

Г. Сковорода, Є. Гребінка, Л. Глібов

УКРАЇНСЬКА БАЙКА

У К Р А Ї Н С Ь К А К Л А С И К А

УКРАЇНСЬКА БАЙКА

Харків
«Фоліо»
2006

Григорій СКОВОРОДА

(1722—1794)

БАСНЯ ЕСОПОВА

Преображенна на новий вид малоросійськими фарбами для учеников поетики 1760-го года в Харьковѣ. Вина сея басни та, что многіи от учеников, нимало к сему не рожденны, обучалися.

Козля от стада осталось до бѣса.
Се ж и товариш бѣжит — Волк из леса,
Кинулось было сначала в утки.
Потом, ставши, так сказало драпѣкъ:
— Я знаю, что мнѣ нелзя минутъ смерти
От твоих зубов. Но будь милосердый!
Здѣлай, молю тя, ту милость едину:
На флейтузь мнѣ заграй на кончину,
Чтоб моя мнѣ жизнь увѣнчалась мила.
Сам, мудрый, знаешь, что в концѣ вся сила...
«Не знал я сего во мне квалитета», —
Волк себѣ мыслит... Потом минавета
Начал надувать, а плясать Козлятко,
Волка хвалами подмазуя гладко.
Вдруг юрта собак, как вихр, вокруг их стала
Музыканту з рук и флейта упала.
Просто до Волка — сей, той щипнет, вкусит
И сам капелмейстр плясать уже мусит.
Вдруг Черногривка хватъ за поясницу,
А Жук с Бѣлком за горлову цѣвницу,
Кудлай да Гривко упялися в бедра.
Вопль раздается в долинах от вѣдра.
Еще ж наспѣл Хвост, сюда ж рыло пхает, —
Не дотолпятся. А он въздыхает:

«На что (сам себѣ) стал ты капелмейстром,
Проклятый, з роду родившись кохмейстром?
Не лучше ль козы справлять до росолу,
Неж заводити музыканску школу?
А! а! достойно!..» А собаки, рыла
Потопивши, рвут... И так смерть постигла.

ПРИКАЗКА

Не ревнуй в том, что не данно от Бога.
Без Бога (знаешь) ни же до порога.
Аще не рожден — не суйся в науку.
Ах! Премного сих вѣчно пали в муку,
Не многих мати породила к школѣ.
Хочь ли быть щаслив? — будь сыт в своей долѣ.

*Сія о музыкантѣ Волкѣ казка успѣла до того, что пастырь добрый
Юасаф Миткевич больше 40 отроков и юнош свободил от училищ-
наго ига во путь природы их, ревнуя челоѣколюбію — не тщеславію.*

Сему и аз, ревнуя, написах книжицу «Алфавит Мира».

Г. С.

Павло
БІЛЕЦЬКИЙ-НОСЕНКО

(1774 — 1856)

ЛЬВИНИЙ РОЗДІЛ

Якось Собака, Вовк да ще шкодливий Кіт —
Міщани, той з села, той з гаю чи й з рокіт,
В товариштво зі Львом-вельможей поєднались,
Єдиностайне так собі обов'язались,
Щоб рівні всіх були — чи шкода, чи й бариш;
Ніхто б собі не бгав од зября в долю більш.
Якось Олень попавсь Собаці у тенета.
І, сподіваючись і шкурки, і бенкета,
Шамнула звати всіх, і Лев ділить приборіг.
 Що всіх четвірка їх,
Лев зараз зрахував на кігтях без помилки
 Й здобичу розідрав на стільки.
Взяв кращую собі із головою часть.
— Се мні, — казав, — я Лев, за те ж і маю власть;
 І об сьому ні слова;
 Другую чверть улова
Беру собі ж за те, що я між вас
 І всіх звірей грізніший;
 До третьої всім зась!..
Чи чули? Се за те, як бачте, я міцніший,
 Хто дужчий, той і прав.
 А сей шматок четвертий
 Чи тільки б хто зайняв,
 Той буде сам пожертий.

ВОВК ДА ЯГНЯ

Із рудки прудкої Ягнятко воду пив.
Злий Вовк натщесерце побачив те з кущів

І баки визвірив — шукав якої придирки
Да клами цокотав, завив на його з гірки:
— Ледащо! Як ти смів мні водопій мутить?
На капость? Га? На глум!
Щоб як не дати пить!
Постій! Ось я тобі, лукавий враг незбожний.
— Змилуйся, пан вельможний! —
Ягня йому в одвіт. —
Я ниже пана пив; ізвольте розсудить:
Багно против води чи може бак носиться?
— Глянь, миршаве, й воно ще дума оправдиться,
А прошлий рік мене ти лаяло при всіх.
— Я! Прошлий рік! А як се лучитися мало,
Коли ще прошлий рік, крив біг,
Мене й на світі не бувало,
Бо я сосу ще мать.
Се свідками могтиму доказать.
— Брехня! Коли ж не ти, дак, певно, се твій брат!
— А брата я не маю.
— Ти знов почав брехать!..
Я время утрачаю,
Я чую вже давно, що вся твоя сім'я,
Собаки, вівчарі, ви всі мене б примили
Да в ложці б утопили.
Живцем із'їли!
Всіх більше ти! Ось я
Задам тобі, моему лиходію! —
Да бідного вхопив за шию,
В ліщину одімчав, там без суда й позвів
Його із'їв.

Хіба не те ж у нас? Хто міщний да багатий,
Той прав; а неборак хоч прав, да винуватий.

ПІВЕНЬ ДА ЛИСИЦЯ

Один старий моторний Півень
В обід у зній забравсь далеко від жилля,

Сів одпочить на дуб в тіні проміж гілля.
Підкралася Лиса (лукавий звіку злидень).
І каже з ласкою, стончивши голосок:
— Здоров був, серденько, добрий день!
Спустись, родинонько, до мене на часок;
Чи чув? В нас з дробиною це згода вже із
тиждень?

Я ж се на radoшах прибiгла повістить.
Одложмо колотню да нум по-братськи жить;
Спустися, братику, я тебе поцілую.
— О, поздоров тебе, мій любий брат, гаразд, —
їй Півень одвічав. — Я дуже згоді рад,
Спасеть тебе за добру вість такую!..
Зараз... А глянь же, глянь, якая пиль курить!
Се, мабуть, ще гонці сей мир благовістить...
Ні, бачу, се хорти з ошийником на шиї.
Пожди же, я спущусь, чого тебе барить!
— Прощай! — Лиса на те. — Мні треба йти борзіє
Ще дробини оповіщать. —
Да в гай чимдуж навскоки
Пустилась утікать.
А Півень ошукав, вхопившись за боки,
Над ляком хитрої узявся реготать...
Як любо брехуну брехнею одвертать!

ЖІНКИ ДА ТАЙНА

Ніщо не муля так, як інколи у роті
У жінки молодой язик,
Коли що ввіриш на самоті
Да ще й попросиш, щоб вона тобі ні пик.
Один селянський жмуд хотів ізвідать жінку —
Чи можна тайну їй ввірять?
Для сього уночі улiгся на перинку,
Почав пручатися, чимдуж стогнать:
— Ох, леле! Лишенько!.. Терплю пекельні муки!..
Рятуй!.. А се ж бо що — дивись!
Свіжісеньке яйце я зніс!
— Яйце? — Еге, дивись! — Да й дав курине в руки.

— Оце ж! — Гляди ж мені, нікому не кажи!

Язик на прив'язі держи!

Бо люди назовуть мене за тее квочкой! —

І жінка заклялась нікому не казать.

Мовляла, щоб взивав її бісовської дочкой,

Коли б одважилась брехать.

Но клятва зслизла геть із мракою за ночкой,

Бо так цікава річ, ще тайная, з яйцем

(Як той казав), у ней ось на душі вагніла,

І, бідная, із ней місцинки не зогріла;

Чимсвіт повіялась до кумоньки прямцем.

— Магай бі! Кумонько!

А що ти, серце, знаєш?..

Да тільки я боюсь, ти іншим перескажеш.

Оце-то вдивовиж! Таких чудес,

Повір, як світ настав, не чули ще до днесь.

Як люди вчують, мні достанеться по спині...

Гляди ж... Мій чоловік сю ніч яйце ізніс,

Да ще здоровее такеє, мов з гусині.

— Чи справді?.. — Глянь оце ж, яке чудне, дивись!

Крий світе, кумонько! Ні пикни, бережись!

— Чи справді же? Да я такого й не чувала, —

Сусідка в відповідь. — Іди ж, не бійсь!

Не на таку напала,

Я так мовчлива, мов карась! —

(А вже мордує й сю, яйце в печінках мучить).

Щоб швидше тугу збуть, із відрами знялась

К криниці за водою. Тут трапилось улучить

Куму да тітоньку, ще трьох якихсь жінок.

Ось там... кілька води, добудеш новинок!

Вона, сердешная (бо їй припало гірко),

Вагу щоб з серця знять,

Зверзла: — Сусід мій зніс сю ніч яець четвірко...

Да крий світ! Тільки що кому об тім казать,

Бо буде він мене брехухой віншувать! —

З сих жодна, встрівшись, добавила по стілько,

Все нишком на ухо, щоб те не туркотить.

Що ж? Марне турбування:

Іще було зарання,

Не мусили б сьому обачно говорить;
І хто б в селі не знав чи ізнайшовсь оповдні,
Так поздоров
Жіночих язиків моторних кум-удов:
До вечора знесли з брехней яець дві сотні.

Да цитьте лиш, либонь, як правду розібрать,
У нас є на Україні
Багацько і людей, що гірш од жінки тайни
Не тямлять, як сховать.

ІНДИК

Індик взмайнув літать (хоч зроду не літав).
Наприндившись і шмигавши крилами,
Аж гув, вертівся й походжав
З пихой перед Курками
Да так брехав:
— Дивітесь, небожата!
Це кулею пушусь.
Чи чувано коли про наського панбрата,
Щоб де Індик літав?.. Отеж я вознесусь
Ген-ген за хмари;
Рога у місяця зломлю,
У гній зіб'ю Волосожари,
Орла кігтистого схоплю! —
Почувши мову сю, Курчата
І дрібні Пташенята
Злякались: — Лихо нам, біда!
Як справді він черкне, то сподіваться
З руйной блискавиць стонадцять!
Тоді хлівця не знайдемо й сліда,
А вже хоч як, а, бачся,
Він нажене грози. —
Глазіють всі, роззявши носи,
Стаївши душі, ждуть. Індик чимдуж надувся,
Наприндивсь, розмахнувся,
Важенько підстрибнув да й знов опукой сів.

Вмить реготня роздалася, —
Вся дробина озвалася.
Харпак оторопів,
Спустив додолу хвіст да й почухрав у хлів.

Так бідний рифмоткач, без глузду і без дара,
Грозивсь, біснюючись од словодурі жара,
З сумбурной одою залізи на Парнас,
Парить між зірними кругами
І кидать в нас
Відти громами.
Леч ось вже під кінець
Вельможі на ралець
Він напиндарив оду;
Читаєш — глум народу!
Нісенітениці на віршах ізразець.

Колись так Бонапарт скажений,
Що нівечив людей і не жалів коварств,
Розлютувавшись, із скільки знайде царств
Європи ізмарненой,
Збагнув одно зліпить.
На глум? — ще заходивсь святую Русь побить!
Нахлинув — і біда! Де глянь — різня кипить!..
Що ж вийшло? Враг шалений
І сам устряв на острові Єлени
Да й досі там лежить.

ДУБ, ОЧЕРЕТ ДА ПОРОСЯТА

Гіллястий гордий Дуб вибухався з предвіку,
В верцадлі озера бринів,
Свого чола красу велику
Од спеки і вітрів окіль все боронив;
Під ним ріс Очерет тендітний.
Побачивши, що Дуб, як батько рідний,
Його під сіль собі узяв,
На товариство вчав

Дивиться пишним оком,
Що тиском поросло в багні
На березі широком.
— Нетяги! — він казав. — Вас дуже жаль мені,
Для кволих вас важкі дрібніші Пташенята,
А мні байдуж Орел під тінню мецената;
Вам лихо край води весінній тиховій,
Мені ж байдуж Борей! —
Борей не думав дуть, набігли Поросята
Шукати жолудей;
Потупсали вкруги, весь дерн дотла взорали
Да й Очерет піджали.
Пан Дуб собі байдуж, того і не вважав,
Да тільки головою з усмішкою похитав.

Підлизухи панки, лабзи вельможі,
На Очеретину сю трохи ви похожі!
Заки глузуйте над ближнього бідой,
Уже своя напасть вагніє за спиной.

РАДА ЗВІРЕЙ ДЛЯ ОБРАННЯ СОБИ ЦАРЯ

Лев, цар звірей, ізгинув,
І весь звіриний рід нарочно по зову
Збігався; гаї, логва покинув,
Оддать послідній довг, утішити вдову
Да нового царя обрать.
Як трохи вий нудний в бору угамувався,
Ніби велика рать,
Звірей збіжалася громада,
І почалася рада:
Кому б то на уші той бриль царський надіть?
Небіжчика синок хоч гарний був Левченок,
Та ба — бач, правди нігде діть,
Невправних літ,
Недавно ще з пеленок.
— Нехай! — він матері казав. —
Іще я не одхляв.

Нехай! Рейментувать нельзя іще зі славой
Такой грізной державой.
— Чи хочеш, синоньку, як цар рейментувать, —
На те казала Львиця, —
То рач себе вкращать.
Грізних, величних діл історіей займися
Своїх дідів,
Великих Львів,
Пильнуй з ними рівняться,
Покіль твій дійде час:
Реймент є важна праця! —
Тоді піднявся Барс.
І, визвірив очима,
Зарів: — Я цар над вами,
Хто важитися в том
Зі мной посміє?
Хто силу з швидкістю таку, як я, іміє?
Я більше всіх зі Львом
Удався подобенством. —
Ведмідь собі
Гарчав, оскалив кли, вспинившись на диби:
— То що? Я перед тим одержую первенство.
Да я не тямлю сперш, як сей на уха бриль
Давно я не захопив! Дурним у вічі б сіль!
Дже я, ніби сам Лев, такий же, бачся, хищний,
Навіки з сина міщний...
Дивись, бак, йон же, йон!
За віщо ж був змарньон?
Я, зверх зубів, пазюр, з в'язовою ломакой
Управляюсь хоч з якої огурною звірякой!
— Гаразд ще й гайдука, — казав, глузуя, Слін.
— Ще й бджоли викрадать! — заржав, басуя,
Кінь. —
Мні дайте реімент, мні панувать над вами,
Хто з вас мене гарній?
Ізвіку з кращими кохаюся панами,
Зате ж і важитись зі мной ніхто не смій,
Коли пізнатися не схоче з копитами!
Дивіться, я один печатаюсь гербом!
— Ось бришка чим, дурний, — Лисиця
одвічала. —

Дже бідний ти умом,
Природа хоч копит тобі здоровий дала,
Дак на рейменті бак не швидкою ногой,
Орудують із глуздом головою.
Повірте, звірі, мні доводиться сей бриль:
Я стаї всей хортів пускаю в вічі пиль;
Хто є з звірей од мене моторніший,
Розумний, прохирніший?
Здається, вже ніяк
Не можна у хлівець украстись од собак, —
Аж дробини — катма! — Тю, на! Дивись, чим
бришка! —

Озвалася Мартишка. —
Да як же одличить тебе з іним звіром:
З куницею, песцем, із пакосним тхором?
За те, що у хлівці ви над курками ручі,
Не до ладу одіть вас у царській бучі...
Пани! Чи знаєте, кого зобрать?..
Мні якось совісно казать..
Я вам щодня все корчитиму пики й
Стрибками буду утішать,
Все царство буде реготать,
Всі веселитьмуться — і злидні, і каліки!..
Да я же із прямим вселенія царем,
Із чоловіком є подобная во всем.
— Глянь, визвалася з чим, мерзенная звірина! —
Тут гаркнув Попугай, брехливий какаду. —
Твоя гидкая образина
Кривить його якось не до ладу.
Сховай її, плюгаву!
Я маю мовну річ, певніший глузда знак!
Оддайте, звірі, мні державу!
— Цур, дурню! Ось удрав! Се так,
Се б на лихо пішло! — крикнула Обез'яна. —
Нехай я й погана,
Яка ж у тебе річ?
Дже ж і сорока те гиркає все без глузду,
Точнісінько як ти, не до ладу, ізпусту,
Незв'язну дич!

Да ти ж чого приплівся до звіряки?.. —
Вся рада, кинув злих
Да навіжених вяки
Курям на сміх,
Дала звіриную корону
Достойнішому Слону,
За те, що дюжий хоч, всігда розумний, тих,
Пихою не надут, ні злістію іних.

Коли б на уряд по правді обирали
І в нас людей!
А криводушників ледачих одганяли!..
Чи можна людям бак рівняться до звірей.

БІЛКА ДА КРОТИ

Голінна Білка раз, пустуя так
І сяк,
Стрибаючи легенько,
А де чіпляючись з повагою тугенько,
Неначе рак,
Обачно вгору пхалась,
Із долею добралась
Трьохвічного дуба на самий шпиль.
Дурній здалось відтіль,
Що рік той божевільний,
Як оком озирнуть, оте їй все піддав
І під луною катмав
Кого-небудь їй рівній.
На те ж окіль на сміх не бачила Сорок,
Що, може б, бідної хоч трохи збили дури;
Пухкий напріндя хвіст з пихи,
полізла з шкури.
Тоді Кроти дивилися з нірок,
Їй заманулося побришкати, як вельможі,
Згори гукнула їм: — Кроти, небожі!
Чи можна бак
Мізерно жити так.
Щодня із працею побиваться

Для корінця або чи й гробачка,
Да все лякається
Ужа або Тхірка,
У мряці, під землею нидить пекельним жахом!
А я... дивітеся, без крил літаю птахом,
В тіні так весело гуляю.
Хто сміє око взвезть, де я проміж листків
Найкращі з жолудків
З вершечка обираю
І де вгорі
Вся волохата тварь не вадить мні;
А біднії людці так дрібні, мов комашки,
У спеку жнуть, мордуються, бідняжки! —
Ошпечені Кроти,
Селянська дрібна дич,
Почувши Білки річ,
Повірили з сердечной простоти,
Мовляли: справді, се найкращее створення!
Да схаменулися ось як од дивування:
Шуляк, пернатих кат, під хмарою парив,
Як блискавиця, шасть — да пишную й вхопив
І, стиснувши в кігтях, попсув її мани.

Хто в долі — стережись, бо за спиною напасти..
Чи довго бак додолу впасти?
Пани, що в кущих жупанцях,
В коркових чобітцях,
Ледве держітеся на лаковім помості,
Не бришкайте, що ми здаємося ніби прості;
Ми бачим інколи, як злий незгодний рок,
Жартуючи із вами
Да трюлнувши, дає вам жудкий врок...
Тоді бува ніяковось з панами!

ОЛЕНЬ, РУСАК ДА ОСЕЛ

Олень, краса гаїв,
З рогами, як гільїни,

На яких зрахував б більш двадцяти сучків
Юрму хортів з одвагою розбив,
Вродливий, сам тулявся ні гадки у ліщині.
Тоді же край села заліг косий Русак.

Вирлатий неборак,
Почувши гав дворняги,
У той ж ліщинний ліс
Чимдуж собі дав тяги
Да в хащнику стаївсь;

Мов на осиці лист, мізерний, без одваги,
Як в трясці, весь тремтить:

Листка сухого шум, дерев безвинний шопіт,
Як тихий суховій лиш трошки ворухить,
Усе його ляка, — аж вчув Оленя топіт
«Тепер лиха біда!.. Ох, — дума, — уберусь!

Дарма що скажуть трус,
Всі-бо на мене падкі!»

Да й вдарився стрибать, дурний, во всі лопатки,
Пробігши марно щось, пустий покинув жаж,
Вернувся ізнов в кущі да, ставши на дибках,

Дививсь на бучнеє творіння;
Побачив мирнеє того хиління,

Байдуж — удоволнивсь красою його рогів.

А там кивнув дурною головою,

Казав: — Чого рогаль сей бришкає собою.

Да й ми самі — хіба в мене нема усів?

То з ляку у хортів ледве вцілють душі. —

А сам все озира, щоб як удрать з кущів.

Осел дурний те чув да, ляпая ушами,

Йому казав: — Еге! Так, друже милий, так.

Чого він носитья з великими рогами;

Да він не стоїть нас удвох з тобою, Русак! —

Олень, почувши те, з усмішкою озирнувся

Да гордо в частий гай од дурней одкачнувся.

Багацько є таких, що бришкають тоді,

Коли не чуть біди;

А чи приспічила незгода невелика,

То біднії зовсім із'їдуть спантелика!

ОРЕЛ ДА КРІТ

Орел на дубі сів, казав Кроту:
— Мізерний, жаль тебе: ти дальш не бачиш носа,
Працюєш вік во мраці да в поту;
Ти мусиш жалкувать на льоса,
Що він тобі недолю нав'язав;
А я на сонці бачу плями
Да з хмар, де звір який упав
В байраці або ямі;
Хто ма такий гостріший зрак!
— Що правда — правда; що й казати!
Дак нізашо й мні теж льосу ганьбу дати. —
Одвітив Кріт. —
Я бачу божий світ,
І сонечка тепло із дякой чую,
І в ус собі не дую,
Нехай, святе, горить!
Не хочу знать, чи є на ньому плями...
А з хмар ти бачиш падло в ямі.

Отак бува у нас, людей!
Не заздрую тому, хто ма гостріші баки
Да ближніх преться будь суддей,
Бо знає, де зимують раки.
Все бачить тільки плями в них,
Гудить невинність ні за віщо,
Добра ж ані на сміх.
Нехай тому абищо!
Чи се ж таки не гріх:
Він в оці ближнього побачить і пилини,
А в власному своєм не чує і бревнини.

ЗАЄЦЬ ДА ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Чи можна кепкувать над ближнього бідою,
Коли ніхто із нас
Не певен, що з самим прилучиться зараз!

В сусідстві, під одною
З Перепелицею борозною,
Кум Заєць любо жив.
Доволі в них було не тільки що луків,
Да з збожем цілих нив.
А як не треба їм було ділитися,
То й ні за що свариться, —
Так цілий вік в миру жили проміж собою.
Колись, осінньою добой,
Вони чинненько розмовляли, —
Аж вмить побачили Хортів,
Які якраз на них простісінько біжали.
І бідний кумонька злякався їх зубів,
Навіки мусив умудриться.
На теє дивлячись, кума Перепелиця,
За боки взявшись, схопилась реготать
Да над бідой його глумиться.
Якось-то ушаку не довелось здихать:
Йому вдалось, забив Хортів чуття,
Прибігти одпочить на перше кочев'я.
— А що, косий, набігавсь? —
Сусідка глузувала так. —
Йон же, йон, дивись, да як же трус задихавсь!
Чи можна так
Лякатися Собак?
Нісенітениці — гай, гай, да се ж безділля,
Побачив би, як я свої струснула крилля,
А в тебе лиш одно спасеніє — в стрибках!..
Ой лишенько! ах, ах! —
Да й опинилася у Кібцевих кігтях.

ВОВКИ ДА ВІВЦІ

Після зпредвічних войн,
Коли рудками кров текла без остановки,
З кошарою вічний мир з'єднали Вовки.
Здавалось, вигідний для обудвох сторон,
Бо Вовки хоть Овець знечев'я де й хапали,

Дак же і Вівчарі з Вовків кожухи драли.
Тремтя, злодюги сі, боясь Собак, київ,
В непевну саму ніч і нишком лізли красти.
Зате ж і Вівчарі жахалися гаїв
І з обережністю ватаги гнали пасти.

Кажу, зробивсь бажаний вічний мир.
Да вже, щоб був навік, списали на папір,

Дали собі залоги:

Овечки — Цуценят

(Бо дурні сі пусті робили все тривоги),
А Вовки на обмін в отару Вовченят.
Чи бачили ви мир коли на вічні часи?
Бо злий да дужий враг на кволого вік ласий.

Чрез рік чи два залоги із Вовчат
В кошарі поросли здоровими Вовками;
І вже природну хіть — овечу кров лактать,

Орудувать іклами —

Не думали спинить.

Колись у меженину,

Вівчар як загуляв, улучивши годину,

Вовки, щоб вдовольнити злість,

Вчали душить Ягнят, а ситших хватъ на спину

Да і стругнули в гай.

А гайові з Собак, од мира необачних,

Собі бенкет зробили смачний —

Пошматували всіх; як звали поминай!

І святобливиий мир знов навік прощай!

Дарма що списан на папір!

Мир — добра річ, се так; да на кого надія?
Як совісті за шаг нема в твого злодія?

ЗЕЛЕНАЯ КОРОВА

Не раз розумний жмуд

Через смішну вигадку

Зумів ошпетить люд,

Убрав в блазенську шапку.

Юрко на ярмарок збиравсь
Вести продать корову
Да з жінкою єднавсь,
Купить яку б обнову?
Біда!.. Коровчина була непоказна:
На неї й чорт не схоче подивиться.
Як з рук таку зіпхнуть? Враг-дідько теє зна!
Якось збагнув Юрко вмудриться;
Поміркували з жінкою вдвох,
Да взяв (щоб не давали ганьби)
Розвів із кізяка якоїсь зеленої фарби,
Да з голови до ніг
Окрасив коровчину;
Да гарну ж нарядив! Накинувши ряднину,
Повівся в ярмарок
Швиденько якомога.
Лиш вибравсь до яток,
Де кілька оком глянь — колишеться шапок,
Усатих пик, дівчат, очіпків, наміток;
Як хвилі на Дніпрі край Січі на порогах,
Веде — схопилась суматоха!
Народ услід
Кишить, мов комашня, товпиться
Корови поглядіть:
Що гарная, мов чиж, да, як павич, сизиться.
Взлізають на вози, ворота, на тини,
На хати, на дзвониці;
Весь люд мов іздурів: попи, жінки, пани
Хотять побачити зеленої, гарної биці.
Усяк шага сулив,
Коли б ізняв ряднину.
Юрко за глузд узявся: цікавую здадчину
Сховав у дядька в хлів;
Такого к вечору з людей набрав шагів,
Що вже б було купити запаску чи свитину.
По городу всьому як є весь день і ніч
Лиш об корові річ;
Недужії од неї хворобу забували.
Няньки, щоб уночі приколихать ляльок,

Геть пісню бабину покинули коток
Да об зеленої корові вже співали.
На другий день ізнов, занявся лиш світок,
Народ з шагами в хлів, пре до Юрка юрмою,
Як зграя галиччя, корови той глядїть.

Да не дає покою,
Нагодувать, поїть;
Юрко ізнов велику силу
Набрав шагів.

Що сподіватися? Купити і волів?..
Схопились покупці міняти на кобилу,
Дали придачі щось — взять думали бариш;
Но та диковна річ для всіх була не нова,
Корови не схотів ніхто дивиться більш —
До вечора об ній ні слова.

Нехай яка б річ химерна не була,
Лиш новая — уже б народ з ума звела:
Тоді не суйсь ніхто з розумною казанню
Людей учить.

Годинці дай наспїть да міркуванню,
Вона од навіженства уміє люд злічить.

СЕЛЯНИН ДА ЙОГО ДІТИ

Працуй, небог, роби, не гайся — літо в полі,
То матимеш всього доволі!

Колись один заможний селянин
Почув смертельную хворобу.

Кликнув своїх синів
Без свідків, їм казав:
— Держить свою худобу,

Що довелась мені в наслідство од дідів!

Бо на однім з ланів, не тямлю
на которім,

Захован сутий скарб. Всяк зна — робить
не сором.

Дак лихо! Щось не всяк буває праці рад,

Не хоче рук додать.

Кажу, ви не губить охоти:

Всю землю зворушіть,
То візьмете і клад,
Кажу, працюйте в поті!
Чи вітер вчав зривать листи з дерев'я жовті,
Хапайтеся за плуг.
Везді, во всіх кутках,
Де є, переоріте,
Нігде огріхів не пустіть.
Кажу... — І згаснув дух.
Сини, сховавши батька,
Взялись копать, орать,
Не жалуючи праць, ні статка.
Що ж? Грошей не знайшли; зате ж на прийшло
літо
Таке родило жито,
Що тісно на току скирти вставлять.
Отець синам хотів у вічі доказать,
Що праця — певний клад.

ДВІ КУХВИ

Дві кухви їхали: одна важка, з вином,
Тяглася нищечком поважно,
Друга повз ней шляхом
Пуста гуде, несеться вскач одважно.
Од неї грюк і грім,
І в'ється пиль, як дим.
Хто встріне, од неї, злякавшись, вітає,
Почув її здалека грюк.
Що ж? Кухва ся здає хоч дуже товстий гук,
Дак же користі — ні, не те, що повна має.
Отеж, хто тільки й ма свої діла в устах,
У того, далєбі, — головонька пуста.
Розумний чоловік собою не бришка,
А тішиться чужою річчю знишка.
Чи скаже, розсудив, з повагою словце,
Утішить серце й глузд, як добрее винце.

ПРАЦЬОВИТИЙ ВЕДМІДЬ

Якось один Ведмідь,
Який мав силу й глузд ведмежі,
Побачив, що його сусід,
Мугир, на верстаці край хижі
З повагою обіддя гнув,
І чув,
Що сим щоденний хліб з сім'єю заробляє.
Розміркував, що й він здорові лапи має,
Й собі вчав гнути ліс;
Озвася грюк по гаю,
Все нівець: ясен, клен, дубина, верболіз, —
Далеко чуть було його роботу!
Бак Мишка хоч робив в охоту,
Дерев попсув цілісіньку гряду,
Да щось не до ладу;
Потилицю скребе і диба до сусіда.
— Порадь, — вклонившись, проха, — що це
за біда,
Таки ж, здається, й я трошити вмю ліс,
А не зігну й 'дного обіддя
До коліс!
— Бач, дурню, слухай що: як до якого діла
Без глузду — ні до чого сила, —
Казав йому сусід. —
А треба розуміння
Да з працею терпіння;
З сим матимеш дохід.

КВОЧКА ДА БДЖОЛА

Десь Квочка зі Бджолой згадала ізмагаться:
— Да ти ні до чого, нікчемная Бджола!
На липі жовкне лист, вже й хоче осипаться,
А ти, як літо є, в безділлі провела;

Знай все одно робила,
Як навісна, з квітка
І до квітка летіла.
Од тебе, мов 'д козла, —
Ні дійва, ні руна,
Мої же всі видні слідини;
Да часом бачили тебе і на кидлині,
Ще, кажуть, од тебе бува лиха пеня;
А од мене щодня,
Чи гляне жінка в вічко,
Вже й є свіжісенько яйчко.

Всі знають об сьому. — Нельзя того не знать, —
Бджола одповідала, —
Коли чимдуж начнеш над хатой цокотать.
Чи ти ж коли, дурна,
В наш улій заглядала?

Що не несу яець і не даю руна,
Дак вже по-твоєму й живу в безділлі;
Не те бреши, кума;
Зі всякого квітка, на всяком зіллі,
Лиш блисне сонця світ,
Беру солодкий мед і віск, вночі на свічі.
Щоб веселить гортань і вічі,
Ще од хороб цілить;
А жало бережу для дармоїдів трутней
Чи боронитися од злодія да плутней!

ТЯЖБА

Два лісові Ведмеді бором йшли
Да з медом щільника чимало ізнайшли:
Якийсь литвин утративсь;
Здавалось, краще б їм з'єднатись,
І жодний брат
Узяв без волокит собі, що мусив брать.
Так подивуйся ж на ведмежую натуру:

Ділиться мирно бач ніяк не хочут здуру.
Пішли тягаться в суд. Там сотник з писарем,
Ведмеді ж волохаті,
Всі ті щільники дай важить кантарем,
Щоб певно вже вагу пізнати
І рівно розділити,
Без всякої для сторон утрати...
Бо гріх казати: той суд по правді мав робить,
Як той статут і совість нам велить.
Дак що ж? Поки той мед рівняли, тормазили,
По лапам і міху багацько розгубили;
А треба чепурно панам ходить,
То й осмокталися, а неподільчивим
На пай не довелось, смякнувши, й половини.
Знов треба нависним
Жалітись на той суд до полкової старшини;
А сая знов давай розділ той повірять,
Ізнов те важити да на паї рівнять;
Ще більше нарядили шкоди!
Уже б, здалося, час собі розміркувать
І позиваться годі,
Дак, бач, шкода; вже очевидячки
Обидвум довелось дрібні грудочки.
Жалітись треба їм на те рішення
В військовий старший суд. Подали доношення...
Не швидко той військовий трибунал
Те діло одібрав
Собі на поваження,
І вже не швидко геть
Черкнув декрет:
«Істці нічим не доказали,
Що ніби ті суди розтринькали їх мед,
І марно нас, панів вельможних, турбували,
Зате же приказали:
Узять з обох в військовий скарб пені,
В примір іним, а їм в каранья,
Що важив весь той мед, як ка' їх показання».

Од тяжби, од позвів нас, Боже, сохрани!
Для згоди між собою найгіршая порада
Все-таки краща, чим в суду найлучша звада.

СОРОКА

Якось із Києва в село
У глуш Сороку занесло.
Там, бавлячись у панства,
Вона набралася і гордування, й чванства,
І пісні сільських птах на сміх вчала гудить:
— Ну як співає Щиглик?
Дже тільки що пищить;
Усе по-старому; а Шпак, а жовтий Чижик, —
Теж все по-давньому, кат знає як свистить.
Ось Соловей... таки б... дак що ж, одно знай
тягне,
Теж все по-старому, аж гай од пісні в'яне:
Якуюсь вічну веремію плете...
По-новому у нас тепер зовсім не те. —
І тільки хто начне співати,
Зараз утне перекривляти,
Що духу є, кричить,
Щоб пісню заглушить...
— Да годі ж пасквисься, всетямлющая пані, —
Казали Птахи їй. — Чим маєш так гудить,
На ділі докажи дотепи незвичайні:
Які там новії у співах типики?
— Ну, добре, слухайте, — казала їм Сорока. —
Навчіться, грубії лісовики. —
Надулася й втяла свої: —
Скрики, скрики! —
Почувши піснь таку назграбную хвастухи,
Співаки гарнії заткнули ухи.
Нейзгірше сей брехливой птиці
Чимало жевжиків, урвавшись із столиці
Вони до нас в святую глуш,
Набрешуть на вербині груш.
А ми посміємось тихенко з ледащиці
Да знов собі байдуж.

РИСЬ ДА КРИТ

Колись-то Рись надибала Крота
Да так його гудила:
— Не бачиш пики дальш із свого кута;
Сліпець! І хата що твоя? Могила.
Вкруги тебе все вічний мрак,
Зарившись, нидиш, як той гробак;
А я вкруги на кілька гонів
Все бачу, ніби на долоні;
Бідашного тебе мні жаль.
Послухай, що явля мні висота і даль:
За хмарой, на скалі, орел ягня шарпає,
Ген шуляк знов там туркота дзьобає,
Ось злючий тхір
Убрався у дробиний двір,
Качки із кучі давить;
Ось кіт-понура там вомісто пацюків,
Хазяйськую худобу щоб надбавить
(Се дякує за хліб), жре в будці голубів;
Геть-геть в бору ведмідь роззяв пасть багрову,
Шарпає бідную корову;
Ген заєць-неборак попавсь під ніж ловцю,
А се в кущу зарівав вовк овцю;
А чоловік... — І, годі, сестро, годі!
Мене поза спиною мороз потяг,
Ти бачиш все таке, що наганяє жах, —
Забійства, лихо, шкоди!
Перуну дякую, що я удавсь сліпий;
Щоб ще й не чув сього, я б рад, щоб був глухий...
Почувши бідного Крота бажання,
Собі невільно я метикував:
Яке нудне бува панів вельможних звання!
Чим чуть о вічном злі, іздуру я казав:
Коли б хто мні гроша стонадцять кіп давав,
На стан їх не зміняв по добрій волі
Моєй мізерной долі.

ГУСИ

Із панського двора гевальськеє хлоп'я
Погнало улицею Гусей на вигон пасти;
Дарма що біднее, мов тее ж Гусеня,
А раде, що й воно дождало власті:
Здоровою лозиной
Латало, як попав, отой швадрон гусиной.
Велике діло — власть!
Вона не то хлоп'ят —
Лишить людей. Чи мні ж за се хлоп'я винити?
Дак Гуси ті не так ізволили судити:
Панка зустрівши на шляху,
Йому жалілися на хлопцеву пиху:
— Де можна ізнайти Гусей, як ми, бездольній!
Хлоп'я, геваленко, лозиной нас стягає,
Ще й паші не дає по вольній,
Да нас, як поросят, куди схотів, ганяє.
Не тямить йолоп сей, що наш шляхетський род
Ведеться од Гусей, що римський чтив народ,
Що Капітолію спасли од Бренна,
І пам'ять їх навіть в історії священна,
В честь їх був установлен ход.
— Я чув, а вас за що хотіте щоб вважали? —
Спитав панок у сих. — Да наші предки... — Чув,
Як ще у школі був.
А ви самі якую пользу втяли?
— Да наші предки Рим...
— Тю на дурних! 'дже чув,
Да ви прославилися чим?
— Да ще нічим. — За вішо ж поваження?
Воно й довліє їм: хто бришка дідовським,
Той хлюбиться чужим,
А ви, небоги, ще лиш гідні на печення.

Сю приказку яснїш ще б можна столкувать,
Мовля Крилов, дак Гуси зашиплять.

СНІГУР ДА КРУК

У панському дворі
Жить довелось Круку й співаці Снігуру;
За тихую сього дотепу і співання
Кохали пан і паня.
За те ж і, гріх казати, він під окном сидів
В золоченій дротяній клітці.
А Крук-драпіка так підборканий ходив,
А спав коли в кутку, коли на пічці
І криком уха драв,
Щоб хутко подали чи сира, або м'яса;
Да так надоїдав,
Що мусили вгождать зараз того же часа,
Лиш би горлан унявся;
А інколь у стола з тарілки сам хапав,
Хоч ложкой по носу давали ледащиці;
Дарма, а він собі таки не голодав.
Снігур цнотливий був, собі не вимагав,
За те ж по дню сидів без сім'ячка й водиці;
Хоч співи похваляв весь двір,
А не подивляться, чи їсти є в коритці.
— Щось не співа Снігур, — казала пані, —
Да вже не чуть було і вранні.
Глядіть, чи є в його вода! —
Зирк — той задрав лапки. — Да се ж з досади
лопнуть!
А я ж кохала так! Се, далєбі, шкода!
Отеж, де є Круки завзяті, — не іздохнуть;
А бідним Снігурам од скромності біда!

МУДРЕЦЬ ДА СТАРШИНА ВОЙСЬКОВИЙ

Колись, за гетьманщини,
В спасенній Україні
Старшина добрий жив в своїй сім'ї
Із долей; мав всього — і статку, і землі,
Здоров'я й поваження.

Раз на Різдво із поздравленням
До його встряв мудрець
(Як був Сковорода).
Таких тепер дасть Бог,
А далєбі — шкода.
Пан рад йому й завів з ним розговори,
Як сам розумний, він того уподобав,
Учився од нього, чого ще не чував,
Із навіженств людей з ним реготавсь до вмори.
Як кілька днів мудрець у пана погостив,
Зібрався знову в путь і за спину надів
Дорожній клунок,
Старшина дав йому шухлядку в подарунок
І каже, що в ній є алмаз.
— Не треба мні, — казав мудрець, — я всім
довольний,
Я не кохаюсь в тому, мов який князь;
Сам бачиш —
я здоров, як птах у небі вольний.
А з голоду в людей ніхто не пропадав,
Коли людей і сам не руйнував. —
Пан старшина незчувсь од дивування
Й прохав у жарти в мудреця,
Щоб він сховав його давання
Для найдурнішого глупця.
Мудрець, узявши, йде, і зграя навіжена
Йому назустріч пре, що ступить тільки шаг.
Не треба тут було ліхтарні Діогена,
Бо дурнів аж кишить в селі і городах!
Який же з них дурніший —
Не швидко розбере і самий розумніший.
Морока мудрецю з алмазом тим,
Сам ледве не зробивсь дурним.
«Ось, — дума, — поплетусь в гетьманську столицю,
Там хутко збуду цю дурницю».
Приходить. Чує грюк гармат,
У накри довбиш б'є, а сурмачі трублять,
Во всіх церквах дзвонять,
Народ гукає п'яний.

— Чого це, друже? — він у першого спитав. —
Народ мов іздурів?! — А се ж гетьман обраний,
Бач, їде з булавою! Що 'це рейментував,
Того трохи не вбили,
А били, кілька захотіли,
Да вже у чужину запропастили.
— А глянь же, йон же глянь! — мудрець зараз пізнав
Свого добродія у новому гетьмані
Й зіпає: —
Стій, здоров, ясновельможний пане!
Чи ти ж мене пізнав?
Як бачу, ти вже й князь!
— Здоров, мій друже!
Що, а де бак той алмаз?.. —
Спитав його гетьман. — Я з ним тепер ні гадки,
Ти нагадав було мені клопот,
Нехай лиш трошки цей оступиться народ.
Ось той алмаз, візьми, гетьман, свої вигадки,
Не можна од тебе дурнішого знайти,
Ти халепа собі надів, обрїть.

КРУК

Крук навіжений крав,
Де нападе, срібло, каблучки і намиста
Да бережно ховав
У ринву під стріху в єдино місто.
Моторний Півень, те побачивши, спитав:
— Скажи мні, братику, до чого сі клейноти,
Здається, те надїть в тобі нема охоти?
— До чого — не скажу, — йому одвітив Крук. —
Ховаю же на те, аби прибрать до рук.
Точнісінько мов крук і скнара —
Вражений син,
Він гроші од себе хова під спуд до лара
(Заки не однесе його в могилу мара).
Вони, бач, мають лиск й тоненький гарний дзвін.

Євстафій РУДИКОВСЬКИЙ

(1784 — 1851)

БАЙКА

В якомусь-то селі,
Як водиться, прийшлося брать хлопців в москалі.
Була громадська східка,
А соцького Петра боялись там, як дідька,
Бо був багатий чмир і дужий вовкулак.
Він лиш роззявить рот, то всі кричать: — Так, так! —
Тут річ про некрут йшла, а в його син був злодій;
За ним була черга, що ж каже наш добродій?
— В Горпини, у вдови, один син-неборак,
Його-то в москалі, бо бачте — він бідняк:
Ні шкапи, ні вола не має він в підводу,
Земських повинностей не одбував він зроду,
Та ще й лучаються покражі на селі;
Ой, певне, що вони його рук не втекли.
А люди гримають на сина,
Все на мого Грицька.
От бачите, яка
Моя лиха година!..
Що буцімто мій Гриць
Все краде, носить до вдовиць
Та до хороших молодиць.
А хто ж сьому повірить,
Щоб крав мій Гриць!
Давно він корцем гроші мірить.
Ні! Він чужого не бажа.
А син вдовин, мабуть, не має ні гроша.
Як то ти думаєш, Тимоше?
І ви, громада вся? Чи гоже
Я присудив, щоб йшов у некрути батрак?.. —

Всі ревом заревли: — Його, його!.. Так, так!.. —
Один Охрім, старий, розумний і поважний,
Недаром на селі був виборний присяжний,
Озвавшись, каже: — Що, що! Пан соцький! Як?..
Той, кажеш, злодій, хто бідняк?
Як же то ти цього докажеш,
Що на весь рот кричиш і кажеш:
«Той чесний, хто багач, злодії ж бідняки,
Їх-то і в некрути!» Нащо ж очередні книжки?
У тебе здатні всі синки,
Чотири хлопці — парубки;
А бідная вдова Горпина
Одного тільки має сина,
Та ти й того оце злодюгою зробив?..
Так знай, що я твого в коморі сам ловив;
Ловив не раз твого я Гриця;
В руках його була раз плахта і спідниця.
А вдруге — сала шмат да п'ять чи шість ковбас,
До них, як кіт, він, видно, лас.
Я: «Що ти тут, небоже?»
А він: «Ой Боже ж мій! Ой Боже!»
Я, чуб нам'явши, і пустив,
Срамить тебе з ним не хотів.
У некрути його!.. А ви же що, громадо?
За соцьким всі: «Так, так!..» Як те баранне стадо,
Не так от звали вас і міркувати: що і як!..
У нас не чвансь, багач, і не внивай, бідняк!
Один правдивий чоловік
Дурну громаду всю поборе,
А де його нема, там горе:
Там злодій буде паном вік.

ЗВІРИНИЙ МОР

Найшли всі біди на звірей,
Спіткала їх лиха година,

¹ Повинно все бути справедливо,
Ходи всяк просто, а не криво. (Прим. автора.)

Неначе за гріхи людей, —
Уже з них здохла половина!
Чи пошесть то була, чи мор,
Не знав того ні жоден звір.
Але ж як всім прийшло вже круто,
То спало з язиків їх путо.
Давай вони у всіх питать
І знахарів таких шукать,
Щоб їм порадити уміли
І, як спасатися, научили.

Знайшли вони Крота.

Отшельник!.. Смирний!.. Чистота!..

Яка в їм доброта!..

Нема уже ліпшого скота.

— Смирнесенький, порадь і зжалься ти над нами!

Не бійсь нас, не втікай од нас тими норами!..

Мор, голод і жара!

Сих кар нам не знести!..

Як зуби нам свої і як шкурки спасти?

Як би нам з салом уціліти,

Щоб не пропали наші діти?

Нещастя се нас всіх до тебе привело

Спитать тебе: за що терпим таке ми зло?.. —

Смирений Крот

Од посту свій засохший рот

В велику силу міг роззявить,

Два зуби виставив і так до них гугнявить:

— Ох! біди сі лихі:

І мор, і голод — все за наші се гріхи!..

Іначе ж з наших шкур гріхів не можна збути,

Як тільки кинутись всім треба до покути,

Хто, як, чим согрішив — все виявити треба

І тим ніколи більш не прогнівляти неба.

— Так, так! Ми грішні всі!..

Од першого Осла

Аж до посліднього смердючого Козла...

Сам Лев неправ!.. Неправа й Кішка!..

Лизнули в піст м'яся!.. Забули,

що то грішка!..

Кроту ми всі свої розкажемо гріхи.

— Ох, ваші на мене надії всі плохі!..

Шукайте, хто святіший,

А я од всіх грішніший!..

Глядіте: от вам Вовк!

Сто раз мене смирніший,

Хіба то голод вже аж в сук його зігне,

Що поневолі він тоді когось давне;

А то ніколи він не зробить даром шкоди.

А я й без голоду, — щоб мордочку свою

Потішить, — все псую:

Поля, ліса, сади, городи. —

Тут гірко Кротик заридав,

Хоч, бачся, і очей не мав,

А втершись лапкою, він показав на воду

І так сказав всьому звіриному народу:

— Щоб зубки нам свої і шкурочки спасти,

До Шуки треба нам гріхи свої нести.

(Та як іти у тую воду

Сліпим Кротам, не знавши броду!)

О, Шука постниця! Живе в воді сто літ,

Раз тільки в місяць їсть обід!..

Вона в свій довгий вік не зробить стільки бід,

Як я зроблю в одно їх літо, —

А все те од звірей в моїй норі закрито!.. —

Як тільки Кріт одсповідавсь

І всім в гріхах своїх признавсь,

То зараз перестав у світі мор і голод, —

І де була жара, повіяв топкий холод.

Були ж колись такі Кроти,

Що вмели всіх звірей спасти.

Кроти — звірки сліпі, чужих гріхів не бачуть,

А об своїх таки хоть під час мору плачуть,

Не так, як людськії Кроти, —

Самі не грішні — хоч умерти,

А тільки другим все гріхами колють очі,

Що й слухать їх не стало мочі.

Коли б нам де знайти таких людських Кротів,

Тоді б то хліб родив,

А сіно й поготів:
Кроти б землі не рили,
А люди б їх любили,
І люди, й звірі смирно б жили;
І їсти мали б що, і Бога б всі хвалили.

ВИБІР ЖЕНИХІВ

Не кидайсь першого купця:
Чи другий буде — не вгадати;
Не завше трапиш на сліпця,
Щоб міг йому й гниле продати.
Поки ще свіженький товар,
Чимдуж його з рук треба збути,
А на лежале весь базар
Не хоче оком намігнути.
Ох! Ще не вийшла з голови
У мене й досі та Кулина!..
Як хоч її тепер зови,
Була то дівка як калина.
Сама білесенька як сніг,
А щічки й губки червоненькі;
Аж би вкусив, коли б приміг,
Оті два яблучка повненькі!..
І що ж за нею женихи —
Не то ватагою — ордою,
Не які-небудь, а лихі,
Що аж нема од них одбою.
Кулина ж всім їм наодріз,
Що їй іти ще заміж рано,
Що той жених ще не підріс,
Кому на неї право дано.
Той, бачиш, смирний, як хом'як,
А той глядить все ніби скоса;
У всіх що-небудь та не так,
Од кожного заверне носа.
Йовтух, Ничипір і Охрім
Пішли од неї з гарбузами;

По квітці їм пришила всім,
Що аж заклацали зубами.
Петрусь би всім був женишок,
Коли ж — бородавка на носі!..
Павлусю б хтілось — так мішок:
Не сміє свататися і досі.

Отак всі женихи пройшли
І не вертались до Кулинки;
А їй годочки йшли да йшли —
На щічках провели морщинки.
А там уже під тридцять п'ять;
Як вся пожовкла, зблякувала,
Весну другу де дівці взять,
Без женихів зазимувала.

А як, скажіте, сивих кіс
Дождавшись дівці, жити в світі?
Кулина йде доїти кіз
Чужих, щоб хліба заробити.
Вона тут стрілась з пастухом,
Уже й до сього скалить зубки
І рада, що старий Пахом
До сивой пригорнувсь голубки.

**Петро
ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ**

(1790 — 1865)

ПАН ТА СОБАКА

На землю злізла ніч... Нігде ані шиширхне;
Хіба то декуди скрізь сон що-небудь пирхне,
Хоч в око стрель тобі, так темно надворі.
Уклався місяць спать, нема ані зорі,
І ледве, крадькома, яка маленька зірка
З-за хмари вигляне, неначе миш з засіка.
І небо, і земля — усе одпочива,
Все ніч під чорною запаскою хова.
Один Рябко, один як палець, не дримає,
Худобу панську, мов брат рідний, доглядає,
Бо дарма їсти хліб Рябко наш не любив:
Їв за п'ятьох, але те їв, що заробив.
Рябко на панському дворі не спить всю нічку.
Коли б тобі на сміх було де видно свічку
Або в селі де на опічку
Маячив каганець.
Всі сплять, хропуть,
А деякі сопуть;
Уже і панотець,
Прилізши із хрестин, до утрени попхався...
А наш Рябко, кажу, все спатки не вкладався.
Знай, неборак, ганя то в той, то в сей куток:
То зазирне в курник, то дейко до свинок,
Спита, чи всі таки живенькі поросятка,
Індики та качки, курчатка й гусенятка;
То звідтіть навпростець
Махає до овець,
До клуні, до стіжків, до стайні, до обори;

То знов назад чимдуж, — щоб часом москалі
 (А їх тогді було до хріна на селі),
 Щоб москалі, мовляв, не вбрались до комори.
 Не спить Рябко та все так гавка, скавучить,
 Що сучий син, коли аж в ухах не лящить,
 Все дума, як би то піддобриться під пана;
 Не зна ж, що не мине Рябка обрадована!
 Як гав, так гав, — поки свінulo надворі;
 Тогді Рябко простягсь, захріп в своїй норі.
 Чому ж Рябку не спать? чи знав він, що з ним буде?
 Заснув він смачно так, як сплять всі добрі люде,
 Що щиро стережуть добро своїх панів...
 Як ось — трус, галас, крик!.. — весь двір загомонів:
 — Цу-цу, Рябко!.. на-на!.. сюди Рябка кликніте!..
 — Ось-ось я, батечки!.. Чого ви там, скажіте? —
 Стриба Рябко, вертить хвостом,
 Неначе помелом,
 І знай, дурненький, скалить зуби
 Та лиже губи.
 «Уже ж, бач, — дума він, — не дурно це в дворі
 Од самої тобі зорі
 Всі панькаються коло мене.
 Мабуть, сам пан звелів віддати Рябку печене
 І, що осталося, варене,
 За те, що, бач, Рябко всю божу ніч не спав
 Та гавкав на весь рот, злодіїв одганяв».
 — Цу-цу, Рябко, — ще раз сказав один псяюха
 Та й хап Рябка за уха! —
 Кладіть Рябка! — гукнув. Аж ось і пан прибіг.
 — Лупіть Рябка, — сказав, — чухрайте! ось батіг!
 — За що?.. — спитав Рябко, а пан кричить:
 — Чухрайте!
 — Ой! йой! йой! йой! — А пан їм каже: — Не вважайте!
 — Не буду, батечку!.. За що ж це честь така?..
 — Не слухай, — пан кричить, — лупіть, деріть Рябка!.. —
 Деруть Рябка, мов пір'я,
 На галас збіглась двірня.
 — Що?.. як?.. за що?.. про що?.. — не знає ні один.
 — Пустіть!.. — кричить Рябко. — Не будь я песький син,

Коли вже вдержу більш!.. — Рябко наш хоч не бреше,
Так що ж? Явтух Рябка знай все по жижках чеше.
— Пустіть, швидчій пустіть!.. — пан на весь рот гукнув
Та й з хати сам умкнув.
— Пустіть, — гукнули всі, — Рябко вже вдовольнився!..
— Чим, люде добрі, так оце я провинився?..
За що ж глузуєте?.. — сказав наш неборак. —
За що знущаєтеся ви надо мною так?
За що?.. за що?.. — сказав та й попустив патьоки...
Патьоки гірких сліз, узявшись за боки.
— За те, — сказав один Рябкові з наймитів, —
Щоб не колошкав ти вночі своїх панів;
За те... але... щось тут... ходім, Рябко, лиш з хати,
Не дуже, бачу, рот тут можна роззявляти.
Ходім, братко, надвір. — Пішли. — Се не пусте, —
Сказав Явтух Рябку, — оце тебе за те
По жижках, бра Рябко, так гарно пошмагали,
Що пан із панею сю цілу ніч не спали.
— Чи вийен я сьому?.. Чи ти, Явтух, здурів?
— Гай, гай!.. — сказав Явтух. — Рябко! ти знавіснів;
Ти винен, бра Рябко, що ніччю розбрехався;
Ти ж знав, що вчора наш у карти пан програвся;
 Ти ж знав:
 Що хто програв,
Той чорта (не тепер на споминки!) здрімає,
Той батька рідного, розсердившись, програє;
Ти знав, кажу, Рябко, що пан не буде спати,
До чого ж гавкав ти?.. нащо ж було гарчати?
Нехай би гавкав сам, а ти б уклавсь тихенько,
Забравшись в ожеред, та й спав би там гарненько.
Тепер ти бачиш сам, що мокрим він рядном
Напався на тебе — і знай верзе притьмом:
Що грошей вчора він проциндрив щось не трохи,
Що паню через те всю ніч кусали блохи,
Що буцім вчора він грать в карти б не сідав,
Коли б сьогоднішню був ніч хоч закуняв;
 Що буцім ти, Рябко, так гавкав, як собака,
 Що буцім по тобі походить ще й ломака;
 Що, бачся, ти йому остив, надосолив,

І, бачся, він тебе за те й прохворостив.
А бач, Рябко, а бач!.. не гавкай, не ганяйсь;
Ляж, хирний, та й мовчи, і з паном не рівняйсь!
Чого брехать? нехай наш пан здоровий буде:
Він сам і без собак сю панщину одбуде. —
Послухав наш Рябко поради Явтуха.
— Нехай тяжка йому година та лиха, —
Сказав, — що за моє, як кажуть люди, жито
Та ще й мене і бито!
Коли моє невлад,
То я з своїм назад.

Чи баба з воза, — що ж? велика дуже вада!..
Кобилі легший віз, сьому кобила й рада. —
Отак сердега наш Рябко поміркувався
Та й спать на цілий день і цілу ніч попхавсь;
Заснув Рябко, захріп, аж ожеред трясеться.
Рябку й не сниться, не верзеться,
Що вже москалики в коморі й на дворі —
Скрізь нишпорять, мов тут вони й господарі,
Що вовк ягнят, а тхір курчаток убирає.
Аж тут і надворі туж-туж усе світає.
— Цу-цу, Рябко!.. — тут всі, повибігавши з хат. —
Цу-цу, Рябко!.. на-на!.. — гукнули, як на гвалт.
А наш Рябко тобі і усом не моргає,
Хоч чує, та мов спить і мов недочуває.
«Тепер-то, — дума він, — мій пан всю нічку спав,
Бо не будив його Рябко і не брехав;
Тепер-то він мені свою покаже дяку,
Тепер уже не втре мені, як вчора, маку...
Нехай цуцукають... Мене сим не зведуть,
Поки самі сюди обід не принесуть;
Та ще й тогді, не бійсь, поскачуть коло мене,
Поки візьму я в рот хоч страву, хоч печене!»
— Цу-цу!.. — сказав іще Рябкові тут Явтух. —
Цу-цу!.. — задихавшись, мов з його перло дух. —
Ходім, Рябко!.. — Еге? Ходім!.. Не дуже квапся,
Сам принеси сюди... — Іди ж хутчій, не бався!..
— Ба, не піду, Явтух! — Іди, бо кличе пан!.. —
Сказав та й зашморгнув на шиї він аркан. —

Чешіть Рябка! — гукнув. Аж тут їх щось з десяток
Вліпили з сотеньку київ Рябку в завдаток.

— Лупіть Рябка! — кричить тут пан, як навісний;
Рябко ж наш тільки вже що теплий та живий.

Разів із шість Рябка водою одливали

І стільки ж раз його, одливши, знов шмагали,

А потім перестали.

Рябко спитать хотів, але Рябків язик

Був в роті спутаний, неначе путом з лик,

І герготав щось, як на сідалі індик.

— Постій, — сказав Явтух Рябкові, — не турбуйся,

Я правду всю скажу: ото, Рябку, шануйся,

Добра своїх панів, як ока, стережи,

Зарання спать не квапсь, в солому не біжи,

Злодіїв одганяй та гавкай на звірюку.

Не гавкав ти, Рябко! За те ж ми, бач, в науку,

Із ласки, з милості панів,

Вліпили сотеньок із п'ять тобі київ.

— Чорт би убив твого, Явтух, з панами батька,

І дядину, і дядька

За ласку їх!.. — сказав Рябко тут наодріз. —

Нехай їм служить більш рябий в болоті біс!

Той дурень, хто дурним іде панам служити,

А більший дурень, хто їм дума угодити!

Годив Рябко їм, мов болячці й чиряку,

А що за те Рябку?

Сяку мать та таку!

А до того іще спороли батогами,

А за вислугу палюгами,

Чи гавкає Рябко, чи мовчки ніччю спить,

Все випада-таки Рябка притьмом побить.

Уже мені, бачу, чи то туди — високо,

Чи то сюди — глибоко:

Повернешся сюди — і тута гаряче,

Повернешся туди — і там-то боляче!

Хоч би я тісто вніс псяюсі із діжею,

То б він розтовк і ту над спиною моєю.

З ледачим все біда: хоч верть-круть, хоч круть-верть,

Він найде все тобі хоч в черепочку смерть.

СОЛОПІЙ ТА ХІВРЯ, АБО ГОРОХ ПРИ ДОРОЗІ

Vous voyez le grand gain, sans qu'il faille le dire
Que de ses ports de mer le roi tous les ans tire;
Or, l'avis, dont encore nul ne s'est avisé
Est qu'il faut de la France, — et c'est un coup alésé
En fameux ports de mer mettre toutes les côtes:
Ce serait pour monter à des sommes très hautes!

Molière. Les facheux. Acte III, scène III¹

Спромігся Солопій весною на горох,
Та й, сівши з Хіврею, собі міркують вдвох,
Чи то продать його, чи то його посіять.
— А що ж тут мірковать? Не полілуйсь провіянь, —
Озвалась Хівря тут, — в мішечки позсипай,
Та й сіянь на поле, під дощ, мерщій чухрай!
— Воно-то, Хівре, бач, тут не за тим ідеться...
Але посіять так, як у людей ведеться!..
Нехай йому лихе!.. Горох — ласенька річ,
І дітвора за ним полізе хоч у піч!
Ти ж раеш сіяти горох на перелозі!..
Ей, Хівре!.. переліг лежить наш при дорозі:
Ей, обскубуть горох наш зеленцем, — побач!..
В лопатках обнесуть!.. тогді — хоч сядь та й плач!
— Якої вражої ти матері сумуєш?
Цур дурня! навісний! Чи ти ж того не чуєш,
Що як уродить Бог, то дасть на долю всіх?
Чи це ж не глум тобі, не сором і не сміх?
Враг батька зна чого безглуздому жахаться!
Тадже ж, як кажуть то, коли вовків лякається,
То нічого ходить з сокирою і в ліс!..
Іди ж, кажу, та сій! Не мимри там під ніс!
Аби лиш, Господи, на ниві нам вродило,
То буде й нам, і всім... чи чуєш ти, мурмило?
Не будь уїдливий, як бридка та оса,
І довше не спітайсь, бо вилаю, як пса!

¹ Ви бачите, які великі прибутки має щороку з своїх морських гаваней король; отже, моя думка, якої ще ніхто не висловлював, полягає в тому, щоб усі береги Франції (річ не трудна) перетворити на чудові гавані: це могло б дати великі гроші (*Мольєр. Докучливі. Акт III, сцена III*).

— Ей, Хівре, — Солопій сказав їй, — не сварися,
Бо, далебі, горох наш згине!.. схаменися!..
Ну, сількось!.. я піжду, посію, та не там,
А де-небудь в кутку, що й враг не найде сам.
— Не перебендюй-бо так довго, Солопію!
Бо я горох сама, де схочу, там посію;
Сама я й викошу, як треба, на покіс,
І ось тобі тогді я дулю дам під ніс!..
Але, мій голубе, прошу тебе по ласці:
Послухай часом тих, що ходять у запасці;
Плюнь, серце, на того, хто так тобі сказав,
Що буцім Бог жінкам волосся довге дав
За те, що розум їм укоротив чимало;
То погань так верзла, школярство так брехало!
А я ж то й мужиків, — крути ти не верти, —
Не раз вже бачила таких дурних, як ти!
От так!.. питай людей, бо той, хто їх питає,
Мов старець без ціпка, по стежках не блукає.
Не раз ти за двома зайцями полював,
Зате ж ні одного, гонившись, не піймав;
Не раз ти жаловав ухналиків стареньких,
Зате ж ти стільки вже згубив підків новеньких!
Отак ти і тепер горох запропастиш,
Коли б ти й сам пропав! — Чого ти там гарчиш? —
Сказав наш Солопій та й, з серця, дейко з хати!
Запрігши гулих, він ну переліг орати!
Зорав, посіяв він горох, заволочив,
Аж тут і дрібний дощ ріллю його змочив.
Зійшов горох, піднявсь, підріс, зацвів рясенько;
Хто йшов, той приглядавсь горохові пильненько.
Тим часом вже почав вбиваться й в лопаткі;
Аж тут прийшла черга і на самі стручки.
Хто йде — горох скубне: гребець скубне у жменю;
Іде косар і жнець — нагарбають в кишеню;
Прискочить дітвора — і в пелену смикне...
Зібрав наш Солопій горох та знай клене
І, на чім світ стоїть, по-сороміцькій лає,
Усіх батьків з того він світа вивертає:
— Стонадцять би копиць з рогами вам чортів!
А, бісів народі!.. коли б ти околів!

Коли б ти кожним був стручечком подавився!
Щоб в пельці він тобі кілком був зупинився!
Коли б то тріснув був од його твій живіт,
Ніж мав оце мене так посадить на лід!
Щоб горошиночки в твоїх кишках бісовських
Так набубнявіли, як барабан московський! —
Багацько дечого співав тут Солопій,
Молився за весь рід хрещений і за свій,
І вже роззявив рот, щоб по-кацапській ляять,
Та засоромився, і, часу щоб не згаять,
Гукав, і верещав, і пінився, і плювався,
Неначебто його і справді хто злякався!..
До Хіврі сікався, за макогін хапався
І не на жарт-таки, сердега, розгулявся;
То вп'ять по доброму ладу він їй казав:
— Бач, Хівре навісна, що наш горох пропав!
Бач, шкапо гаспидська, чого ти наробила!
Та ти ж мене навек оце запропастила!.. —
І ще смачненьке щось збиравсь сказати він їй...
— Послухай, бовдуре, — сказала Хівря, — стій!
Уже, як бачу я, тебе не переперти:
Хто дурнем уродивсь, тому і дурнем вмерти!
Але, мовляв, іще б сюди й туди з дурним;
От горе та біда — з дурним та ще й з лихим!
Казала я тобі, що як нам Бог уродить,
То буде нам і всім, і злодій не зашкодить;
Аж так і є: хоч ти посіяв два мішки,
Хоч тільки хто хотів, той наші рвав стручки
(Нехай йому в користь!), а все ж, хвалити Бога,
Зібрав ти сім мішків гороху з перелога!
Де п'ють, то там і ллють; без шкоди не бува,
Аби здоровенька лиш наша голова!
Але ти хочеш, щоб не їли кози сіна
І ситі щоб були? Ой, мудрий дуже з сина!..
Ну, цур тобі та пек! роби ти, що хоти:
Ори, мели і їж... Хоч голову скрути,
Про мене!.. Я тепер і не роззявлю рота;
Та вже ж побачимо, яка твоя робота!
Та й люде ж, сіючи, хоч тратять, а орють;
То дурні, от як ти, несіяні ростуть!..

Ей, схаменешся ти, та пізно, Солопію!
— Та вже ж, хоч схаменуєш, — сказав він, — хоч посію,
Та не по-твоєму; зроблю, як сам умію;
Зроблю, щоб і стручка ніякий біс не вкрав.

Зробив наш Солопій, як сам здоровий знав:
Він на другу весну, плуг і ралá забравши
І між пшеницею і житом пооравши,
Всередині горох увесь посіяв свій.
«Тепер-то, — дума наш дурненький Солопій, —
Тепер-то мій горох вже, мабуть, розцвітає!
Нехай цвіте, нехай тим часом доспіває;
Ось як пійду в жнива пшеницю й жито жать,
То часу марно щоб так-сяк не зваковать,
Скошу і свій горох, в копиці поскладаю,
То й з ним управляюся, і разом жнив не згаю».
Пійшов в жнива, та ба!.. Ні зерна не застав!
Проциндрив Солопій горох і просвистав.
А за горохом в гурт — і жито, і пшеницю!
І тільки зо всього соломи взяв з копицю!
А як же це? От так: пронюхали в селі,
Що Солопій горох посіяв на ріллі
Між житом та поміж пшеницею своєю, —
Давай ходять в горох!.. Ходили і хіднею
Пшеницю й жито так пом'яли та стовкли,
Що сучий син, коли і місце їх найшли!..
Що ж Хівря? Румсає!.. А що ж чинить небозі?
Як тільки ж зуздріла *роззяву* на порозі,
Зняли торбинки дві з рядниночки з кілка.
— А бач, гадюко, бач?.. Ти жаловав стручка,
Тепер за ту сяку нікчемну горошинку
Ти обголив мене і дрібную дитинку!
Так от якого нам ти підпустив тхора,
Що я зосталася з дітьми без сухаря!
Бач, пико гаспидська! чортівський Солоп'яго!
До чого нас довів ти, бридкий скупендяго!
Іди ж тепер відсіль!., щоб твій і дух не пах!
Не вмів свого, — носи ж ти хліб чужий в торбах! —
Сказала... та й торби на його почіпляла,
І між старців, мов пса, Солопія прогнала!

Послухайте мене ви всі, Солопії,
Що знай мудруєте і голови свої
Чорт батька зна над чим морочите до ката:
Як в борщ, замість курчат, нам класти кошенята,
Як груші на вербі і дулі вам ростуть,
Як їсти *дасть біга*, та ще й гладкими быть,
Як локшину кришить для війська із паперу,
Як квашу нам робить з чорнила і тетерю,
Як борошно молоть без жорнів — язиком,
Як бджоли годовать без меду — часником,
Як каву пить панам з квасолі — з буряками,
Як ниви засівать без сім'я — кізяками,
Як з кожного зерна сім кварт горілки гнать,
Як сіно нам пером косить, як кіньми жать,
Щоб людям і сніпка не дати на заробіток
І пташці ні зерна погодовати діток, —
Заплюйте лиш оцю, скажені ви, бридню!
Де треба руки грить, там треба і огню.
Та вже з вас не один орав під небесами,
А як на землю зліз, пішов в старці з торбами!

ТЮХТІЙ ТА ЧВАНЬКО

Mes jours sont le tissu d'un contraste étonnant:
Je ne vis qu'en pleurant, et je pleure en riant!
L'amour, pour tant de coeurs l'objet de plus doux charmes
Fut pour le mien la source et des maux, et des larmes!
Pour adoucir mon sort et mes regrets cuisants!
En poussant des soupirs, j'écris des vers plaisants,
Qu'il sont drôles, ma foi, ces destins que les nôtres!
En voulant larmoyer je fais rire les autres!¹

Автор «Тюхтія» та Ч[ванька]»

Наш віршомаз Тюхтія старих людей шанує:
Гарасько як звелів — він так і компонує.

¹ Мої дні — це тканина з чудних контрастів: я живу плачучи, і я плачу сміючись! Кохання — ці солодкі чари для багатьох сердець — було для мого серця джерелом болю та сліз! Щоби полегшити свою долю і свої пекучі жалі, зітхаючи, я пишу забавні вірші. Яка ж бо, справді, смішна наша доля! Бажаючи плакати, я смішу інших!

Чи справжки, чи на жарт що тільки написав,
То так на дев'ять рік те в бодню і запхав;
А на десятий рік, як вийме й прочитає, —
Побачить сам здоров, що там ладу біс має,
То в грубу так-таки і впре шпаргалля все!..
От брат його, Чванько, слабкий уже на се!
Що начеркав, те так в друкарню і несе!
Але громада їх однако поважає:
Того ні сном не зна, другого не читає!

Скажіть, будь ласкаві: хто з їх дурніший двох?
Та глузду, гріх казати, скупенько у обох!..
Так перший же хоч тим за працю надолужить,
Що в дев'ять рік хоч раз теплом собі услужить;
Другий — такий дурний, що з холоду дрижить,
А книжок же його з півсажня так лежить...

ДУРЕНЬ І РОЗУМНИЙ

— На що, до халепи, той розум людям здався? —
Раз дурень здуру — бовть!.. розумного питався.
— На те, — озвався сей, — коли кортить вже знати,
Щоб дурням на сей спрос *цур дурнів* відвічати.

ЦІКАВИЙ І МОВЧУН

Цікавий, мовчуна зустрівши раз, спитав:
— Від чого голосний так дзвін той на дзвіниці?
— Від того, що (коли не втнеш сеї дурниці)
Всередині, як ти, порожній він, — сказав.

ЛІКАР І ЗДОРОВ'Я

Йшов Лікар у село — селу на безголов'я,
А із села біжить, злякавшись, Здоров'я.
— Куди, Здоров'ячко? — пита він. — Як ся можеш?
— Та цур тобі!.. я йду, куди ти не заходиш!

БАТЬКО ТА СИН

— Ей, Хведьку, вчись! Ей, схаменись! —
Так панотець казав своїй дитині. —
Шануйсь, бо, далебі, колись
Тму, мну, здо, тло — спишу на спині! —
Хведько не вчивсь — і скоштовав
 Березової кашки,
Та вп'ять не вчивсь і пустовав —
Побив шибки і пляшки;
І, щоб не скоштовать од батька різочок,
Він різку впер в огонь та й заховавсь в куток.
Аж батько за чуб — хіп! — і, не знайшовши різки,
Дрючком Хведька разів із шість оперезав!..
 Тоді Хведько крізь слізки
 Так батькові сказав:
— Коли б було знаття, що гаспидська дрючина
Так дуже дошкуля, то, песька я дитина,
 Коли б я так робив:
Я б впер дрючок в огонь, а різки б не палив!

ДВІ ПТАШКИ В КЛІТЦІ

— Чого цвірінькаєш, дурний, чого голосиш?
Хіба ж ти трясці захотів?
Що заманулося, чого ти не попросиш,
Чи сім'ячка, просця, пшонця, чи то крупів, —
Всього ти в кліточці по саме нельзя маєш,
Ще й витребенькуєш, на долю нарікаєш, —
Так в клітці підлітка корив Снігир старий.
— Ой дядьку, не глузуй! — озвався молодий. —
Недарма я журюсь і слізками вмиваюсь,
Недарма я просця і сім'ячка цураюсь.
Ти рад пожорні сій, бо зріс в ній і вродився;
Я ж вільний був, тепер в неволі опинився.

**Олекса
СТОРОЖЕНКО**

(1805—1874)

КУРИ ТА СОБАКА

У якогось вельможного Пана
Кури збунтувались,
Розкудкудакались, розлютувались,
Дарма що кури, а такий гармидер підняли,
Що трохи курника упень не рознесли.
На ту добу де не взялась Собака
Дворовая, не то що гультіпака,
Сміленько підбігла до дверей
І так загавкала на Курей:
«Тю, дурні!.. Чи ви сказились?
Чого це так ви розбісились?..
Невдячні!.. Чи ще мало Пан печеться
Об любеньких своїх Курях?
Він, як риба об лід, б'ється,
Щоб ви тихенько куняли по кутках.
Чого вам треба, оглашеним,
Чого бракує, навіженим?
Вам курник збудували і сідла зробили,
Щоб вас Тхори не їли, не губили,
По мірці в день проса висипають,
Повнісіньке корито води наливають,
А тільки заквоктала Курочка яка,
То зараз і яєчка підкладають:
Бо у Пана, бач, думонька така,
Щоб курячий ваш рід плодився,
Благоденствував і веселився!..»
Рябко хотів був ще брехати,
Курям тим дещо доказати,
Як Кури усею громадою загомоніли,

Заверешали і заголосили:
«А щоб вам благоденствіє таке
До віку вічного було,
Тоді б побачили, яке
Нас горе оплело!..

Щодня десятками в поварню забирають,
Панам на обід,

на вечерю приправляють.

І ріжуть, і скубують,

І варять, і печуть;

Та нехай би тільки Панам,

А то і всім чортам!..

А двірня хіба не ласа

До курячого м'яса?

А ви, Рябки,

Не гризете наші кістки?..

Так коли нас бережуть,

Годують і стережуть,

То для тієї тільки справи,

Щоб ми смачніш були в потраві!

Та нехай би вже хоч мовчали

І байками нас не улещали,

А то ще туману у вічі напускають

І тим благоденствієм докоряють!..»

На відповідь таку Рябко не став уже брехати,

Та, правду кажучи, нічого було й казати,

І тільки прогарчав: «Які тепереньки чудні Кури
стали:

Бач, чого схотілось, щоб їсти їх перестали!»

Левко
БОРОВИКОВСЬКИЙ

(1806 — 1889)

МОЯ БАЙКА

Моя байка
Ні бійка, ні лайка:
Нехай ніхто на себе не приймає,
А всяк на вус собі мотає —
Хто вуси має...

ДО ДРУКАРЯ

Друкарю! Не дрімай: де треба, точку став,
Щоб мокрим нас рядом злий критик не напав,
Бо є й такі: не найде толку — буде тихо;
Не найде ж точки — лихо!

БАГАТИЙ, БІДНИЙ

У Прокопа обід, у Прокопа хрестини,
У Прокопа бенкет, весілля, іменини;
Зате ж у Прокопа куми і побратими,
І всякий Прокопові сват,
І всякий Прокопові брат,
За Прокопа усякий рад
І в воду, і в огонь скакати!
Аж глядь —
У Прокопа пожар, все в Прокопа згоріло,
Насилу виніс сам з огню з душею тіло!..
Що ж, рідні та куми
В пожежі помогли?

Не дуже: родичі його й не пізнавали, —
До Прокопа й стежки в бур'ян позаростали!

Недаром люди гомонять:
Поки багат,
То поти й сват.

МЕТЕЛИК

Загруз з волами віз. Втомившись, воли
В багні лягли,
Втомивши й мужика-небога.
На возі сидячи, Метелик розсудив,
Що він з снопами віз в болоті погрузив, —
Ізнявся й полетів, сказавши: — Їдьте з Богом!

МОЇ КУМИ

Кума моя в шинок сальце носила,
А кумові борщик без сала все варила.
— Уп'ять без сала борщ! — кумі раз крикнув кум;
А кумові кума на глум:
— Та сало
Від холоду — розтало.
— Хіба! — сказав мій кум.

Хто ж чув, щоб з холоду та сало розтавало?
Як схочеться кумі, відійме в кума ум.

ГОЛОВА

У Йванів огород понадилась корова Петрова.
Іван, подумавши, у хлів її загнав,
Убив і обідрав,
А шкуру голові подарував.
Петро та голові позов подав на Йвана Буяна.

А голова тер лоб, подумав і рішив:
«Петрові в другий раз корови не пускати
(Коли-то буде другу мати)
Іванів двір топтати;
А за труди, що Йван корову облупив,
Петро щоб гроші заплатив».

Крий Боже в нашому селі
Такому бути голові.

МАКСИМ

Максим «Бог дасть» не раз під вікнами чував:
Бог дав Максимові — Максим багатий став:
Бог скарб Максимові послав;
І ті, хто Максимця не раз з двора зганяли, —
Максимових собак ласкали.

КЛИМ

Клим п'є, шутить, танцює, грає,
Казок і приказок говорить — не вгаває,
Ні втоми Клим, ні сну не знає;
Без Клима бесіда — без чорта купина;
Весілля — Клим мій там, Клим бенкет
носом знає;
А діло? Клим, як чорт від ладану, втікає.

СВІЙ ДІМ — СВОЯ ВОЛЯ

Хомиха чоловіка била;
Не на лихо ж Хому Хомиха вчила!
Хома Постіл
Від жінки заховавсь — під піл,
І, в три погібелі звернувшись, трусився,
І плакав, і просився...
Хомиха з рогачем присікалась: — Вилазь!

Вилазь, личино зла!.. — Хома в куточку бгавсь
І, плачучи, озвавсь:
— Не вилізу! Тобі я потурати годі:
Я господин в своїй господі!

ЛИСИЦЯ Й ВЕДМІДЬ

Поснідавши вівсю, Ведмідь розтанцювавсь;
За танці Ведмедя Лисиця розхвалила.
— Ей, кумо, хвалючи сі танці — согрішила, —
Сірко Лисиці обізвавсь.
— Не в танцях сила
(Тоді Лисиця говорила).
Не танці я його — а лапища хвалила.

ДАРЕМНА ПРАЦЯ

Щоб азбуки не вчить, Івась її порвав;
Що бридкий, дзеркало в шматки пошматував,
А рота у людей нічим не зупинив:
Сам не оглух — других не онімив.

ОХОТНИК

Охотник уточку підстрелив в піст весною.
Що з неї? Їсти — гріх, дай подождать,
Щоб розговітись дичиною!
Діждав... і розговівсь? Ні: утку взяв робак!

Оттак!
Нащо ж стрілять було весною?

ПАНІ

Розбились дзигарі, проклята стрілка стала.
А пані, дивлячись, не їла і не спала

(Пани ж все роблять по часах).
Нема поправи в дзигарях...
А пані ж? Пані не дивилась:
Як зголодалась — і наїлась,
А після їжі й на кровать,
Та й спать!

П'ЯНИЙ

Раз п'яний Хрім схотів
Переплигнути рів!
Упав і хоть не вбився,
А все — калікою протверезився.

Хрім глупуватий з сина.
Що ж? П'яному — і море по коліна!

ТРУХЛЯВИНА

При місяцю, вночі, в болоті заблищало;
Максим уздрів — туди біжить.
— То, — каже, — золото! — Аж зрить —
Трухляве дерево на купині лежало!

Чи трохи ж золота на світі так блищить?
Цсс... цить!..

ПЕРО Й КАЛАМАР

Раз Каламар з Пером сердито спорить став,
Хто книжечку нову із них скомпонував?
Почувши, зо сміху хазяїн як не вмер:
Багато єсть таких Каламарів і Пер!

БУШЛЯ

Ласуха Бушля до Рибок,
Стара, підстрелена, крива і одноока,
Не здужала бродить глибоко
За Рибами в ставок.

Лукава й здумала: дай, каже, попитаю
Та Рибок налякаю.
От стала говорить до Риб: — Від рибалок
Я чула, що хочять весь іспустить ставок,
Щоб, не бродивши в воду,
Забрать всю Риб'ячу породу. —
А Риби в плач! Давай її просить,
Щоб їх переносить
В другий ставок!
А Бушлі й на руку ковінечка! Таскала
Дурних Рибок — та все глитала!
Поїла Бушля всіх, — у горлі Рак застряв
І Бушлю dokonав.

КЛИМ П'ЯНИЙ

Клим, п'яний як земля, з шинка йшов у вітряк
Та став на улиці і ключ держить в руках;
А кум, побачивши, озвався так до Кліма:
— Иди в вітряк — вітряк перед очима!
А Клим йому: — Тривай — ммлини ддо мене йддуть;
Піддійде мій — ось ключ — ззумію ввідімкнуть!

РІВЧАК І РІЧКА

Розпінився Рівчак весною в половодді,
Сміявсь над Річкою, що потиху текла.
На літо — Річка все в одній течі поводі,
А в Рівчаку — й земля засхла.

За Річку я сказав би Рівчаку дурному:
Хто добре робить — той не хвалиться нікому.

МІШОК З ГРІШМИ

Голодний у степу знайшов мішок з шагами.
Узяв — і кинув геть: — Я думав — з сухарями!

РАЛО

Хтось Рало видумав (запевне, німчура!).
Премудре Рало
На бувкуні легесенько орало!
Останніх воликів кум Сидір із двора —
І за безцінок збув... Купив новеньке Рало.
Хоть воликів у Сидора не стало,
Зате ж німецьке Рало
Новісіньке коло ясел стояло!

СУД

Петро у Хведора кобили позичав
І, їдучи у ліс, заїхав до Одарки, шинкарки,
Та, грішний, після чарки
Кобилі хвіст при ріпиці ввірвав
(В Петра віжок — нечистий мав);
А Хведір на Петра у суд позов подав.
Суддя товстів — Петрів капшук худав...
А далі діло так рішили:
«Понеже оний Петр у Хведора взаїми
Не брав безхвостої кобили,
То ми
Реченному Петрові присудили:
Кобилу ту йому держать;
А виросте їй хвіст — хазяїну віддать».

За Хведорове, бачиш, жито
Та Хведора ж і бито!

КРИЛА У ВІТРЯКА

Раз Крила в Вітряка гуділи й оротали,
Що все село вони насущним годували;
А Камінь, П'ятірня і Колесо... мовчали.

Приказують, що хто мовчить,
Той двох навчить.

ПАН ТА МУЖИКИ

Щедушний пан казав:
— Чого ті мужики такі гладкі, здорові,
І шиї — як волові...
А я лежав, лежав,
Чого не пив, чого я не їдав! —
На річ його мужик так нищечком шептав:
— Здоров'ячко — трудами наживають,
А лежні — й під млином згнивають.

ПАНСЬКИЙ КІНЬ

Хома кричав до кума:
— Дивись, як панський Кінь із жиру розіграв!.. —
А Кінь, ухоркавшись, дума:
«Не грав би я, якби батіг не підганяв».

Халяндри циганча скакало:
Не танців циганча, а хліба забажало!

АНДРІЙ

Андрій купив собі суконця на сіряк,
Та, щоб кравцям, бач, грошей не давати,
Затіяв шити сам, а лучче той п'ятак,
Що мав кравцеві дати, про нужду приховати.
От краяти почав, та ізчикрижив так,
Що хоть пиши пропала вся сукнина!
Вже рад би мій Андрій, щоб вийшла хоть свитина!
Уп'ять за ножиці: общикав, общипав,
Що вже й штани з сукна насилу б ізібрав,
Якби шматочки позшивав.
Які ж штани з кусків? Подумав, погадав
Та із сукна вершок на шапку настачав.

Бач, пожалів Андрій кравцеві заплатить,
Та замість сіряка став шапочку носити,

А шапці нагоди одній же не прикрити, —
Так він у шапочці та на печі сидить.

БАЙКИ

Давно, давно Езоп байки писать начав,
Осмюював звіряк, над миром глузував,
Кричав на гріх зо всеї мочі
І пальцем тикав людям в очі.
А що ж він викричав? Не став гусак орлом,
Не заревів ведмідь волом,
Не привикає вовк до сіна,
Не вижав патоки із хріна;
Не надовбив ума Максимові в маслак,
Не вкоротив рогів у Сидора на лобі,
Не відірвав хвостів в відьом та в вовкулак...
Грішить хрещений люд без каюття й при гробі!

Та нащо ж я байки пишу ще, неборак?
Та так!

ГРОМАДА

У Марковім садку свиня діру пробила
І весь садок порила.
Свиня — сусідова. Мій Марко звів пеню
Та на сусідову свиню.
Уздівши шкоду всю, громада присудила:
«Щоб Маркова кобила
Сусідський огород і улицю порила».
Лиха б година вас, таких суддів, побила!

ПРОКОПОВА ЖІНКА

У Прокопа хороша жінка з-сина;
А Прокіп пробі все кричав,
Що жінку б він на відьму проміняв...

Побила б вас, жінки, недобра година!..
Ні... я сказати мав,
Що Прокіп розум потеряв.
О, бити б Прокопа та бити —
Не вміє жінці угодити!

ДУРНИЙ І РОЗУМНИЙ

Десь на розумного дурний напав: кричав,
І лаяв, і ворчав;
Розумний все мовчав.
А як охрип дурний, розумний говорив:
— Якби дзвін не пустий, то він би й не дзвонив.

СКУПИЙ

Скупий не спав — робив, скупий не їв — копив,
А від того... ще більш розбагатів?
Ні, околів!

КІНДРАТ

Збирається Кіндрат орати:
Готов батіг, ярмо дістав;
Пішов же воликів та плуга добувати —
Йому ніхто й не дав.

Готова і дуга, й удили, —
Не достає — возочка та кобили...

УБОГИЙ, БАГАТИЙ

Убогий Максимець: у нього, як на смішки,
Не тільки що людей — нема в господі кішки.
Максим багатий став — відкіль свої набрались:
І двері від рідні його не зачинялись!

СУДДЯ

Явилася душа на той світ. Проводжати
Став душу новичка питати:
— Відкіль і хто така? — Із города Жлуді,
Сиділа тридцять рік безвихідно в суді;
На світі я нічого не грішила —
Бо я нічого не робила. —
У голові судді не жив, як треба, цар —
Він все підписував, а правив секретар...
Суддю у пекло не послали.
Умилосердились, сказали,
Що тим суддя не злий,
Що зовсім був дурний.

ЗАРІК

З похмілля Клим недуж валявся
І дав собі зарік,
Що він не буде брать горілки в рот вовік;
А тільки що очунявся, пройнявся —
Вже третій день в шинкарки похмелявся!

Хто сам собі дає зарік —
Пропаций чоловік.

КОЗАКОВА ЖУРБА

Украви в козака коня;
А козака об тім журба напала,
Що на коні оброть новісінька пропала!..

П'ЯНИЙ

Чуренка жінка із шинка
Вела п'яненконого; а панотець спитався:

Навіщо він за жінку все держався?
Чуренко й каже: — Єсть пословиця така:
Сліпець семіліше ходить,
Як повводатар вводить.

ХОМИХА

Хомиха кожен день свого Хому чухрала.
Почувши те, кума кумі сказала:
— Хома з Хомихою пропащий неборак!
В мозолях, в синяках і тіло все, й маслак!.. —
Другая їй сказала так:
— Не слухай, галочко: чи можна, щоб Хомиха
Хомі бажала лиха!

ПСЕ

Юхим узявсь робить усе!
Та й звів усе — на псе!..

ДАРЕМНА ЖУРБА

Хома журився,
Що лобода й кукіль у просі зародився;
А кум Хомин так об'яснився:
— Іще то не біда,
Як в просі лобода.
А оттоді біди,
Як ні прісця, ні лободи!

ГОЛОДНИЙ ХОМА

Голодному Хомі хтось став притьмом хвалити,
Що як-то тим панам в будинках гарно жити!
А мій Хома сказав: — Як хліба край,
То й під вербою рай.

ГОРОХ

Щоб не оскуб народ гороху при дорозі,
Максим горох посіяв в просі.
Що ж вийшло? Дітвора — іще й огуд не ссох —
І просо витовкла, і обнесла горох.

ГРОМАДА

Раз на мірошника мужик позов подав,
Що він пшеницю всю не помолов — подрав.
Громада на суді дала такую вість:
— Хто зерно знівечив — нехай же той і їсть.

Вже лучче б та мука громаді пригодилась:
За суд такий — нехай мукою б подавилась!

ЛЮБОВ

— Чом щирая любов тепера рідко стала?
— З Амурових очиць пов'язка спала:
Лихий хлопчук
З пов'язочки пошив капшук.

ХОМИНА УСЛУГА

Петро в Хоми позичив плуга.
Хома поратував, а чересло й леміш
Оставив, не дає Петрові, хоть заріж!..
Яка ж Петру користь — без лемеша із плуга?
Така-то Хомина услуга!

СІРКО

Сірко, забравшись на копицю,
Від сіна відганяв телицю...

На світі так скупий живе:
І сам не пожива — і людям не дає.

ЛЕВ І МИШ

Убравсь в тенета Лев, а Миш його пустила:
Тенета Миш перекусила.

Ова!
Маленька Миш спасає Льва!

КАШТАН І СВИНЯ

Прийшла Свиня у гості до Каштана;
Каштан, кудлатий пес, Свиню пришанував:
В багнюці покачав і ухо розірвав!

Яка гістя — така і шана!

ЛИСИЦЯ

В Петра в дворі Лисиця проживала;
Лисиця на Вівцю Петрову наклепала,
Що буцім ніччю кури крала.
— А ти ж як писк у пір'я замарала?
— Та я... я патрять помагала.

Частенько злодія в суді судять, слідять;
А можна злодія по пір'ячку пізнати
І по Лисичому словечку
Не нівечить Овечку.

КОВАДЛО І МОЛОТ

— Таки тобі хоть раз кувати остивало? —
Питало Молота Ковадло.

Задихавшись, йому мій Молот промовля:
— Питайся не мене — спитайся коваля.

ВІВЧАР ТА ВІВЦЯ

Вівчар, як стриг Вівцю, розжалувавсь над тим,
Що стільки трудиться над стадом він своїм,
Що тих трудів його не стоїла скотина;
Вівця озвалася: — А з чого сірячина?

ІВАН І ПЕТРО

У Йвана та Петра дві хати запалали,
А Йван з Петром самі себе не рятували,
А тільки, стоячи, кричали на живіт.
Іван: «Гасіть огонь!» Петро: «Огонь гасіть!»

Прислів'я каже: більш роби,
Та менше говори...

ГАДЮКА

Гадюку мерзлу взявши в руки,
Іван за пазуху відтаять положив.
Гадюка в пазусі одтила
Та Йванові жала впустила.
Гадюка ожила — добродій більш не жив;
Від яду вмер, набравшись муки.

Так платять за добро Гадюки!

МЕТЕЛИК І КОМАР

Комар, Метелика уздрівши долі, в глині,
Подумав: «Поділом: так низько не літай!»

Піднявсь, дзижчить, — і сам застряв у павутині.
І поділом: не дуже вгору піднімай!

ГЛЯНЬ НА СЕБЕ!

Сміявсь і реготавсь, узявшись за боки,
Колись зустрітивши Сліпого, Одноокий;
Тут Косий підійшов — з обох розхохотавсь,
До лайки і до свари;
Прийшов Старий, і той над Косим реготавсь,
На ніс наткнувши окуляри;
Видючий се ввидав
І всіх їх осміяв.

НЕ ЗЛОДІЙ

Пропала в Сидора кобила;
На третій год її у Прокопа пізнав;
А Прокіп всім кричав,
Що він її не крав,
А нишком взяв; як на полі ходила.

Не злодій, бач! Не вмер Данило,
Болячка задавила!

ОСЕЛ ТА СВИНЯ

Осел почванитись хотів
Перед сусідкою своєю
Свинею,
Що чув в ліску всіх птахів спів.
— Ну, — каже, — соловей чирикав, заливався;
Щиголь цвірчав і затягався,
Ворона дралась дужче їх.
Найкраще півень пів Іванів...

А я, як загорлавив,
Та заглушив усіх! —
Свиня захрюкала, барложачись край тина:
— З тобою птицям спорить гріх,
Бо ти їх більша всіх скотина.

ХОМИНА ЖІНКА

Хому та кашель злий напав;
Хома від кашлю захворав;
Хомиха, плачучи, просила майстра Мину
Мерщій Хомі зробити домовину.

Як добру жінку не любити,
Що чоловікові уміє угодити?!

ПЕТРУСЬ

Петрусь, щоб стих не вчить — граматочку спалив;
Татусь йому другу граматочку купив,
А Петруся — прохворостив.

ЗЛОДІЙ

Судили злодія. Суддя його спитав:
Навіщо він капшук з грішми в Петра відняв?
А злодій суддям так сказав:
— Петро мені капшук свій сам віддав,
А я його тільки — за горло подержав.

ДОРОЖНІЙ СТОВП

Стовп на шляху другим показує дорогу.
А ходить сам?
Ніколи, ей же богу!

Мовчи, язичку! Кашки дам.

ЩУКА

Обридло Щуці піст постити.
От Щука й здумала кота Мурка просити,
Щоб кіт її навчив
Мишей ловити.
Кіт Щуку ув інбар охотиться завів...
Коли на Щуку як уранці погляділи,
Аж Миші Щуці й хвіст від'їли.

І діло, Щуко: ти в воді собі сиди,
І за Мишами не ходи.

БДЖОЛА

Байдак-Бджола, покинувши медок,
Понадилась літати до панських тарілок;
В панів же ласощів хватила не хватила,
А рідний свій медок на трутнів прогостила.
Взялась моя Бджола, та пізно вже, за ум!

До шкоди розум — так; а після шкоди — глум.

ВОВК ТА ВІВЧАРІ

Вовк, ідучи поуз кошару,
Крізь тин заглянув на отару
І бачить, що в дворі,
Піймавши барана, спокійно вівчарі,
Линтвар злупивши, потрошили;
Собаки коло їх ватагою лежать,
Всі дивляться і всі мовчать,
Коли б тобі на сміх одна хоть забрехала!..
Вовк думає: «Яка то правда в світі стала:
Який би гвалт і крик зробивсь,
Якби так коло барана я заходивсь».

МІСТ

Ничипір строїв міст, а Йван його хвалив,
Що міст не вздовж ріки, а впоперек робив.

Охота нападає інколи брехати:
Хоть меле кат зна що, аби то не мовчати.

СКУПИЙ

Скупий хатиночку завів,
Та грошей пожалів,
Поставить печі не схотів.
Зима! — хазяїн одубів,
Бо капшучок з грішми скупого не зогрів.
А в мене мисль така:
Здоров'я нам миліше капшука.
Я чув, співають пісню люди:
«Після коня кінь другий буде,
Мене ж, молодого, другого не буде...»

СИРОТИНА

З недолі сиротина плаче,
Ніхто її й не баче;
А як заскаче,
То всяк побаче.

Багат
Усім і сват, і брат;
А чоловік в біді —
Яса розійдеться, як масло по воді.

КОСОВИЦЯ

— Куди, Литвине, йдеш? — Косить!
— А нащо ж дві коси? — Одна як заболить,
Щоб чим було перемінить!

— Відкіль, Литвине, йдеш? — Косив —
У поле чорт носив!

Так часто: як на слові — скоре,
А в ділі — горе.

ЛІКАР ТА ЗДОРОВ'Я

Раз Лікар в город одправлявсь
І на полі з Здоров'ям пострічавсь:
— Відкіль ти? — З города. — Куди?
— В село служити:
Мені з тобою вдвох не жити!

КЛИМ

Спитали Кліма раз, яка найлучча птиця:
Чи чиж, чи соловей, чичітка чи синиця?
Голодний Клим озвавсь басá:
— Найлучча птиця — ковбаса!

Голодній, бач, кумі
Хліб на умі.

ГРИЦЬКОВА ЖІНКА

Грицько в могилу жінку проводжав
І, плачучи, паламаря прохав —
Щоб тихо мав дзвонити:
Щоб жінки, Боже крий, уп'ять не розбудити!

Мабуть, Грицько хотів без горя жити!

РІЧКА Й МОРЕ

На Річку Море раз гнівилось і ревло,
Що Річка береги водою розбовтала;

А Річка Морю так сказала:
— Якби не ми, Річки, — ти б Морем не було.

ПАН

В неділю б'є поклони в церкві пан,
Аж шкура запотіла,
А цілий тиждень б'є хрестян
За діло і без діла.

**Осип
БОДЯНСЬКИЙ**

(1808 — 1877)

СУХАЯ ЛОЖКА

(Аполог)

- А що, Корнію, як? Чия бере?
Що пан суддя тобі сокоче?
— А вже ж не що: бач, вирви хоче!
— Е, дать: сухая ложка рот дере!

ОРЕЛ І ЧЕРЕПАХА

Орел десь Черепаху раз злапав.
От кажуть, що Орли — розумна птиця,
Мені ж це все здається небилиця:
Який він розум мав,
Коли не знав,
Що з нею ізробити,
Щоб в пельку вбити?
То ніжками дрине,
То крилами шмагне.
То погода
Оп'ять сердега за роботу;
Вовтузиться небіж до поту,
А все нема пуття!
Тоді Ворона ік йому — сусід!
— Хліб-сіль,
Ясновельможний пане
Гетьмане! —
Йому сказала
І пособляти стала: —
Щоб Черепаху розчавить,

То треба з нею перш підняться вгору
І відтіля пустить
Додолу.
Вона од цього розіб'ється
І пан-Орлові достанеться, —
Послухав мій Орел, хватив, піднявся,
У хмари не забрався
І, розмахнувши, зразу — бурх!
Ворона за куски
І в гай мерщій — шушурх...
А пан-Орлу zostались... черепки!

Отак нестемно і між людьми буває:
Орел собі посіє-попахає,
А глянь — яка-небудь Ворона поживляє...

Маркіян ШАШКЕВИЧ

(1811—1843)

ПЛІШКА І СОЛОВІЙ

Рекла Плішка д' Соловію, що тихо сидів:
«Жаль ся, що рідко щечечеш!»
Сей їй одповів:
«Лучче мало доброго, ніж лихоти много».

СТАРИЙ І МОЛОДИЙ ЛИС

Молодий Лис, котрий ще стрільця не знав,
Утішився, як нову красну шерсть дістав.
А старий рік:
«Безпечність тих ліпот не любить,
Не тішся ними: сеся красота нас губить».
Не все, що красне,
Єсть для нас щасне.

ПОТІК І РІКА

Потік, з громом шумно із гори текучий,
Сміявся з Ріки, в той час тихенько ідучой.
А як сніги згибли, верх води не дав,
То із того Потоку Поточок лиш став.
А що гірше, що біг прудким перше скоком,
Оплившись з Рікою, не був вже Потоком.
Хто з шумом в світі сам ся величає,
Вже добру славу сам си розганяє.

ЩУКА І МАЛЕНЬКА РИБКА

Рибка у воді Черв'ячка ловила,
Не могла з'їсти і дужесь сердила.
Надбігла Щука, Черв'ячка ковтнула,
А з Червом вудка причіплена була.
Взяв рибар Щуку на берег тягнути,
Взялась Рибка радувати,
Взяла подружкам казати:
«Часом то добре і маленьков бути!»

ДІТИ І ЖАБИ

Коло озера щодень звечора
Хлопці сюда-туди бігали
І на Жаби засідали.
Лиш ся котра з води показала,
Каменем зараз в лоб діставала.
Одна з них, над другі сміла,
Так з води до них повіла:
«Діти, діти! Лишіть теє бите,
Вам то грачкою, нам йде о жите».

ЛЕБЕДЬ І ВОРОНИ

Водою плила
Лебедка біла.
Надлетіли чорні Ворони,
Надлетіли в сесі сторони.
«Бачте, Лебедка біла як сніжок!
А ми такі гидкі,
Чорні і бридкі».
Стрімголов не берег впали,
В дзьоби болота набрали

І стали згори метати,
Білу Лебедку нуряти.
А Лебедь з дурних сміявся,
Став біліший, лиш скупався.

Хоть лихі люди сором метають,
Добрі і чесні на теє не дбають.

Микола УСТИЯНОВИЧ

(1811—1885)

РІЙ І ТРУТЕНЬ

Раз ся Пчоли вироїли,
Но, бідні, без Матки;
Однак вірно позносили
Добиток і статки,
Що дістали в віні
По своїй родині,
Вся зо всім
В новий дім.

Й зачали робити;
То хатку ліпити,
То збирати мід,
То пилок на плід,
І щиро, і вірно,
Як Пчолам примірно.
Но сумно без Матки!
Хоть були достатки,
Не мож було ладу
Завести в громаду,
Газдівство розвести
І черву нанести.
Тож ся Пчілки пожурили,
Трохи крила опустили
І сям і там
По сусідам
Стали посилати,
Цариці питати.

Сусіди біді
Ругаються тому,

І ще покрийому
З їх гіркого лиха
Радуються стиха.
Сумує рій,
Хоть молодий,
Бо праця є,
А сил не стає.

Аж раз Трутень-повага
Висадився в ясний день
На перегру сив'яга
І занюхав свіжий пенъ.
І ну ж в очко до роя:
— Помагай Біг вам, друззя!
Як живете, біднята?
Чи в достатках вам хата?

А Пчоли
Поволі:
— Зум-зум-зум!
Дум-дум-дум! —

Спереду і ззаду
Зачали нараду,
Трутня на столицю
Ведуть, як царицю,
І дай же надвір
Гостя величаву
Голосити славу
На цілий мир.

Сусіди зачули,
Здумілись, забули
І ну ж собі до діри
Та й зад догори:
— Хи-хи-хи! ха-ха-ха!
А пек, пек, цураха,
Кумцю, кумцю, подивіть,
В якій славі дармоїд!

Недармо в полі й пустий вітер віє,
І мою байку хтось порозуміє.

Євген
ГРЕБІНКА

(1812—1848)

ЦАП

«Мабуть, нема уже на світі правди!
Мабуть, вона уже за море утекла!
Чим я од Муцика поганший, справді?
А пані те щеня учора привезла,
Сьогодні вже йому і дзвоник почепили.
Да як моторно він бряжчить,
Як Муцик, бубличком задравши хвіст, біжить
Та гавкає на мир щосили!» —
Так навіжений Цап на весь окіл гукав.
Хазяїн, річ таку почувши
(А по-цапиному він дещо розмишляв),
Йому дзвінок на шию намотав.
Здурів скажений Цап, ріжки назад загнувши,
Махнув борідкою, замакав, заскакав
І геть-то честію такою запишнися,
Да швидко став їй і не рад:
Бо тільки Цап стрибне у панський сад,
На шії дзвін дзень-дзень! — народ заворушився,
І гостя втришия в кошару мусять гнать.
Прийшлось бідасі пропадять.
Пройшло йому те врем'я, що, бувало,
Майнув де здумавши, куди б то ні попало,
Поїв, пообгризав — і слід пропав,
А вибіга і долинки, і гори,
Де був — то пожививсь; ніхто того не знав.

Еге, я правду вам казав:
Нащо було Паньку прохаться в прокурори!

ЛЕБЕДЬ І ГУСИ

На ставі пишно Лебедь плив,
А Гуси сірії край його поринали.
«Хіба оцей біляк вас з глузду звів? —
Один Гусак загомонів.—
Чого ви, братця, так баньки повитріщали?
Ми попеласті всі, а він один між нас
Своє пиндючить пір'я біле!
Коли б ви тільки захотіли,
Щоб разом, стало бить, вся беседа взялась,
Ми б панича сього якраз перемастили».
І завелась на ставі геркотня,
Гусине діло закипіло:
Таскають грязь і глей зо дна
Да мажуть Лебеда, щоб пір'я посіріло.
Обмазали кругом — і трохи галас стих;
А Лебедь плись на дно — і випурнув, як сніг.

ЯЧМІНЬ

С и н

Скажи мені, будь ласкав, тату,
Чого ячмінь наш так поріс,
Що колосків прямих я бачу тут багато,
А деякі зовсім схилилися униз,
Мов ми, неграмотні, перед великим паном,
Мов перед судовим на стійці козаки?

Б а т ь к о

Оті прямії колоски
Зовсім пустісінькі, ростуть на ниві даром;
Котрі ж поклякнули — то Божа благодать:
Їх гне зерно, вони нас мусять годувать.

С и н

Того ж то голову до неба зволить драть
Наш писар волосний, Онисько Харчовитий!
Аж він, бачу...

Б а т ь к о

Мовчи! почують — будеш битий.

ЗОЗУЛЯ ТА СНІГИР

На дубі сидячи, Зозуля куковала:
«Що за годи тепер, зовсім не можна жить!
Одколи, як тепло вже стало,
А гусені нема, черви зовсім так мало.
Прийшлось із голоду хоч у кулак трубить».
«Нащо вам так квилить, мій Боже милий? —
Снігир Зозулю перебив. —
Коли б я мав ваш стан і сили,
Оцю я погань би не їв,
Щоб сей да той мене, коли б я не доскочив
Собі щодня шматок м'яся.
От кобець — менший вас, а їсти як захоче —
Летить і душить горобця.
Зате він з голоду ніколи не нудився.
«Дурний! дурний! а в школі вчився! —
Зозуля Снігиру в одвіт. —
Замість горобця я з'їм жуків десяток
Да гусені, черви десятків три в наддатов
І все-таки наїмсь; зате спитай весь світ,
Яка Зозуленька? Всі скажуть: птиця славна,
Живе собі, як панна,
Гуляє у садку, нічого не псує,
По гілочках намистечко кує,
Да скільки літ кому прожить віщує;
Нехай же здумаю... да що тобі й казать!
Хоч злидні в пір'ї обідраць,
Весь птичий рід зарепетує:
«Зозуля м'ясо жре, Зозуля хищний птах!
Троха чи не бажа вона Орла із'їсти!»
Прощай тогді, моє життя в садах!
Прийшлось би утікати хоч за море безвісти,
Так лучче ж тут жити да зводить черв'ячків».

Хто хоче полюбить суддю грошозаплада,
Про його розпитай панів,
А не питай у простого народа.

ВЕДМЕЖИЙ СУД

Лисичка подала у суд таку бумагу:
Що бачила вона, як попеластий Віл
На панській винниці пив, як мошенник, брагу,
 Їв сіно, і овес, і сіль.
Суддею був Ведмідь, Вовки були підсудки.
Давай вони його по-своєму судить
 Трохи не цілі сутки.
«Як можна гріх такий зробити!
Воно було б зовсім не диво,
Коли б він їв собі м'ясиво»,—
Ведмідь сердито став ревіть.
 «А то він сіно їв!» — Вовки завили.
 Віл щось почав був говорити,
Да судді річ його спочинку перебили,
Бо він ситенький був. І так визначили
 І приказали записати:
 «Понеже Віл признався попеластий,
Що він їв сіно, сіль, овес і всякі сласті,
Так за такі гріхи його четвертувати
І м'ясо розідрать суддям на рівні часті,
 Лисичці ж ратиці оддати».

ПШЕНИЦЯ

Я бачив, як пшеницю мили:
 То щонайкраще зерно
У воду тільки плись, якраз пішло на дно,
Полова ж, навісна, пливе собі по хвилі.

Привів мене Господь побачить і панів:
Мов простий чоловік, там інший пан сидів,
Другі, задравши ніс, розприндившись, ходили.
І здумав зараз я, як тільки поглядив,
 Що бачив, як пшеницю мили.

СОНЦЕ ДА ХМАРИ

Ось Сонечко зійшло, і світить нам, і гріє,
І божий мир, як маківка, цвіте;
На небі чистому ген Хмара бовваніє.
Та Хмара надулась і річ таку гуде:
«Що вже мені се Сонце надоїло!
Чого воно так землю веселить?
Хоч я насуплюся, воно таки блищить.
Я полечу йому назустріч сміло,
Я здужаю його собою затемнить».
Дивлюсь — і Хмарами півнеба замостило,
На Сонечко мов ніччю налягло.
А Сонце вище підплило
І Хмари ті позолотило.

ГОРОБЦІ ДА ВИШНЯ

Глянь, глянь, летять, да їх летить чимало,
Куди оце летять з оселі Горобці?
Дивлюсь, у сад побрались молодці.
На Вишеньці їх геть-то насідало,
І бенкет зараз підняли;
Цвірінькають, джеркочуть, знай, на Вишні
Із ранку самого до пізньої пори.
Я простий чоловік, то й взяв собі на мислі,
Що Вишеньці моїй предобре у саду,
Що їй превесело, бо як край єї йду
Або і так коли зирну у сад із хати,
Все зволють Горобці по гілочках скакати.
Ось тиждень як не був, дивлюсь — кат його ма!
На Вишеньці гостей нема.
Чого лишень вони літати перестали?
Як розібрав, бодай і не казать!
Ох! поти жевжики вчашали,
Поки всі ягоди на Вишні обдзюбали —
Тепер до бідної ніколи не летять.

БУДЯК ДА КОНОПЛИНОЧКА

«Чого ти так мене, паскудо, в боки пхаєш?» —
На Коноплиночку в степу Будяк гукав.
«Да як рости мені? і сам здоров ти знаєш,
Що землю у мене з-під корінця забрав».

Бува, і чоловік сьому колючці пара:
Людей товче та й жде, щоб хто його кохав.
Я бачив сам таких і, може б, показав,
Та цур йому! розсерджу комісара!

ВЕРША ТА БОЛОТО

Рибалонька, митець усе в воді ловити,
Бажаючи поймає в'юнів,
В Болото Вершу засторчив.
Довгенько щось вона там мусила сидіти,
Язик жіночий є, да нічого робити
(А зроду, мабуть-то, що не плоха була),
Так лаяти Болото почала:
«Оце поганая багнюка!
Глянь, пузириться як, знечев'я клекотить.
Тут певнее ніщо ні ходить, ні сидить,
Одна черва,— мовляв,— кишить
Да деколи повзе по куширу гадюка,
Уже коли б тут воленька мені!..
Таке ж бридке, таке мерзенне,
Поржавіло, від жабуру зелене,
Не хочеться паскудитись в багні,
А то б...»
Що ж їй Болото одвічало?
«Де ти сама, добродійко?» — спитало.
А Верша гомонить на дні.

МАКІВКА

У лузі Маківка весною зацвіла,
Проміж других квіток як жаром червоніла;

До єї раз у раз літа бджола,
Бабок, метеликів над нею грає сила.

Проїшов день, два, і з неї цвіт опав,
І Маківка осиротіла;
Бджола на іншій квітці сіла,
Ту погань метелів мовби лихий забрав.

Дівчино-серденько! жартуй, поки є врем'я,
Жартуй, да не глузууй із бідних парубків;
А то мине весна твоїх годів,
Покине і тебе дияволове плем'я.

РОЖА ДА ХМІЛЬ

Охріме, дядечку! будь ласкав, схаменись:
Ти чоловік і з хлібом, і з волами,
І грошики у тебе завелись —
Який тебе лихий ізніс
І побратав з панами?
Покинь їх, хай їм цур! і з ними не водись.
А то коли к тобі ні заверну у хату —
Ти з благородієм сидиш запанібрата,
І чарка катержна гуляє по столі.
Чи то в село лихий примчить якого
Паничика, мовляють, судового —
Та сарана живе на твоєму добрі.
Або і возний сам, червоний, ніби квітка,
Деньків по п'ятеро кружляє у тебе;
А коней-калічі повнісінька повітка
Твоє сінце скубе.
Тим часом хліб давно у полі половіє;
Його і птиця б'є, і вітер марно сіє;
А дядько мій гуля!
З письменними по чарці да по парці,
Останній шаг витрушує шинкарці.
Рівняться з ними нам сам Бог не позволя:
То, сказано, — пани, щоб день у день гуляли,

А ми, неграмотні, щоб хліба заробляли.
Охріме! не зробиш сміховищем села,
Покинь, кажу, панів, водиться з ними годі!
Ось слухай. У мене недавно на городі
 Червона Рожа зацвіла,
І треба ж, на біду, край неї Хміль пустився!
Іспершу гарно страх з сусідкою він жив.
Дивлюсь, аж приятель за гілку зачепився,
А трохи згодом глядь — всю Рожу оповив.
 І бідная вона змарніла,
 Поблідла, далі пожовтіла;
А проклятуший Хміль, як рута, зеленів.

МОГИЛИНИ РОДИНИ

Ось чутка степом полетіла
(На що то гріх не підведе),
Що у степу якась Могила
Дитину швидко приведе.
 Про диво сеє як почули,
 То люди зараз в степ майнули,
Старий і молодий к Могилі, знай, іде.
Крий Боже, народу якого там збралось!
 Як об Іллі в Ромні;
 Буцім там місто починалось.
 Де ні взялись міняйли й шинкарі
 І підняли між себе галас;
Чумак із сіллю став, із дьогтем дьогтярі,
І красти бублики шатнули школярі;
Сластьони шкварились, сідухи цокотіли;
Про Лазаря старці під кобзу голосили;
«Холодний квас!» — москаль між народом гукав
Знечев'я, а базар в степу як треба став.
 Хрещений люд хоча гуляє,
Да на Могилу все раз по раз позирає,
Чи швидко вродиться те чадо степове.
Могила ж стогне, мов сопе, мов тяжко дише,
 Боками сивими колише
 І з лиха на весь степ реве.

Народ дивується, да їсть, да п'є горілку.
Вже панський стадник Опанас,
Покинувши товар, що пас,
З кишені витягнув сопілку
Да як утне московського бичка!
Підківки зараз забряжчали,
В кружку дівчата танцювали;
Москаль покинув глек та садить гоцака.
Аж ось — лулусь щось під ногами!
Загоготів якийсь підземний глас.
Базар утих, баби замовкли під возами,
Із ляку упустив сопілку Опанас,
І люди, хрестячись, баньки повитріщали.
Могила тріснула, і те дитя, що ждали,
На божий світ сусіль — як пить дало!
Та що ж за чадо те було,
Що стільки гомону між нами наробило?
«Мабуть, підсудок?» — «Ні!» — «Так лев?» —
«Ні!» — «Так мішок
З дукатами?» — «Ні, ні!» — «Так папорті цвіток?»
«Але ж!» — «Так, з нами хресна сила,
Мабуть, вона полубіса вродила?»
«Не втяв!» — «Так вилила козацького коня?»
«Ні, просто привела руденьке мишеня».

ШКОЛЯР ДЕНИС

Миряне, слухайте, щось маю вам сказати:
От сих різдвяних свят, на самої Меланки,
Дурний школяр Денис, запригши шкапу в санки,
Із школи поспішав до батька ночувати,
Щоб завтра по закону,
Як слідує, пашнею засівати.
Пізнавши шкапа шлях додому,
Смикнула раз, другий — і хлопця понесла.
Хоть здержав він її, да злість його взяла;
Хотів би проучить, да бить її боявся,
А треба ж і себе чим-небудь показати,—
Так по оглоблям ну малахаєм шмагати.

Як тільки пан із паном зазмагався,
Дивись — у мужиків чуприни вже тріщать.

СОНЦЕ ДА ВІТЕР

Із Вітром Сонечко розготорило мову
Про силу, бачите, хто з них потніший був.
Звичайно за словом балакали по слову,
А далі Вітер так на заклад навернув:
«Чи бачиш, їде ген собі козак по полю?
Як цупко він нап'яв на плечі кобеняк!
Хто з плеч зірве його додолу,
Хай буде той уже моцак».
«Іносе, дми собі!» — так Сонечко сказало;
І Вітер шпарко полетів.
Надворі дуже сумно стало,
По небу хмари скрізь погнало,
А Вітер по землі, крий Боже, заревів,
Наліг на козака, з його одержу цупить.
Зігнувся на коні козак,
До себе горне кобеняк
Та, знай, нагайкою по ребрам шкапу лупить.
Хуртовина назад бідаху пре,
За поли смикає, відлогу з плеч гирує,
Аж шлях курить, трава в степу хвилює,
А все одержі не здере.
Дув, дув, аж потом весь облився,
Із поті вибився сердешний, набік плись.
Ось розгулялося, і Сонце з хмари блись —
Мов божий мир ізнову народився.
Козак перехрестився,
Кобилку зараз зупинив,
Бо страх горюшну заморив,
Поплівся стежкою ходою, потихеньку.
А Сонце гріє все да гріє помаленьку.
Угріло божий світ, почув тепло козак
Да й скинув кобеняк.

ГАЙ ДА СОКИРИ

По Гаю темному туга велика ходить:
Сокири й Топори затіяли войну,
Гай хочуть сплюндрувать і пуші всі пошкодить;
Война ся навела на дерево суму;
Дуби задумались, осики затремтіли,
І клен гнучкий, і в'яз із лиха вниз нагнувсь.
Аж ось Сокири вже в Гаю забрязкотили,
І дуб найстарший усміхнувсь.
«Не бійтесь! — він гукнув. — Того я і жахався,
Як з топорищами сі навісні прийдуть,
Аж дерев'яний рід заліза одцурався!
Без дерева вони самі нас да не втнуть,
От-то було б... але — нехай йому абищо,
Якби з Сокирами прийшли і Топорища,
Тоді-то був би нам капут».
І справді, скільки тут Сокири не бряжчали,
Ні дубчика, ні липки не стяли
І тільки де-не-де що кору пописали
Да і додому з тим пішли.

ВІЛ

«Мабуть, на небі звісно стало
(Про себе Віл в кошарі гомонів)
Про те, що весь мій вік я все за двох робив
Да й витерпів-таки чимало —
Що в плузі силковавсь, копиці волочив,
Із ранку у ярмі до півночі ходив,
І ще щодня бував і битий!
Хазяїна не раз я проклинав,—
Тепер зовсім не той хазяїн став:
У мене вдовіль їсти й пити,
Несуть мені і солі, і крупів,
Овса і висівок; наїстись трьом би стало».
Аж тут хазяїн шасть у хлів
І, взявши за роги Вола, під ніж повів,
Бо, сказано, його годовано на сало.

Ти змалку так любив мене, як пугу пес;
Чого ж так лашишся тепер до мене, Йване?
Чи знаєш, що, як ти чоломкаться ідеш,
Чогось мене морозить стане.

ГРІШНИК

В далекій стороні, в якій, про те не знаю,
Мабуть, в Німещині, а може, і в Китаї,
Хтось разом оженився на трьох жінках.
Загомонів народ, почувши гріх великий,
Жінки голосять так, що страх:
«Глянь, що се коять чоловіки!
Як їм по три нас можна брать,
Так хай дозволять нам держать їх хоч по п'ять».
Гвалтують, сказано, навспряжки цокотухи.
Ось сая вісточка і до царя дійшла,
А цар був, мабуть, не макуха,
Розлютовався він, і злість його взяла.
«О! почекайте лиш, не буде в вас охоти
За живота чортам служити!» —
Цар грізно загукав і люльку став палить,
І в люльку пхав огонь, і люлька гасла в роті,
А далі схаменувся, за радою послав.
Як слідує, в празничному наряді
Пред очі царській совіт вельможний став.
Цар двічі кашлянув, рукою ус розгладив
І річ таку премудрую сказав:
«Пребеззаконія на світі завелися,
А гірше, що в моїй землі!
Мені до уст сьогодні донесли —
Один паливода (і цар перехрестився)
На трьох жінках женився.
Щоб царству цілому за його не терпіть
Біди од праведного неба,
Його вам осудити треба,
І смерть страшну йому зробіть.
Хай царству усьому в науку
Він витерпить таку муку,

Щоб з ляку більш ніхто в такий не вскочив гріх.
Крий Боже, щоб над ним хто з вас змилосердився!
Щоб луснув я, щоб я до вечора сказився,
Коли не поведу на шибеницю всіх!»
Як річ таку суддя дослухав,
Низенько поклонивсь, потилицю почухав
І ну з підсудками про діло мізковать.
Над ним морочились трохи не тиждень цілий,
І тільки що пили, а мало, кажуть, їли,
І так меж себе присудили,
Щоб Грішнику тому всіх трьох жінок оддать.
Народ сміявсь, і всі були в заботах,
Що раду перевіша цар,
Аж завтра дивляться, а та погана твар,
Той Грішник, сам себе повісив на воротах.

ВОРОНА І ЯГНЯ

Орлу схотілось попоїсти;
Піднявсь угору птичий цар
І вгледів відтіля, що край ставка овчар
Онучі прати мусив сісти,
Отара ж попаски попхалась навманья.
Орлу се по нутру; зложивши моцні крила,
Опукою згори — аж вітром зашуміло —
Орел ушкварив на Ягня,
Підняв його і геть потеревив за гору.

І треба ж, що на сюю пору
Пило біля ставка дурне Вороненя.
Страх полюбилося йому цареве діло,
І думає: «Чому ж сього я не зроблю?
Да не Ягня, а барана вхоплю».
Дивлюсь — воно угору полетіло
Да й пуць на шию барану
І, кігті вплутавши йому у вовну білу,
Смикнулося нести, да ба! вага не в силу:
Баран важенький і Орлу.

Воно вже стямилось, мерщій би полетіло,
Так із шерсті не виплутає ніг.
Дурне моталося, поки овчар прибіг
І, гарненько йому обскубши крила,
На іграшку дитині дав.

Мабуть, Господь так світ створив,
Що менший там не втне, де більший геть-то зможе,
Що дядькові пройшло, ти не роби, небоже,
Щоб крилець хто не обчухрав!

ЗЛИЙ КІНЬ

Учора мій сусід купив собі Коня
Із табуна, татарського, презлого,
Такого жвавого, такого вже баского!
Дивлюсь: сусід і вся його сім'я
Уздечки не напнуть на його.
Сусід сусідів кликати став
І могорич пообіщав,
Щоб тільки допомгли йому Коня упорать.
Народ зійшовсь та гук такий підняв,
Мов цілину п'ять плугів орють.
А Кінь жахається да рже,
На дибки спиниться да гривою мотає,
То піде бокаса, то б'ється і кусає.
Котрий сміліший був, то вже
Од Коника тікає.
Прийшлося сусідові, мовляв, хоть сядь да й плач.
Аж дивляться, іде Петро Деркач —
Розумний чоловік і в конях силу знає,—
Іде і здалеку чуприною киває.
Прийшов — і весь базар нікчемний розігнав,
І сміло до Коня побрався потихеньку,
Все свистячи, повагом, помаленьку,
Все гладив, подивлюсь — уже і загнуждав.

Пани! чи чули, як Деркач коня поймав?

МІРОШНИК

На річечці якійсь маленькій
Стояв собі млинок, і в нім Мірошник жив.
Хоч невеличкий млин, да, знаєш, чепурненький;
Раз по раз, день у день крутивсь і гуркотів
І хліба вистачав хазяїну чимало.
Коли не забредеш к Мірошнику, бувало,
 У його є і хліб, і сіль, і сало,
Чи то в скоромний день — із маслом буханці,
Книші, вареники і всякі лагоминки;
У п'ятницю — просіл, з олією блинці,
Пампушки з часником, гречаники, стовпці.
Обідать він, було, не сяде без горілки,
А в празник піднесе і чарку калганівки.
 Мірошник паном діло жив.

І треба ж, на біду, позаторішню весну
 Його лихий поніс чогось за Десну.
 Хоч не багацько проходив,
 Зате багато бачив світа:
Побачив він, як Сейм, мов бішений, шумів
 І як Десна ревла несамовита,
Мабуть, ворочавши не п'ятдесят млинів,
 Вернувсь Мірошник наш додому,
 До церкви прямо почухрав
 Да Богу молиться святому,
Щоб він акафісти його не в гнів прийняв
І річечку його зробив Десною.
 «Або хоча, як Сейм, такою —
 Тоді б то вже я панував!»
Молебні день у день спасителеві править,
У ставники свічки по десять хунтів ставить,
 Все молиться, ні їсть, ні п'є, ні спить...
 «Земляче! Бог з тобою!
На тебе десь туман у Литві навели.
Хіба забув ти, що великою водою
 Ворочають великії млини?
 Їх німці будувать уміють,

А вже не зляпає наш брат;
Вони самі товчуть, і віють,
І мелють борошно, і сіють,
Здається, що самі й їдять.
А млин хоч чепурний у тебе,
Та не для бистрини». — «Балакайте про себе!» —
Мірошник заворчав і рукавом махнув.
Його молитви Бог почув:
По небу вітерок дмухнув —
Як ворон, небо почорніло;
Шварнула блискавка — грім грюкнув і загув;
Із хмар, як з лотоків, водою зашуміло.
Маленька річечка, що так тихенько йшла,
Заклекотіла, заревла
І через греблю покотила.
Як на осиці лист, тремтить млинок од хвилі.
Вода напре, дивись, то вискочить гвіздок,
То паля тріснула, то заставку розбило,
А далі і знесло млинок.
Схопивсь Мірошник, да пізенько:
Що поки йшла вода маленька,
Щодня він хліба мав шматок.

Літ з десять був у нас суддею Глива.
Да, знаєш, захотів на лакомий кусок,
В Полтаву перейшов: там, кажуть, є пожива.
Велика там вода, хоч є й багато млива...
Глядіть, добродію, чи ваш міцний млинок?

ВОВК І ОГОНЬ

У лісі хтось розклав Огонь.
Було то восени вже пізно;
Великий холод був, вітри шуміли грізно,
І біла ожеледь, і сніг ішов, либонь;
Так, мабуть, чоловік біля багаття грівся
Та, ідучи, й покинув так його.

Аж ось, не знаю я того,
Як сірий Вовк тут опинився.
Обмерз, забовтався; мабуть, три дні не їв;
Дрижить, як мокрий хірт, зубами, знай, цокоче.
Звірюка до Огню підскочив,
Підскочив, озирнувсь, мов тороплений, сів
(Бо зроду вперше він Огонь узрів):
Сидить і сам собі радіє,
Що смух його Огонь, мов літом сонце, гріє.
І став він обтавять, аж пара з шерсті йде.
Із льоду бурульки, що, знай, кругом бряжчали,
Уже зовсім пообпадали.
Він до Огню то рило підведе,
То лапу коло жару сушить,
То біля полوم'я кудлатий хвіст обтрусить.
Уже Огонь не став його лякати.
Звірюка думає: «Чого його бояться?
Зо мною він як панібрат».
Ось нічка утекла, мов стало розсвітать,
Мов почало на світ благословляться.
«Пора,— Вовк думає,— у лози удирати!»
Ну що б собі іти? — ні, треба попроситися:
Скажений захотів Огонь поцілувати,
І тільки що простяг своє в багаття рило,
А полум'я його дощенту обсмалило.

Мій батько так казав: «З панами добре жити,
Водиться з ними хай тобі Господь поможе,
Із ними можна їсти й пити,
А цілувати їх — крий нас Боже!»

УТЯТА ДА СТЕП

Минулися гречанії жнива;
Семен натяг кожух на плечі;
Тепло пройшло, дівора лізе к печі,
Замерзло поле скрізь, рілля, стерня, трава
Сніжечком біленьким припала.

Бідашний Степ став сумовать;
Пташки, що влітку так співали,
У ірій вже поодлітали,
І тільки край ставка оставсь табун Утят.
Чи крижні то були, чи то були чирята,
Про те нам байдуже, а сила тільки в тім,
Що Степ іще не був пустий зовсім;
Дивлюсь, було, знялись з води Утята,
Закахкають і ну Степом кружлять,
І видно все-таки, що сеє не пустиня,
Аж ось уже й вони летять.
«Куди вас враг несе до гаспидського сина! —
Почав Утятам Степ казати. —
Хіба ви хочете мене покинути?
А я ж вас літом годував,
І просо, і овес, і гречку вистачав;
Без вас хіба мені з нудьги сказиться?»
«Улітку на тобі усякий хліб стояв;
На себе глянь тепер, який ти сивий став:
Останній колосок холодний сніг сховав,
І нічим нам біля тебе живиться;
А голод за що нам терпіть?» —
Сказали Утята і ну швидчій летіть.
Чи знаєте ви сивого Кондрата?
Женився на дівці він, та й мусить ще кричати,
Що жінка щось його глядить не дуже хати.
Мабуть, що упада їй діду одвічати,
Як сивому Степу одрізали Утята.

РИБАЛКА

Хто знає Оржицю? а нуте, обзивайтесь!
Усі мовчать. Гай-гай, які шолопаї!
Вона в Сулу тече у нашій стороні.
(Ви, братця, все-таки домівки не цурайтесь).
На річці тій жили батьки мої
І панства чортів тиск: Василь, Іван, Микола,

Народ письменний страх,
Бував у всяких школах,
Один балакає на сотні язиках.
Арабську цифиру, мовляв, закон турецький,
Все тямлять, джеркотять, як гуси, по-німецьки.
Подумаєш, чого-то чоловік не зна!
Да не об тім, бач, річ. Усю торішню зиму
Рибалка ятером ловив в тій річці рибу;
Рибалка байдуже, аж ось прийшла весна,
Пригріло сонечко і з поля сніг погнало;
У річку сніг побіг, і Оржиця заграла,
І ятір, граючи, водою занесла.
«Уже ж вона мені отут сидить в печінках,
Ся річка катержна! — Рибалка став казать. —
Куць виграв, куць програв, ось слухай лишень,
жінко:

Піду я до Сули скажену позивать!»
І розні деякі казав, сердега, речі,
Із злості, як москаль, усячину гукав;
А далі почепив собі сакви на плечі,
У люльку пхнув огню, ціпок у руки взяв
І річку позивать до річки почвалав.
Чи довго він ішов, чи ні, того не знаю;
Про те ніколи сам Рибалка не казав;
А тільки він дійшов, як слідує, до краю.

Сула шумить, гуляє по степам.
Рибалка дивиться і очі протирає:
Не вірить сам своїм очам,
Бо по Сулі — чорти б їх мучив матір —
Пливуть хлівці, стіжки, діжки, усякий крам
І бідного його ниряє ятір!
Здихнув Рибалочка да і назад поплівсь.
А що, земляче, пожививсь?

Ось слухайте, пани, бувайте ви здорові!
Еге, Охріменко дурний:
Пішов прохать у повітовий,
Що обідрав його наш писар волосний.

СОЛОВЕЙ

«Хто не вгадає? я?
Оце городять небилицю!
Щоб не пізнав я Солов'я,
Щоб не пізнав сю гарну птицю;
Як тільки оком наведу,
То і вгадаю, де співака»,—
Так дядькові казав небіж, Грицько Підсака.
«Ходімо, я тебе до лісу поведу,
Усякої там птиці є багато,
Та буде сором, пане-брате,
Коли б ти Солов'я ізразу не пізнав»,—
Грицькові дядько одвічав.
І ось вони дійшли до гаю;
По гаєві усякий птах літає,
Щебече хто, хто свище, хто гуде,
Аж округи луна іде.

Небіж

Ось, ось де Соловей! Який червоногрудий!
А дметься як, мабуть, великий пан!
Уже то неспроста в його такий жупан.

Дядько

Та годі, годі, Грицьку, буде
Ту погань, Снігиря, хвалить!
Ся птиця не співа, а як усе щебече,
Вона в гурті як-небудь засвистить;
А більше, голову похнюпивши між плечі,
Насупившись сидить.

Небіж

Так цитьте лишень, ось я зараз угадаю:
Я сучий син, коли оце не він!
Увесь мов золотий, а крильця чорні має.

Дядько

Та будеш, Грицьку, сучий син:
Се просто Іволга зоветься;
Вона із саду в сад літа,

То вишні гарно об'їда,
То оббива горох, а в співи не вдається.

Небіж

Так ось коли побачив співака!
Яка мальована та штучна птиця!
Вертиться, джеркотить, по дереву скака —
От се то Соловей.

Дядько

Се навісна Синиця!

І довго так небіж дурненький
Меж птицями знаходив Солов'я;
А Соловей собі сіренький
Над ним співав, сховавшись меж гілля.

ДЯДЬКО НА ДЗВОНИЦІ

Ізліз мій дядько на дзвоницю
Та, знай, гука: «Оце кумедія яка!
Всі люди на землі мов ті перепелиці:
Здається більший з них не більше п'ятака.
Гай, гай! Які ж вони дрібненькі!
Так ось коли я їх як треба розібрав!»
А мимо йдучи, хтось на дядька показав
Та, далєбі, мене спитав:
«Що то таке — чи щур, чи горобець маленький?»

ХЛОПЦІ

Учора я дививсь, як хлопці
Гуляли на толоці:
Здається, крам там продавав один,
Другі в опуки тощо грали,
То в дучку булку заганяли,
А далі здумали скакати через тин.
Хлоп'ята там були і прості, і письменні,

І кожний з них по-своєму скавав: —
Один летів як навіжений,
Знай, визвіривсь на тин, та біля його й став;
А інший, голову, мов той москаль, задравши,
Пряменько витягнувсь та й скочив через тин,
Та як же врзався об землю, вражий син,
Колошу розідравши.

А виборного хлопчєня
Так скаче високо, так здорово літає!
«Воно малє зовсім, од чого ж так скакає?» —
Собі подумав я

Та й придивляться став: аж сєє бісеня
Як хоче скочить, то аж в землю присідає
Та й присне разом відтіля!

Як ні крути, а правди нігде діти:
Коли б, як виборного діти,
І другі вмiли присідать,
То, може б, і вони зуміли так скакать.

**Петро
ОГІЄВСЬКИЙ-ОХОТСЬКИЙ**

(1814—?)

ПАНІ І ДВІ ЧЕЛЯДКИ

У Панії старої,
Та ще у тому і лихої,
Челядки дві жили;
Вони дільце, бач, добре знали,
Рукам спочинку не давали,
Робили щиро день у день
І свято мали за будень,
А Пані ширість їх буцім не бачить,
Та раз по раз у плечі їх кулачить,
Та все кричить, та все гука:
«Ви лежні, ви ліниві,
Гидкі, бридкі, сопливі,
Гулять та спать, а діла з вас нема.
А треба ж вас кормить, поїть і зодягати!..
Сього, бачу, не хочете ви й знати,
Якого ж з вас мені добра!»
Хоч і з двора
Втікай, — така сердита Пані та лихая.
Ворчить на їх, неугаває
Як день,
Так ніч.
Вона б, може, в ночі коли й заспала,
Так Півня голосного мала.
І тільки він на сідалі гукне,
Вона зараз на причіпку й огонь зідме,
Та так ціпком Челядок і штовхає,
Та сердиться на їх, та лає,
Ворчить,
Кричить:

«Хутчіш за діло садовіться,
Ось як не рано, придивіться!»
Дівчата бачать: лихо!.. Що робить?
Як Півня б нам того згубить?
Щоб його крику більше не чувати
І нам і Панії щоб довше спати.

Порадившись удвох, —
«Коли малесеньким не здох,
Так ми тебе отак...» Взяли
Та голову йому й скрутили.
Так що ж! Ще гірш собі зробили.
Бувало, Пані Півня жде,
Поки крилами він стріпне;
Тепер же ляжуть спать, а Пані вже й проснеться,
Боржій із каганцем туди трясеться —
В пекарню, де Дівчата сплять,
І стане так на їх кричать:
«Ану! Пора вставати,
Ледачі! Годі спати!»
Без Півня бо пори вона не зна —
Дзигариків в її катма!
То й збудоражить по півночі.
Сидять бідняки, аж їм очі
Червоні стануть так, як рак.
А Пані свій кулак
То сій, то тій під ніс соває,
То сій, то тій кричить: «Дрімає!»
В Дівчат і сили вже нема...
Не чують рук, важка і голова.
Побачили самі, що Півня як стребили,
Утрое лиха прикупили.

На білім світі се частенько буває,
(Хто тільки примічає),
Що думка інколи така:
зроблю я так — і буде лучче:
Аж ні — виходить іще пуше.

Отсеж-то — не дивуймося ніколи ми дідам.
Вони, бач, часто кажуть нам:
Що хрін біду перебуде,
Одна згине — десять буде.

ЛИСИЦЯ І МУЖИК

— Кума! Я знаю, правду мені скажеш:
Навіщо ти Курей частенько крадеш?
Нащо, кажи, тобі оце робить?
Хіба ти хочеш шкуру загубить?
Послухай, красти й гріх, і сором,
Та й не минається крадіжка даром:
І не вгадаєш, як з тебе
Хто-небудь шкуру іздере.
— Ох, куме, куме, знаю й я.
Та що ж робить? Біда моя!
А діточки... чимсь треба годувать,
І берегти, і доглядать!
А по мені — то цим, то тим себе б кормила,
Злодійського б куска повік не їла.
— Ну добре ж, як така правдива, вірна ти,
Ходи ж Курей до мене стерегти
Від тих поганок, від Лисиць,
Твоїх ріднесеньких сестриць,
І їсти, й пити будеш вволю,
Щасливу матимеш ти долю.
Послухала, пішла, і в Мужика
Лисиця сита і гладка.
Чого б ще треба їй, чого хотіти?
Сидіть та вірненько б глядіти...
Так ні! Несмачний кумочці некрадений кусок!
У ніч темненьку вибравши часок,
Забувши те, що кумові казала, —
Та зразу всіх курей й повикрадала.

Отак воно, як кажуть добрі люди
 (Бач, правда правдою і буде),
 Хоч у звірей,
 Хоч у людей:
Що хто чим тільки вже закусить,
То перестать повік не мусить.

Порфирій КОРЕНИЦЬКИЙ

(бл. 1815—1854)

ПАНЬКО ТА ВЕРСТВА

Був в Липцях швець — Паньком
він звався,

Мов з писарем, усяк братався.
І всяк Панька того кохав.
Бо жив в селі собі смирененько,
Шив чоботи усім кріпенько
І дешевенько з них він брав.

Раз підошов в Панька не стало
Та й передів було щось мало,
Бо все село він обшивав —
Так сход товару був чималий;
В селі ж хоч був, так все поганий.
Панько у город почвалав.

Від Липців город не близенько,
Панько вморився чималенько.
Так сів під Верству віддыхать.
Сидів він довго, сумувавши,
Далі схопивсь, мов що згадавши.
Почав Верстві тій так казати:

«От скільки в город не чвалаю,
А все тебе я тут стрічаю,
Ні краплі з місця не зійшла!
Та хоч би трохи ворухнулась,
Хоч би із місця іздвигнулась
І в город трохи підійшла!

Бо тут на холоді трясешся,
Бо тут на сонці ти печешся
І киснеш тут під дощем,
В баньки проходим зазираєш
І від нудьги собі куняєш,
Стоїш, сердешна, все стовпцем.

Ну, годі ж тут тобі стирчати!
Пора у город поспішати,
Пора у нього зазирнуть,
Пора вже йти туди, небого,
Куди лежить оця дорога,
Куди і я, і всі ідуть».

Верства Панькові одвічала:
«Ти говорив, а я мовчала,
Тепер послухай вже мене!
Та слухай, Паньку, не кунявши
І замічай все не зівавши,
Тепер скажу щось для тебе!

Мене уткнули тут, небогу,
Щоб я казала всім дорогу,
Хто скільки в'їхав і пройшов,
Та й скільки треба мандрувати,
Щоб що у городі узяти:
Чи бриль кому, чи підошов.

Но хоч усім я проїжджалим
І всім по шляху проходжалим
Дорогу в город і кажу, —
Сама ж стою та все куняю, —
Йти у город не бажаю
Та і ніколи не ходжу».

«Таких в селі у нас багацько, —
Сказав Панько їй скорохвацько, —
Що учать нас, а самі сплять,
Що нам велять добро робити,
Мовляв, туди й сюди ходити,
Самі ж по хатах все сидять!»

**Пантелеймон
КУЛІШ**

(1819—1897)

ГОГОЛЬ І ВОРОНА

Пливе Гоголь по Славуту,
В воду поринає.
На сухій гіллі Ворона
Важенько здихає:
«Ой мій друже білокрилий,
Горенько з тобою!
Поринаєш, не дай Боже,
Заллешся водою!»

Пливе Гоголь по Славуту,
З хмари дощик летється.
У Ворони-жалібниці
З жалю серце рветься:
«Ой з'явися, ясне сонце,
Висуши нам крила,
Що обом нам з мокрим пір'ям
Літати не сила!»

«Ой Вороно-жалібнице!
Чого марно кричеш?
Я купаюсь, очишаюсь,
А ти здуру плачеш.
Нащо мені на Славуті
Твоя остоорога?
Сушилась би собі мовчки,
Ротата небого!
Нащо мені від дощику
Твоя оборона?
Сиділа б ти собі мовчки,
Химерна Вороно!»

ЩИГЛИК

В крамній коморі Щиглик щебетав
Свої щиглячі пісеньки любенько.

Про нього весь базар казав,
Що так співає тільки Соловейко.

Скрутився Щиглик мій

І в кліточці своїй

Робив себе царем співання.

Ніхто ж того з співочих птиць не знав,

Ніхто в високім хорі не чував

Мізерної пташини щебетання.

Химерний Щиглику! Коли тобі
Базарний люд воздав хвалу не по заслuzі,
Так се тебе твої базарні друзі
Вимірювали по самих собі.

**Петро
ПИСАРЕВСЬКИЙ**

(бл. 1820—?)

ПАН

В старі годи вельможний пан,
Так ось, приміром, як гетьман,
Пішов у пекло до Плутона —
Сказати просто:

дуба дав.

У пеклі ж челядь невгомонна:
Як тільки пан туди попав,
Так спрос:
— А хто? З якого краю?
Чим батько був? — Його не знаю.
Я ж був вельможний чоловік,
Із Греччини був родом,
І гарно правив би народом,
Та так, як німіч цілий вік
Мене нехаяла, сушила,
Я секретарю довірявсь:
Що він подасть, я підписавсь,
А що таке: чи то до діла?
Того я, далєбі, не знав.
— Що ж ти робив?
— Я їв та спав.
— Тепер ми бачимо, небого,
Що ти там приязно трудивсь,
За те ж у рай тобі дорога. —
Тут Гермій зопалу схопивсь:
— Та що? Кого? Його? Та за що??
Де ж буде правда?.. Отсе так!
Упхнути в рай таке ледащо!

— Та слухай нас,— сказав Бак, —
Не знаєш ти, бачу, нічого!
Ти бачиш, що не всі у його,
Що пан здоровий дурень єсть,
За те ж йому така і честь,
Що він від діла все цурався,
А тільки, каже, спав та їв,
А то б десь шкоди наробив,
Якби за діло ще прийнявся!
Назад тому чотири дні
Суддю я бачив у повіті;
Ну, так і бачиться мені,
Що вскоче в рай на тім він світі!!

ЦУЦЕНЯ

Надворі влітку, біля хати,
На призьбі спало Цуценя,
А потім, мабуте, обридло вже спання —
Схопилось і давай по двору гарцювати!
А далі баче, що не так,
Що гарцювать самому сумно, —
Мерщій махнуло до Собак...
Біжить — а се їх ціла юрма!
Та ще, сказати вам, яких?
Плішивих, куцих та кривих —
Мов десь нарошне позбирались,
Що сміх, та й годі! Ще ж, бач, грались!!
Воно ж, як тільки вздріло їх,
О, як, невірне, ізраділо!
То гавкне, хвостиком махне,
То іншу за вухо скубне, —
А ті й стоять, мов поцапіли!
— З якого це таке зірвалося двора?!
Та се, дивітеся, зовсім, зовсім мара!
У його є і хвіст, не схоже й на Собаку,
Та ще і не хрома, як ми, ні на одній!

Та це десь, мабуть, вродилось від свині!..
Та де ж яке чудне! Йому ж нема і гадки!!
Послухай лишень нас, кумедне ти Щеня!
Коли що вже еси собачого ти роду,
А не свинячої якоїсь-то породи, —
То в нас учися ти, у нас і переймай:
Ходи на трьох ногах, на одній шкандибай, —
А то побачиш ти, як будуть глузувати! —
Се так гукнули всі на бідне Цуценя.
— Та що се ви мені зовсім забили баки!
Яким же бути ще? *Усе ж такі собаки!*
 То тільки вас таких
 Піднімуть всі на сміх.
 — Але! Ще буде й мудрувати!!
Уже ми бачим: *що або де і не так!*

Багацько є таких і між людьми собак.

ПАНСЬКЕ СЛОВО — ВЕЛИКЕ ДІЛО

— Зима приходить, треба свити,
А в мене і чобіт чортма!
Ні хмизу, в хаті протопити,
Кожуха ж і зовсім нема!
Отсе остання жупанина,
Її носив ще дід Явтух.
Якби ж було у калитині,
То збився б, може, на кожух.
Як допомгти отсій напасті?
Чи йти куди прохать, чи красти?
До пана? Очі заплює;
А може, так, що ще й поб'є.
Та де ти, скаже, вражий сину,
Против, проїв усе на сласть?
Та вже ж що буде, а не згину,
Піду до пана, може, дасть.

Так розмовляв Петро Терпило,
Де б він кожух собі придбав.
Ще тільки надворі сіріло,
Вже він до пана причвалав.
— Помилуй, паночку рідненький!
Тобі я, може, й пригджусь.
Будь ласкав, дай хоч поганенький
Кожух! Ось бачиш, як трушусь,
Мороз по шкурі виступає,
Мов наче у Петрівку піт;
Дехто і в шльонських походжає,
А я ходжу ще й без чобіт.

Пан справді бачить, що сердега
Повісив голову свою.
А тут Різдво вже недалеко...
— Іди, — сказав, — кожух пришлю. —
Петро, се чувши, поклонився,
Біжить додому, аж стриба...
Де ділася його й журба?
Як можна ж: на кожух він збився,
Кожух і спати не дає.
Він дума все про кожушину:
«Ось бачиш, Петре, вражий сину,
Пішов до пана — от і є».
Пройшла неділя, він не має
Кожуха — пан не присилає.
Прийшла і друга — пан забувсь,
Що обіцяв Петрові дати.
Тоді Петро вже схаменувсь,
Що вже від пана та не ждати.
А пан, звичайно, обіщав,
Водив його, а все не дав.
Петро вже ходить і сумує,
З Петра ж, хто вздрить, усяк глузує:
«Але ж казав мій пан: кожух я дам, —
Та й слово тепле». Так бува частенько нам,
Що пан нам тільки обіщає,
Згадай — не дасть та ще й полає.

**Володимир
АЛЕКСАНДРОВ**

(1825 — 1894)

ЗВІРЯЧА РАДА

Байка по І. А. Крилову

«На вовка помовка,
А заєць кобилу з'їв!» —
Бувало, каже наш покійний панотець...
Колись вельможний Лев та не злюбив рябих
Овець.
Йому б і просто їх перевести нетрудно, —
Та, бачите ж, бо так було б не правосудно;
Він носить не на те на голові царський вінець,
Щоб кривдити своїх підданих,
Чи то там гарних, чи поганих,
Але на те, щоб всім
Давати об усім
По щирій правді рішенець
І покладать за все правдивую розправу;
Те й треба так зробити,
Щоб геть перевести і погань ту плюгаву,
І зберегти свою на світі славу.
Задумавсь Лев, і от збирає він совіт
І кличе всіх:
Вовків, Зайців, Тхорів, Ведмедя і Лисицю. —
І починає їм провадити небилицю:
Що той рябий поганій цвіт,
В котрім Овець багато ходить,
Йому на очі вельми шкодить;
Що кожен раз, як він побаче
Рябу Вівцю, то просто аж не плаче
Від болю в очах: страх болять,
Аж рогом лізуть і горять.
Так він тепер турбується об тім,

Щоб не осліпнути йому з того зовсім;

А що зробить? — то й сам не знає,

Так в них поради б то питає.

— Ясновельможний Льве! —

рече, насупившись, Ведмідь. —

Про що ж тут довго говорити?

Звели рябих Овець усіх передушити.

Чого нам їх жалить?! —

Помітивши, що Лев сердито щось насупив брови,

Лисиця каже тут: — Панове!

Не можна так, та Лев того й не любить:

Знічев'я він нікого не погубить,

І даром не пролле він нічєї крові.

А я скажу таке:

Нащо нам об Овець свої поганить руки?

Звелімо краще їм де-небудь одвести широкі, гарні луки,

Щоб вволю там було простору, і травиці,

І чистої холодної водиці

Для Баранів, та і для маток,

І для малесеньких Ягняток,

Щоб і малим було де бігати і скакати;

На очі ж Львові їх ніколи не пускати.

А пасти їх і стерегти нехай ідуть Вовки,

Вони к тому ж у нас найкращі пастухи.

Не знаю, як кому, але мені здається,

Що так їх рід і плід і сам переведеться.

Чи скоро діло те зладнається, чи ні —

Про те мала турбота,

То буде вже панам Вовкам робота;

А Лев, та з ним і ми всі, будем в стороні... —

Така порада всім прийшлася дуже всмак,

І похвалив Лисицю всяк.

А діло так пішло, що й справді під кінець

Не стало ні рябих, ані других Овець...

Яка ж тоді пішла про діло те помовка?

А, бачите, така:

Що Лев собі як Лев, та вся біда від Вовка!..

Усяк, хто має вуха,

Щоб слухати, — хай слуха.

Леонід ГЛІБОВ

(1827—1893)

ВОВК І КІТ

В село із лісу Вовк забіг...
Не думайте, що в гості, братця!
Ні, в гості Вовк не забіжить;
А він прибіг, щоб де-небудь сховатися:
Проклятий люд з собаками настиг...
І рад би Вовк в які ворота вскочить,
Та лишенько йому: куди не поглядить —
Усюди Вовченька недоленька морочить,
Хоч сядь та й плач;
Ворота, як на те ж, кругом усі заперті,
А дуже Вовкові не хочеться умерти
(Бо ще він не нажився, бач!),
А гірше од людей — од видимої смерті...
Коли глядить —
На загороді Кіт сидить,
На сонечку мурликає-дрімає.
Підскочив Вовк і до Кота мовляє:
— Котусю-братику! Скажіть мені скоріше,
Хто із хазяїнів тут усіх добріший?
Я хочу попрохати, щоб хто мене сховав
На сей недобрий час. Я б у пригоді став!..
Чи чуєш гомін той? За мною то женуться!..
Котусю-батечку! Куди ж мені поткнуться?..
— Проси мерщій Степана,
Він добрий чоловік, — Кіт Вовкові сказав.
— Так у його я вкрав барана.
— Ну, так навідайсь до Дем'яна.
— Е, і Дем'яна я боюсь:

Як тільки навернусь,
Він і згадає поросятко.
— Біжи ж, аж ген живе Трохим!
— Трохим? Боюсь зійтися з ним:
З весни ще злий він за ягнятко!
— Погано ж!.. Ну... а чи не прийме Клим?
— Ох, братику! Теля я в його звів!
— Так ти, бачу, усім тут добре надоїв, —
Кіт Вовкові сказав, —
Чого ж ти, братику, сюди і забігав?
Ні, наші козаки ще з розуму не спали,
Щоб Вовка од біди сховали!
І так-таки ти сам себе вини:
Що, братику, посіяв, те й пожни!

ВОВК І ВІВЧАРІ

Раз Вовк тихесенько підкрався...
Всім відомо, куди він звик ходить
І де він лиха набирався, —
Та що ж робить,
Коли на те вже Вовк удався,
Щоб овечок давить!
І сей раз він туди ж попхався.
Тихесенько кошару обійшов;
Прислухався — не чуть, мерщій на тин зоп'явся,
Зиркнув — та й охолов:
Вівчарики прехорошенько
Найкращого баранчика взяли
Та й патрають гуртом, а кунделі
Мовчать; лежать собі смирененько,
Неначебто усім їм там,
Кудлатим гаспидським синам,
Позакладало... мов не знають,
Що перед ними виробляють!
Дивився Вовк, дививсь,
Здихнув — та й знов у степ поплівсь,
Та й каже: — Де та правда ділась?..

Яка б тут шарварка зробилась,
Який би гомін підняли
І Вівчарі, і кунделі,
Якби мені таке зробить схотілось!..

На сей раз приказка здалась:
Що декому, мовляли, можна, — другим зась.

ЛЕБІДЬ, ЩУКА І РАК

У товаристві лад — усяк тому радіє;
Дурне безладдя лихо діє,
 І діло, як на гріх,
 Не діло — тільки сміх.
Колись-то Лебідь, Рак та Щука
Приставить хуру узялись.
От троє разом запряглись.
 Смикнули — катма ходу...
Що за морока? Що робить?
А й не велика, бачся, штука,
Так Лебідь рветься підлетить,
Рак упирається, а Щука тягне в воду.

Хто винен з них, хто ні — судить не нам,
Та тільки хура й досі там.

ЛИСИЦЯ І ХОВРАХ

— Куди се ти, кумасенько, біжиш?
Даєш, неначе з ляку, драла, —
Гука Ховрах, — ні на що не дивиш,
 Мене б то й не пізнала!
— Ох, голубе! — Лисиця застогнала. —
 Бодай би вже й не жить,
 Як отаке терпіть!
— Що ж там таке? Яка причина? —
 Ховрах допитує куму.

А та йому:
— Напасть мені! Лиха година!
Як кумові своєму,
Скажу тобі усе по дружбі:
Оце я, бач, була на службі...
Наставили мене суддею до курей,
Я їх кохала, як дітей;
Всьому порядок подавала;
І не доїм, і не досплю;
Усе, було, труджусь, роблю —
Аж з тіла спала
Всі добрість бачили мою,
Бо всі жили, мов у раю.
Ні з кого по сей день не брала я й пір'їнки.
А що ж за те кумі твоїй?
З очей прогнали!.. Боже мій!
За що, про що і за які вчинки?
От, справді, світ тепер який бридкий!..
А все се лихо брехні діють.
Як здамаю — печінки тліють!
На мене хтось та набрехав
(Бодай би той добра не знав!),
Що я хабарики лупила...
А щоб я, куме, хліб так їла,
Коли хоч шаг з кого взяла,
Коли хоч раз душею покривила!
Скажи, чи я ж коли така була,
Щоб сії капості робила?
— А що ж, кумасенько моя, —
Ховрах мовляє так Лисиці, —
Був гріх, — частенько бачив я
У тебе пір'ячко на пиці...
Бува, у службі чоловік
Все стогне, каже: жити важко!
Неначе доживає вік
Або останній руб насправжки.
І віру ймеш йому під час.
Бо знаєш або й чув не раз,
Що жінку він узяв без віна

І сам, сердека, сиротина.
А потім бачиш — той бідняк —
Хто його зна, коли і як —
Землі накупить, хазяйнує;
А далі так собі панує,
Що на!.. У суд не йти брехать,
А як утерпїть, не сказать,
Як той Ховрах мовляв Лисиці,
Що видко пір'ячко на пиці?..

ВОВК І ЛИСИЦЯ

Лисиця десь м'ясяця дістала.
Тихесенько прибігла під стіжок,
Ум'яла більшенький шматок,
А менший у сінце сховала —
На другий раз, бо нужду знала;
Сама ж спочити прилягла...
Воно годиться, попоївши;
Не молода-таки й була,
Натомиться, всю ніч ходивши...
Аж ось — у гості Вовк біжить.
«От, — дума, — і лягла спочить!»
— Добридень, кумо! — Вовк гукає. —
Той спить, хто щастя має!
От, кумо, лишенько мені
У сій поганій стороні:
Никав всю ніч, аж утомився —
Та й що ж! Ніде не поживився!
Чи до кошари підберусь —
Боюсь!..
Вівчар не спить, в сопілку грає...
Таке-то кум твій щастя має.
А їсти, кумо, аж-аж-аж!
Цілісіньку б із'їв корову! —
Кума ж
На сюю жалібную мову
Так каже кумові свому:

— Сердешний куме! Ну й чому
Ти не прибіг до мене вранці?..
Отут не козаки живуть — поганці!
Мабуть, їм ніколи й заснуть;
Усе так пильно стережуть,
Що треба гаспидського митця,
Щоб обдурить та поживиться!..
Поїж сінця... —
А Вовчик не про сіно дума;
Коли б йому шматок м'яся!
Ні, — каже він, — спасибі, кумо! —
Та й з тим голодний лицар мій
Пішов додому сам не свій.

Оце ж то тее: на, небоже,
Те, що мені не гоже.

МІРОШНИК

Мірошник мав хороший млин.
В хазяйстві неабищо він:
Про се гаразд усякий знає,
Хто хлібець має.
Млин у Мірошника був водяний.
Мірошник той Хомою звався,
І був він чоловік такий,
Що не гаразд за діло брався;
А інший раз
Буває дорогий і час.
Вода раз греблю просмоктала...
Ну що ж! Узять би й загатить.
Так ні! Мірошник спить та спить.
Вода ж біжить... ще більш прорвала;
Хомі й за вухом не свербить.
Хто йде — мерщій у млин загляне:
— Ой Хомо, Хомо, схаменись!
Он скоро вже й води не стане;
Піди лиш, брате, подивись! —

А він їх слуха щось не дуже:
— Нехай лиш! Річка — не калюжа;
Води ще стане на весь вік! —
З Хоми сміються добрі люде:
— Тоді побачимо, як буде, —
Дурний ти, Хомо, чоловік! —
І справді сталось, як казали:
Вода зійшла — колеса стали.
Злякавсь Мірошник та й біжить
Притьмом до прірви, щоб гатить.
Курей тим часом із десяток
Прийшло напитися води.
Уздрів Мірошник сих паньматок.
— Бач, капосні! — кричить. — Куди?
У мене й так води немає,
Ще й ви сюди?! —
І зозла палицю хапає...
Шпурнув — та й всіх курей побив.
А млин стоїть, хоч прірву й загатив;
І що робити — не втямає...
Ні з чим zostався мій Хома:
Води нема, й курей чортма.

На світі є такі пани:
Без діла сотні всюди сують,
А за недогарок вони
Людей і лають, і мордують.
(Вони се так, бач, хазяйнують!)...
Та й диво, що у них
Хазяйство піде все на сміх!

ЛИСИЦЯ Й ОСЕЛ

— Відкіль бредеш ти, голово лиха? —
Лисиця так мовля Ослові.
— Дивився, як там Лев здиха
Аж ген у тій діброві!
Піди, паньматко, подивись;

Ти ж зналася із ним колись...
І! Що тепер із ним зробилось!
Де в біса й сила тая ділась!
А то, було, як гуконе —
Не втямиш з ляку, де б сховався, —
Таке було те пугало страшне!
Мабуть, його весь світ боявся...
Тепер лежить, неначе пень,

І ніч і день.

Ніхто його вже не боїться,
Усяк безпечно йде дивиться,
Хто схоче — добре ускубне
За вражий чуб його зубами,
А хто під боки стусоне —
 Чи дрюком, чи рогами.

— А ти, запевне, не посмів?! —

Йому підсміює Лисиця.

— Оце-таки! Чого ж дивиться?

І я його раз захмилів, —

Нехай і наших знає!

А й в людях такечки буває, —

Чи то вже світ тепер такий:

Поки ти чим кому страшний,

Усяк тебе і поважає;

А тільки як-небудь спіткнись, —

Дивись —

Хто й поважав, той лає.

ЧИЖ ТА ГОЛУБ

Весною Чижик молоденький,
Такий співучий, проворненький,
В садочку все собі скавав
Та якось в западню й попав;
Сердега в клітці рветься, б'ється...
А Голуб бачить та й сміється:
— А що? Попавсь? От тобі й на!

Вже, певно, голова дурна...
Не бійсь, мене б не піддурили,
Хоч як би не хитрили,
Бо я не Чижик! Ні... оце! —
Аж гульк — і сам піймавсь в сільце.

Ото на себе не надійся,
Чужому лихові не смійся!

ДВІ БОЧКИ

Дві Бочки їхало колись селом:
Одна з горілкою, повненька,
Друга — порожня, тож слідком.
Та, що з горілкою, — тихенько,
Повагом йде собі та йде;
Порожня ж так тобі пустує,
Та так брика, та так басує,
Що аж на все село гуде.
Хто йде — із ляку швидш звертає,
Та ще й налає:
— Який се враг її приніс?
Нехай їй біс! —

Хто про свої діла стрекоче,
Кому й не слід, коли захоче,
Тому усяк мерщій зверта,
Бо він такий, як Бочка та:
Усіх од себе проганяє.
Зате розумний чоловік
Живе тихесенько весь вік,
Не торохтить і не гукає —
Та й місце має.

ЖАБА Й ВІЛ

Раз Жаба вилізла на берег подивиться
Та й трошечки на сонечку погріється.

Побачила Вола
Та й каже подрузі тихенько
(Вигадлива була!):
— Який здоровий, моя ненько!
Ну що, сестрице, як надмусь,
То й я така зроблюсь?
От будуть жаби дивуваться!
— І де вже, сестро, нам рівняться... —
Казать їй друга почала;
А та не слуха... дметься... дметься...
— Що, сестро, як тобі здається,
Побільшала хоч трохи я?
— Та ні, голубонько моя!
— Ну, а теперечки? Дивися!
— Та годі, сестро, схаменися! —
Не слуха Жаба, дметься гірш,
Все думає, що стане більш.
Та й що, дурна, собі зробила?
З натуги луснула — та й одубіла!

Такі і в світі жаби є,
Прощайте, ніде правди діти;
А по мені — найлучче жити,
Як милосердний Бог дає.

МУЖИК ТА ЛИСИЦЯ

Колись-то Мужика Лисиця попитала:
— Скажи, будь ласкав, куме мій,
За що се честь така ось шкапі сій?
Про се вже я давно спитать тебе бажала;
Коли не подивись —
Вона з тобою скрізь:
Чи у дорозі, чи на полі;
І їсти, й пити їй доволі...
А як признаться, то вона
Скотина предурна!
— Але, — їй каже кум, — не в розумі
тут сила!

То все бриднтя... Тут думка не така:
Нам треба тільки, щоб возила
Та слухалася батіжка.

ПРОХОЖІ ТА СОБАКИ

Через левади та городи
Два кума йшло з весілля до господи.
Бредуть, балакають про щось...
Аж ось
Де не взялась Собака в біса —
Чи з-під воріт, чи із-за ліси, —
Присікалася, аж вищить...
Коли поглянуть — ще біжить,
Мабуть, з десяток чи й не більше...
Та як напали — батю мій!
Одна гаразд, друга ще гірше.
Кіндрат маха ціпком мерщій.
— Ось не займай лишень, Кіндрате, —
Тут обізвавсь до його Клим, —
Я їх натуру знаю, брате, —
Відчепляться... ось ну, ходім!
Та не махай і не дивися... —
От вони йдуть собі та йдуть.
Собаки й справді унялися,
А далі стало вже й нечуть.

Отак зависливії люди
(Вони є всюди!):
Якщо завидно їм — куди!
Брехати, мов собаки, стануть...
А ти собі іди та йди:
Набрешуться та й перестануть.

МИША Й ПАЦЮК

— Добривечір, сусіде мій!
Чи всі ви живі та здорові?.. —

Гукнула Миша Пацюкові.
— Та ще, — Пацюк мовляє їй.
— А я се, — каже, — прилинула,
Щоб розказать тобі, що чула,
Щоб ти радів, як я, та знав:
Лев, кажуть би, Кота піймав...
— Якого?
— Катюгу нашого рудого,
Що нам просвітку не давав.
— Гай-гай! — Пацюк мовля. — Раденька,
Як кажуть, що дурненька!..
Що з того, що піймав?..
Як дійдеться у них до чого —
Не бачить Лева нам живого!
Бо знаєш, що за звір той Кіт!

Отак, як хто кого боїться,
То й думає, що на того весь світ
Так буде, як і він, дивиться.

ХЛОПЧИК І ГАДЮКА

Хлоп'я в садку собі гуляло
Та й забажало
На іграшки ужа піймать
(Воно гніздо його назнало —
Так як утерпіль, щоб не взять?).
Побігло, засадило руку
Та й витягло — Гадюку...
Злякався Хлопчик, аж поблід;
Стоїть, як стовп, і не тікає.
Гадюка дивиться і так йому мовляє:
— Бач, дурнику! Робити так не слід...
Ти знаєш, що за се буває?
Узять би добре укусить...
Та хай вже сей раз Бог простить;
А вдруге лишко буде, чуєш?
Гляди ж — шануйся, стережись,

Робити так не вчись
Та роздивляйся, з ким шуткуєш!

ВОВК ТА МИШЕНЯ

На полі Вовк Овечку взяв,
Потяг сердешную в діброву —
Не на розмову, —
А щоб із'їсти: він бажав
М'яся свіженького давненько.
От взяв Овечку, обідрав,
Як знав,
Та й заходився хорошенько
М'ясце під дубом уминать, —
Аж на зубах кістки хрущать,
Їв Вовчик, їв — аж утомився;
Гаразденько удовольнився,
А все-таки всього не з'їв.
«Нехай вже, — каже, — другим разом».
М'ясце травицею прикрив,
А сам спочинуть ліг тим часом.
Неначе пан який — лежить...
А Мишенятко під вербою
Почуло, що м'ясце пахтить,
Та й крадеться поміж травною
(Яке мале, а вже хитрить!)...
От помалесеньку підкралось,
Взяло м'яся та у дупло й сховалось.
Угледів Вовк, дарма що спав,
І на весь гай гукать зачав:
— Ой ненечко! Рятуйте! Поможіте!
Ловіте злодія, держіте!
Добро моє покрав!

Я в одному селі по ярмарку гуляв
Та й бачив диво:
Якийсь там становий хвинтив спесиво
Біля чумацьких хур.

Чого він там никав — усі на вус мотали...
От якось у його тарані в'язку вкрали,
А він гукає: — Пробі! Калавур!

ЗОЗУЛЯ Й ПІВЕНЬ

— Як ти співаєш, Півне, веселенько...
— А ти, Зозуленько, ти, зіронько моя,
Виводиш гарно так і жалібненько,
Що іноді аж плачу я...
Як тільки що почнеш співати,
Не хочеться й пшениченьки клювати, —
Біжиш в садок мерщій...
— Тебе я слухала б довіку, куме мій,
Аби б хотів співати...
— А ти, голубонько, ти, кралечко моя,
Поки співаєш на калині,
То й весело мені, і забуваю я
Свою недоленьку, життя своє погане
Та безталанне...
А тільки замовчиш
Або куди летиш, —
Заниє серденько, неначе на чужині...
І їстоньки — не їм, і питоньки — не п'ю
Та виглядаю все Зозуленьку мою.
Як гляну на тебе — така ти невеличка,
Моя перепеличко,
А голосочок-то який!..
Тонесенький, милесенький такий...
Куди той соловей годиться?
— Спасибі, братику, за добрее слівце.
Як не кохать тебе за це?..
І ти виспівуєш, неначе та жар-птиця;
І далєбі, що так, — пошлюся я на всіх. —
Де взявся Горобець, підслухав трохи їх
Та й каже: — Годі вам брехати
Та одно другого знічев'я вихваляти! —
Пурхнув — та й був такий.

За що ж, — хто-небудь попитає, —
Зозуля Півня вихваляє?
За те, що Півень годить їй
Та потакати добре вміє:
Рука, як кажуть, руку миє.

ЛЕВ ТА МИША

Старенька Миша горювала:
Їй ніде, бідній, було жити,
Головоньки на старість прихилить;
Сама собі по світові блукала...
Діток нема: були колись —
Теперечки по світу розбрелись, —
Одним одна зосталась мати.
Пішла вона звичайненько прохати,
Щоб Лев в дуплі дозволив їй,
Самотній та старій,
Хазяйство завести маленьке
Біля їх *милості* близенько.
— Хоч сила всім страшна твоя,
Хоч пан ти, — каже, — між панами,
Та хто зна, що ще буде з нами:
В пригоді, може, стану й я...
— Хто? Ти? — Лев заревів. — Така погана?
Мене, такого пана,
Сюди задурюють прийшла?..
Пішла!
Бач, теревені розпустила!
Тікай, поки ще ціла! —
Злякалась Миша та притьмом
Поміж травою, лопушком
З переполоху почухрала —
Туди-сюди — й з очей пропала.
Раз Лев пішов поживи розглядати
Та у тенета і піймався.
Рвонув він раз — тенета не тріщать;
Удруге, втретє — ні... Вже як не силкувався,

Як не ревів,
Як не вертів,
А все-таки не вивертівсь — зостався.
Прибігли люди, узяли
Зв'язали бідного та й повезли
По ярмарках в залізній клітці
На диво світові всьому
(Видно, були німецькі митці!).
Прийшлося гірко, бідному, йому...
Згадав про Мишу, що вона казала,
Та й дума плачучи: «Якби вона була,
Загинути б мені, дурному, не дала;
Тенета б всі попрогризала...
І я б гуляв оце в зеленому гаю,
Мов у раю...»
А сам, сердешний, слізоньки ковтає:
Є каяття, та вороття немає!

Скажу я, люди добрі, й вам
(До казки приказка годиться,
Хоч і панам):
Не плюй в колодязь: пригодиться
Води напиться.

ЛЕВ ТА ВОВК

Лев уминав за сніданням ягня.
Побіля його в'їдливе Щеня
Вертиться та й вертиться, —
Все моститься, щоб поживиться.
От якось-то й одважилось вхопить
Шматок м'яся, щоб не кортіло.
Лев бачить, що воно зробило,
Та змилосердився — мовчить,
Бо у Щеняти
Якого розуму питати?..
Побачив Вовк (він недалечко був)
Та й дума: «Лев, мабуть, дурненький

Або ж на старість силу збув,
Що став такий плохенький;
Коли Щеня не задавив —
Мене не займе й поготів!»
От квапить лапу до м'ясива...
Як скочить Лев — аж диба стала грива...
На Вовка бідного насів —
Давив його, крутив...
Та й каже: — Се тобі за теє,
Щоб не дививсь ти на Щеня,
Бо не щодня бува бридня;
Воно дурне ще, молодеє,
А ти вже, Вовче, не Щеня!

ТРОЄЖЕНЕЦЬ

За тридев'ять земель, у тридесятім царстві
Та в іншій державі,
Якийсь-то хвабрий молодець
(Чи дворянин він, чи купець —
Про те вже не скажу вам, братця,
Щоб іноді не пробрехаться...) —
Та що утяв!..
Послухайте! Узяв
Покинув жінку та й поплівся,
Хто його зна куди й чого...
От потім чують про його,
Що десь він аж на двох жінках ще оженився, —
Такий пройдисвіт був.
От якось цар про се почув
Та зараз же бомагу й посилає,
Щоб беззаконника *такого-то* схопить,
Приставити у суд — і там його судить;
А всім судейським натякає,
Що ділом не вертіть
(Видно, цей гріх у них буває!),
А так йому, поганцю, присудить,
Щоб більше вже ніхто не мусив так робити,

Коли на світі хоче жити;
«А якщо зробите не так, —
Повішаю усіх, неначе тих собак».
Не знає бідний суд, де дітсья,
Усіх циганський піт пройма,
А ділові ладу нема:
Як не присудять — не годиться;
Бо вже доводилось судить —
Так капосний народ не дуже щось боїться...
Ну що його робить?..
Возилися, возилися
Та якось і вмудрилися
Прояву осудить.
Зібралися пани, поприбігали люде
Дивитися — що буде,
А суд гуртом рішив:
«Щоб беззаконника провчити, —
Опреділити,
Щоб він з трьома жінками жив».
Дивується народ та й дума: «От удрали!
Теперечки ж усі пропали:
Повішають дурних».
Аж ні! Поперед всіх
Повісився пройдисвіт на осиці
(Видно, жінки були завзяті птиці!).
Та й що ж ви думаєте? Казус сей
Так налякав усіх людей,
Що більше вже ніхто із глузду не скрутився;
І досі не чуто, щоб хто на трьох жінках
В тім царстві оженився.

ОХРІМОВА СВИТА

Була в Охріма сіра свита,
Так хороше пошита:
Ізаду вусики з червоного сукна;
На комірі мережечка така, що на! —
Хоч голові носити.
Дурний Охрім не вмів її глядіти,

Таскав, коли й не слід таскати.
Раз став він свиту надягати, —
Аж дивиться — рукава вже продрались.
От мій Охрім, щоб люди не сміялись,
Налагодивсь латати.
А де ж суконця взяти?
Охрїмові невидовижу!
«Ми знайдемо! — він каже сам собі, —
Рукава трохи обчикрижу
Та й поможу журбі».
Зробив
І свиту знов надів.
І хороше йому здається,
Хоч руки й голі до локіт;
Так он біда: куди він не поткнеться, —
Усяк од реготу береться за живіт.
Розсердився Охрім, що з його так глузують...
«Тривайте ж, — каже, — коли так,
Зроблю ж я осьде як...
Нехай дурні собі пустують;
У них, видно, жуки у голові...
А ми втнемо рукавця і нові,
Хіба мудрація велика!»
Охрім догадливий був парубіка!
Прехорошенько взяв
Підрізав поли він чимало, —
Якраз, щоб на рукава стало, —
Покраїв та й попришивав —
І знов рукава як рукава;
І ходить мій Охрім, неначе та проява,
Та й думає: «Ось я-то молодець,
Удався хоч куди хлопчина!»
Дурний, дурний: а на йому свитина,
Неначе той німецький каптанець!
Отак і з тим буває,
Хто чортзна-де добро своє діває, —
А там як кинеться — вертить і так і сяк,
Неначе горобець у клітці...
Дивись, згодя — гуляє неборак
В Охрїмовій куценькій свитці.

ДВА КУМА

— Здоров, Василю, пане-брате!
— Здоров, кумасю мій Кіндрате!
— Чи ти ще там здоров та жив?
— Ох, братику! — Василь завив. —
Мого ти лишенька не знаєш,
Що так питаєш!
Бог покарав мене: я погорів;
Уся худібонька пропала,
Неначе язиком корова ізлизала...
— Оце бак лихо! Глянь... Коли ж воно і як?
— А так!
Неділь вже, мабуть, з вісім буде —
Святками до мене зібрались добрі люде.
На бесіді вже, звісно, попились...
От як усі вже розійшлись, —
Пішов я з каганцем до коней у повітку...
Бодай би й не ходить!..
Я, бачся, каганець усе ховав під свитку,
Та якось теє... Зирк — горить!
І, батечку! Як обхопило —
Усе до цурочки згоріло;
Сам трохи-трохи не пропав...
Та се й тужу вже восьмую неділю...
Бодай би я був не дждав!..
Ти ж, куме, як? — Ох, не питай, Василю!
І я чимсь Бога прогнівив...
Колись я, братику, правесенько ходив, —
Теперечки, дивись, до чого вже дожився!
Зовсім калікою зробився!..
До мене на святках наїхало гостей:
Дядьки, брати та дехто із людей...
Як милим гостям не радіти?..
Уся кумпанія гарненько підпила...
Поліз у погріб я дулівки ще вточити
(Дулівочка-первак — така смачна була!)...
Щоб іноді з вогнем біди не наробити,
Поліз я поночі, хоча й п'янений був...

Що ж, пане-брате! Біс мене як пхнув —
Я й покотивсь... Ще як не вбивсь — не знаю.
Теперечки хоч плач не плач,
Отак, як бач,
На дерев'янці шкандибаю.
— Дурні! — озвався до них Трохим. —
Жалкуйте на себе, бо що за диво в тім,
Що в Василя се погоріло,
А в тебе ногу ізломило!
Погано п'яному і поночі, й з вогнем.
— Так що ж його робити?
Не все ж ходить із ліхтарем!..
— О, бити б вас обох та бити!
Горілочки не треба вельми пити.

КАМІНЬ ТА ЧЕРВ'ЯК

— Дивись ти, як хвинтить зачав!
Неначе й справді пишна птиця! —
Так Камінь, лежачи в пшениці,
На дощик верещав. —
А глянь, іще й радіють люде;
Запевно, всі вони дурні, —
Аж чудно, далєбі, мені!
Ну що їм від того прибуде,
Як дощ поналива води?
Хоч опісля вже й не ходи:
І росяно, і кально; скрізь калюжі, —
Погано, та ще й дуже.
Та що вже будемо робить:
Самому всіх не перевчить.
Я тутечки лежу відколи?
Звичайно, мов мене й нема;
Де не покинуть — все дарма,
А й слова доброго не чув собі ніколи, —
Бодай їм дихать так!
— Мовчи лиш, дурню, не базікай, —
Тут став казати йому Черв'як. —

Сей дощик — радість всім велика.
Земля посхла була — от він її змочив;
Травицю трохи підживив;
Пашня зовсім була пов'яла,
Мов тая в'яла риба стала, —
Він їй головоньку підняв,
А добрим людям щастя дав...
А з тебе що? Лежиш, ледащо!
Такії лежні людям нащо?..
Лежи ж, коли лежати звик,
Та не базікай, дурню, дуже.

Буває, інший чоловік
Все приндиться, що довго служе;
А що в йому?
Те, що й у Камені тому.

СИНИЦЯ

Синиця славу розпустила,
Що хоче море запалить,
Що море буцімто згорить, —
Така, бач, є у неї сила.
За вітром слава полетіла
По всіх усядах і кутках,
По байраках і по садках,
Далеко — аж за синє море...
Усім, хто був на морі, горе!
Ану — до берега тікать,
Мерщій добро своє ховать
Од проклятущої Синиці.
Як назлетілось тії птиці,
Як назбиралося звірей,
Людей —
Дивитися на чудасію!..
А пересудливі жінки
Побрали ще й ложки,
Бо мали ту надію,

Як море стане закипать,
Щоб юшки добре посьорбать,
Якої й зроду не сьорбали
(Вони вже, бачте, позвикали
Скрізь по обідах куштувать).
От ждуть вони, стоять.
Усі баньки повитріщали...
— От-от уже почне кипіть, —
Хто-небудь нищечком мовляє, —
Ось цитьте, зараз запалає... —
А море все собі гуляє,
І не кипить, і не горить.
Так що ж Синиця?.. Та мовчить!
І запалить не запалила,
А тільки слави наробила
Та з сорому й сховалася кудись.
За сюю капосну дурницю
 Полаяли Синицю
 Та й розійшлись.
Яка ж в сій байці, братця, сила?
А та: ніколи не хвались,
Поки гаразд не зробиш діла.

ВОВК ТА ЯГНЯ

На світі вже давно ведеться,
Що нижчий перед вищим гнеться,
А більший меншого кусає та ще й б'є —
 Затим що сила є...
Примір не довго б показати,
Та — цур йому! Нащо чіпать?..
А щоб кінці як-небудь поховать,
 Я хочу байку розказати.
 Улітку, саме серед дня,
 Пустуючи, дурне Ягня
 Само забилося до річки —
 Напитися водички.
От чи пило, чи ні — глядять:

Аж суне Вовк — такий страшений
Та здоровенний!
Та так прямісінько й біжить
До бідного Ягняти.
Ягняті нікуди тікати;
Стоїть, сердешне, та дрижить...
А Вовк, неначе комісар, кричить
(Він, щоб присікаться, знайшов причину):
— Нащо се ти, собачий сину,
Тут каламутиш берег мій
Та квапиш ніс поганий свій
У чистую оцюю воду?
Та я тобі за сюю шкоду
Ти знаєш, що зроблю?..
Як муху, задавлю!
— Ні, паночку, — Ягня йому мовляє, —
Водиці я не сколотив,
Бо ще й не пив;
А хоч би й пив, то шкоди в тім немає,
Бо я стою зовсім не там,
Де треба пити вам,
Та ще й вода од вас сюди збігає...
— Так себто я брешу? — тут Вовк йому
гукнув. —
Чи бач! Ще і базікать стало...
Такого ще поганця не бувало!..
Здається, ти й позаторік тут був
Та капості мені робив... Тривай же!
Ти думаєш, що я забув?
— Помилуйте! — йому Ягнятко каже, —
На світі я ще й году не прожив.
— Так брат твій був.
— Нема братів.
— Так, може, батько,
Коли не дядько...
Або ж хто-небудь з ваших був...
Хіба не знаю я, не чув,
Що ви усі мене б із'їли,
Якби вловили?

Собаки й вівчарі твої,
Усі ви — вороги мої:
Од вас мені життя немає...
Ще мало я терпів?
— Так чим же я вам досадив? —
Ягнятко, плачучи, питає.
— Цить, капосне! Либонь, не знає...
Ще й огризається, щеня!
Що ти за птиця?! Ти — Ягня!
Як сміло ти мене питати?
Вовк, може, їсти захотів!..
Не вам про теє, дурням, знати! —
І — Вовк Ягнятко задавив...
Нащо йому про теє знати,
Що, може, плаче бідна мати
Та побивається, як рибонька об лід:
Він Вовк, він пан... йому не слід...

ШПАК

Усяк до чого-небудь вдався.
Той робить те, другий — друге;
Всяк свого б берега й держався... Еге!
Коли б то так всяк шанувався.
Так є ж такі дурні,
Що іноді за те беруться,
До того пнуться,
Чого й не тямлять. По мені —
Роби вже лучче те, що вмієш,
То й бачитиме всяк,
Що ти що-небудь розумієш.

Один ще змалу вдатний Шпак
У Щиглика співають навчився.
Канальський Шпак так умудрився,
Що як почне було співать —
Диковина й сказати!
Мов справді Щиглик то співає.

От слухає Шпака усяк,
Дивується та вихваляє,
Шпаком розумним величає.
Радіє, аж плигає Шпак!
Чого б йому іще й хотіти?
Кохаться б дурневі та жити;
Таке життя другому б рай, —
Шануйсь та людям потурай,
Виспівай на всі боки!..
Так он що (я сказать забудь) —
Шпачок зависливенький був.
Почув він (мабуть, від Сороки),
Що Соловейка хвалить всяк.
Шпакові се завидно стало,
Надувся бісів Шпак.
«Коли ж моїх пісень вам мало, —
Він сам собі мовляє так, —
Тривайте, й я так заспіваю..
Ще, може, й краще... Я вже знаю!
На бісового батька й Шпак!..»
Зачав мій Шпак пісні виводить, —
Так ні — зовсім не те виходить:
Хоч вельми дуже запищить,
Хоч не до прикладу хавчить,
Або нявчить, мов по-котячи,
Або мекече по-ягнячи.
Співав мій Шпак, співав,
Аж покіль всіх порозганяв, —
Ніхто і слухати не хоче,
Тікає геть та ще й бурмоче:
— Дурний, не знать чого схотів!
Хоч би сміху вже не робив:
Співав би гарно по-щиглячи,
Ніж чортзна-як по-солов'ячи.

ШУКА

На Шуку хтось бомагу в суд подав,
Що буцім би вона такеє виробляла,

Що у ставку ніхто життя не мав:
Того заїла в смерть, другого обідрала.
Піймали Шуку молодці
Та в шаплиці
Гуртом до суду притаскали,
Хоча чуби й мокренькі стали.
На той раз суддями були
Якісь два Осли,
Одна нікчемна Шкапа
Та два стареньких Цапа, —
Усе народ, як бачите, такий
Добрячий та плохий.
За стряпчого, як завсігди годиться,
Була приставлена Лисиця...
А чутка у гаю була така,
Що ніби Шука та частенько,
Як тільки зробиться темненько,
Лисиці й шле — то шупачка,
То сотеньку карасиків живеньких
Або линів гарненьких...
Чи справді так було, чи, може, хто збрехав
(Хто ворогів не мав!), —
А все-таки катюзі,
Як кажуть, буде по заслuzі.
Зійшлися судді, стали розбирать:
Коли, і як воно, і що їй присудити?
Як не мудруй, а правди ніде діти.
Кінців не можна поховать...
Не довго думали — рішили —
І Шуку на вербі повісити звеліли.
— Дозвольте і мені, панове, річ держать, —
Тут обізвалася Лисиця. —
Розбійницю таку не так судить годиться:
Щоб більше жаху їй завдать
І щоб усяк боявся так робити, —
У річці вражу Шуку утопити!
— Розумна річ! — всі зачали гукать.
Послухали Лисичку
І Шуку кинули — у річку.

СВИНЯ

Свиня у панський двір залізла;
Посновигала там
 По всім куткам,
На смітнику кісток погризла,
 Полежала в багні,
 Як слід Свині,
В гної куйовдилася пикою своєю...
Та із гостей ізнов прийшла
 Така ж, як і була, —
 Свиня свинею.
От став свинар її питать:
— Що, Свинко, бачила ти в пана?
Чи хороше там гостювать?
Яка була тобі там шана?..
Я чув колись, що у панів,
 Мов у царів,
Срібло та золото скрізь сяє,
Що буцім би пани так хороше живуть
Та солодко їдять і п'ють.
— Та де там воно є! — Свиня йому мовляє. —
Брехня! Не слухай! Я ж була,
 І їла, і пила,
Всі заходеньки обходила,
 І смітники,
 І суточки,
А доброго нічого там не вздріла,
 То тільки вигадки дурні!

Не хочу я нікого прирівняти,
 Звиняйте, до Свині...
 Ні, далєбі, що ні!
Я тільки хочу щось спитати:
Траплялось на віку мені
Такеє бачити ледащо, —
Подивишся — не годне ані на що;
А як почне тебе судить,
То так оббреше, обчернить

Та рознесе таку погану славу,
Що соромно й сказать...
Так я се й хочу вас, панове, попитать:
Еге, не гріх таку прояву
Свинєю величать?..

ВІВЧАР

Був на селі вівчар Тарас;
Він панових овечок пас.
Став мій Тарас чогось журитись:
Сидить, голівоньку схилив,
А панові боїться похвалитись,
Щоб пан не бив.
— Чого ти, брате, світом нудиш? —
Питаються його.
— Ох, братці! Лишенька мого
Абияк не відбудеш... —
От став хвалитись він, що є в болоті Вовк
І, на лихо йому, хапає овечок...
— Що ж, брате, будемо робити, —
Ще й не таке нам діє Вовк!..
А пан за віщо буде бити?.. —
Гуртом вони до пана всі пішли,
Усе по правді розказали.
Звелів їм пан, щоб Вовка стерегли
І, коли можна, щоб піймали.
Пильнують Вовчика, нема коли й заснуть,
А Вовка щось нема й не чуть...
Чого ж се так, що у Тараса часом
Буває добрий борщ із м'ясом
Та з начинкою пиріжки?..
Дурні дядьки!
Ні один з вас не розчовпає!
Який там в біса звір!
На Вовка тільки поговір,
А овечок Тарас хапає!..

ЛЯЩІ

В гаю у пана був ставок;
Вода — як скло; на дні — пісок;
Кругом цвіли волошки та васильки;
Червоная калина там росла,
Під гаєм пасіка була, —
Ну рай, та й тільки!
В ставу було чималенько Лящів;
Ніхто їх не ловив —
Ні волоком, ні в'ятірями, —
Життя Лящам,
Мов тим панам:
Гуляють, ляпають хвостами...
Приїхав раз з сусідом пан у гай
І Щук звелів у став понапускати.
— На біса Щук пускаєш, пане-брате? —
Озвавсь сусід. — Ось потривай!
Ти гірше тільки тим нашкодиш —
Усіх Лящів позводиш:
Їх Шуки заїдять...
— Даремна річ! — хазяїн став казати
(Та й усміхнувся після того)... —
Жалкую, чом давніш не звів...
А ти ж, сусіде, чув од кого,
Що я охочий до Лящів?

БИЛИНА

Сказав раз Куш Билині:
— Билинонько! Чого така ти стала,
Мов рибонька в'яла:
Пожовкла, не цвітеш,
Живеш, як не живеш,
Твоя головонька от-от поляже?
— Ох, Кущику! — Билина каже. —
Я на чужині...

Хто широ поважа родину,
Свій рідний край,
Тому не всюди рай:
Чужина в'ялить, як Билину.

ЦІКАВИЙ

Раз край дороги Влас копиці волочив.
Вродило сіно — весело й робилось...
От як надвечір сонечко схилилось,
Мій Влас полуднувати сів.
Глядить — щось їде по дорозі...
Йому й байдуже, хто на возі...
Коли зближається — аж то Кіндрат,
Всесвітній кум і сват.
— Здоров, Кіндрате! — Влас гукає. —
Куди се Бог носив?
— А на базар пашню возив, —
Кіндрат йому мовляє.
— Що ж, — Влас пита, — чи справивсь
молодцем?
— А бач, вертаюсь порожнем...
Та що балакать нам про тее...
Ось попитай, що бачив я!
І, матінко моя!
Я бачив в городі такеє,
Що тільки в казці розказать.
Дивлюся — люди аж кишать...
Що, думаю, за чудасія?!
Покинув віз коло Гордія,
А сам побіг, щоб поглядіть...
Всі кажуть: треба заплатить.
Віддав я копу — ніде дітись...
Та вже ж було на що й дивитись:
Яких я бачив там звірюк,
Довготелесих та страшних гадюк,
Комашечок... А овечата?
Подивишся — аж сміх бере:

Такі малесенькі, як кошенята...
Хоч німець грошики й дере,
Та вже ж і диво, пане-брате!
— А бачив бугая, Кіндрате? —
Питає Влас. — Учора був
У городі наш титар...
З ним їздив і Микола-писар...
Од них я чув,
Що є бугай над бугаями,
Неначе добрий віз з снопами...
— Який бугай? Я бугая
Не вгледів якось, пане-брате...
— Овва! Такий же ти, Кіндрате!

Таких Кіндратів бачив я, —
Уміють добре приборхати...
Та цур їм! — лучче не чіпати...

КУПЕЦЬ ТА МИШІ

Один купець хороший дворик мав.
Щоб де було свій крам складати
Та всякую бакалію ховати,
Він у дворі комору збудував.
Купує мій купець, купує та складає;
Всього багато накупив, —
Усяк хазяїн добре знає,
Що іноді Мишва проклята виробляє;
Купець се знав та й напустив
Десятка півтора Котів.
Коти засіли за мішками;
Мишва притихла; все як слід,
Бо де не виглянь, — всюди Кіт.
Гаразд управились з Мишами,
Так друге лихо завелось:
Знайшовся злодій між Котами;
Мишей не чуть, а краде хтось.
Дознавсь купець, що пахне не Мишами,

Не розпитавсь та й став кричати:
«Е, треба ж їм гаразд всім прочуханки
дать!»

Почувши се, Коти не довго ждали,
Взяли та й повтікали.
Пронюхала Мишва, що вже нема Котів,
Та швидше до мішків —
І почала хазяйнувати, —
Не стільки їсти, як псувати.
Напорала Мишва купцеві баришів,
Аж плаче він біля своїх мішків.

Дурний купець, та й годі!
А нащо ж всіх порозганяв,
Коли один злодюга крав?
Як не піймав, то й не кажи, що злодій.

ТОРБИНА

У темному кутку, де рогачі стояли,
Де віник ставили та трісочки складали,
Лежать Торбині довелось.
Давно її покинув хтось...
Лежить порожня Торбина,
Неначе драния ряднина;
Її в руки не беруть,
А іноді і сміттям приметуть.
Долежалась-таки Торбина —
Настала й їй щасливая година:
Хазяїн взяв
Повнісіньку червінцями й напхав.
Неначе пані на перині,
Лежить Торбина в гарній скрині!
І по селу, й по хуторах,
І по купцях, і по панах, —
Пішла про неї слава всюди:
Її шанують хитрі люди;

На неї дивиться усяк
Так весело та ласо так,
Як циганча на добре сало.
Та й що ж? Сього Торбині мало:
Розчванилась вона,
Глузує над людьми, базіка,
Вибріхує таке, що на,
Неначе пані превелика!
А люди слухають, мовчать,
Бо хороше червінчики бряжчать.
А як Торбинка спорожнилась, —
Де в біса й слава тая ділась:
Без грошей Торба — чортзна-що!

Велике діло, братця, гроші!
З грошима й дурні прехороші!
Є в дурня гроші — він і пан;
Є в його дорогий жупан —
І розум є; всі поважають,
На покуті його саджають;
 Той йому сват,
 Той йому брат;
Його в бояри, в куми просять
І першу чарочку підносять...
 Сказать би дурням тим,
Що як капшук у них прорветься —
 Розійдеться їх слава, як той дим,
 І панство пишнее минеться!

ГОРЛИЦЯ Й ГОРОБЕЦЬ

Воркувала Горлиця у садку,
У куточку тихенькому, на бузку;
Жалкувала сизокрила, що вона
Незчулася, як минула і весна,
Не вгледіла, як одцвівся і садок,
І черешні, і вишеньки, і бузок;
Сумувала, що прийдеться восени
Десь шукати ще іншої сторони.

Підлабузнивсь до Горлиці Горобець,
Наче справді запорозький молодець:
— Ой послухай, голубонько, не журись,
Ти на мене, молодчика, подивись!
Чи є в світі де такіі молодці,
Як ми, славні та веселі горобці, —
На все вдатні, — до любовців, до пісень?
Цвірінькаєм, жартуючи, увесь день!
Ти не бійся, голубонько, що зима
Посиплеться білим снігом... То дарма!
Нас з тобою тее лихо не зляка:
Перебудем під стріхою в козака.
А як гляне ясне сонце на весну —
Забудемо тую зиму нависну.
Порозтають тіі біліі сніги,
Покриються травицею всі луги,
Розів'ється калинонька і садок,
Розцвітуться і вишеньки, і бузок;
Заспівають усі пташки, як в раю,
Привітатимуть голубоньку мою;
А ти, серце голубонько, не журись
Та до мене, молодчика, прихились...
— Бодай тобі, Горобчику, не брехать,
А горлицям твоїх брехень не чувать!
Не до пари голубоньці Горобець,
Хоч який він прехороший молодець:
Треба мені, сизокрилій, голубка,
Як хороший дівчиноньці козака. —
Де не взявся сизокрилий Голубок —
Як ухопить Горобчика за чубок!
Пом'яв його, понівечив, як хотів,
Оскуб його, молодчика, та й пустив;
— Оце тобі, Горобчику, так не вчись,
До чужої голубоньки не тулись. —
Як дремене Горобчичок у садок, —
Болить його головонька і чубок.
Регочуться проклятіі горобці:
— Отак наші добувають молодці! —
Засоромивсь осміяний Горобець

Та й покинув ріднесенький табунець,
Полетів він світ за очі у садки
Відшіптувать головоньку і боки.

Я вигадав, лежачи на печі,
Для вас сюю баєчку, паничі!
Ой не будьте, паниченьки-молодці,
І ви такі, як отії горобці;
Пригортайтеся, козаченьки, до дівчат —
Хіба мало є хороших бровенят?
Дівчинонька, як квіточка, — з нею рай,
А чужої молодиці не займай,
Бо налетить часом сивий Голубок —
Болітиме головонька і чубок!

МИШАЧА РАДА

Задумала Мишва вчинить велике діло,
Щоб слава загула про них
По всіх усядах, щоб вдивило
Не то людей — котів дурних.
Мишей до біса назбігалось,
Чимало й Пацюків зібралось,
Старих і молодих.
От в кухві тій, що з борошном стояла,
Уся громада посідала —
Розслухать, що і як.
Найстаршенький Пацюк мовляє так:
— Оце зібрались ми, панове громадяни,
Про от що розсудить:
Пора б і Мишам в світі жить
Так, як живуть усі миряни.
А для того нам треба положить:
Щоб був порядок в кожному ділі —
Збирати раду щонеділі...
Чи так, чи, може, як?..
— Розумне діло! Так, то й так!.. —
Гукнула разом вся громада.

— А щоб була доладна рада, —
Старий Пацюк кричить, —
Закон постановить:
Пускать на раду всіх хвостатих,
А куцих не пускать,
Бо хто бував в руках проклятих,
З того добра не ждять!
Чи так? Рішайте, коли чули!..
— Так тому й быть! — усі гукнули. —
Так!.. Куцих не пускать!.. —
Мишва таку приміту знає:
У кого довший хвіст — той розум більший має,
А хто свій хвіст ізбув,
Той дурнем всюди був —
Чи то в якій-небудь пригоді,
Чи на війні, чи у поході.
От через тиждень, в темну ніч,
Справдилась Пацюкова річ:
Була між ними перша рада.
Зібралася як слід уся громада;
Посіли, гомонять...
Аж гульк — і куций є між ними...
Ну що його робить з дурними?
Ну як утерпіть — не сказать?..
Пацюк углядив молоденький —
Та зараз дядька штовх тихенько.
— А що ж се, — каже, — як се так?
Відкіль се взявся неборак?
Чому ж йому ніхто не вкаже?
Та се вже, справді, сором, глум!..
— Цить, язикатий! — дядько каже. —
Бо то ж мій кум...

ПАН НА ВСЮ ГУБУ

В якійсь далекій стороні...
В Німеччині... в Туреччині... Та ні!..
(Таку ледачу пам'ять маю,
Що й не згадаю).

Далеко десь, серед чужих країв,
Пан на всю губу жив,
У розкоші, як пану подобає;
Суддею б то, чи що, служив
(Чи справді є там суд — хто його знає!)...
Жив, хороше і їв, і пив,
Нічого не робив,
Підписував, що скажуть люде,
Не знаючи, що з того буде.
Так живучи, про що тужить?
Два віки б жить,
Не сподіваючись умерти, —
Та от біда: як набіжить —
Не заховаєшся від смерті...
Настав той скорбний час —
І панів вік погас,
Сказати просто — вмер, та й годі, —
Спокійно, тихо, мов заснув...
Засумували всі в господі,
Бо добрий господар він був.
Як не живи, а на тім світі
Про все одвіт оддай,
На панство не вважай,
Бо там не те, що у повіті.
Явивсь мій пан, стоїть і жде,
І думає: «Ну, що то буде?..»
Аж дивиться — громада йде,
Усе старі, поважні люде.
— Ну, брате, — кажуть, — як ти жив?
Добро чи зло робив?
— А що ж, панове, — пан мовляє, —
Нічого не робив,
Мене усяке добре знає:
Суддею був, для себе жив,
Про все мені було байдуже...
— Ну, добре ж, — кажуть, — милий друже,
Гаразд, що так ти жив.
А нуте, братця, одчиняйте
Ворота в рай! Земляче, йди! —
Промовили діди.

— З якої речі? Потривайте! —
Озався сивий дід,
Що біля царини знаходивсь, —
Ні, так не слід,
Щоб лежень та того сподобивсь!..
— Та ну-бо, — кажуть, — слід!
Яка б з його була робота,
Коли нічого він не вмів?
Він тільки б лиха наробив!
— Хіба... — промовив дід — і одчинив
ворота.

Колись я в суді був і бачив сам
Якраз такого пана там.
Хороший чоловік, мовляли люде,
Плохий, нічого не бере...
От, думаю собі, і вмере,
То паном буде.

ДЕРЕВЦЕ

Ішов Панас із гóрода додому
З сокирою й мішком.
Вертається довелось самому,
Прямуючи ліском.
Іде Панас, не розглядає,
Міркуючи про щось
(Міркує той, хто нужду знає),
Аж чує — кличе хтось.
— Гов, дядьку! — хтось гукнув близенько.
Оглянувся: — А хто там, — каже, — де?
— Се я, — озвалося тихенько
Деревце молоде, —
Як вгледіло я вас, так аж зраділо.
— А що тобі? — пита Панас.
— Є дільце, дячку, до вас.
— Кажи, яке там діло. —
Деревце почало казать,

Яке йому життя погане.
Що не росте воно, а в'яне,
Що ніде віти розпускать
Через оті дуби й осики,
Хоч пропади навіки.
— А якби я само росло,
Я б не таке було:
Я б виросло високе та зелене,
Усі раділи б через мене:
Вівчарики і орачі
У холодочку б тут лежали,
Весь день би пташечки співали
І спали б уночі...
Зробіте ласку, дядечку, велику,
Не жалуйте дерев старих,
Озьміть та вирубайте їх, —
Я дякуватиму довіку! —
Достав Панас сокиру та брусок,
Налагодивсь — і полягли дерев'я...
Пропа́в лісок
Знічев'я!
Тепер само собі стоїть
Деревце молоденьке,
Сміється, шелестить
(Раденьке, що дурненьке!).
День, два — не вспіло погулять,
Вже й лихо стало докучать:
То сонечко пече, то вітер його пхає,
А іноді буває
Морока і з дошем.
Раз якось хмара наступила,
Схопилась буря і зломила
Деревце бідне з корінцем.
— Бач, божевільне, так і треба, —
От тобі й виросло до неба! —
Озвалася Сова, —
Сама дурненька голова,
Мовляв, біду собі купила —
Талан занастила.

Гай, гай! Росло б, і розрослоь,
І виросло б, набралось сили,
І хоч самому б жити довелось,
Біди б не склалось... Світе милий!
Нам лишенько через таких,
Та жалко й їх.

Моторнії сини й онуки!
Читайте байку — для науки.

ВЕДМІДЬ-ПАСІЧНИК

У темнім лісі, за горами,
Зібравсь усякий звір:
Вовки, лисиці з ховрахами,
Зайці дурні, шкодливий тхір
І ще там деяких чимало
Безпечно в лісі панувало.
Була і пасіка у них...
Нехай, мов, люди не гордують,
Що тільки все вони мудрують
У хуторах своїх!
От радиться громада стала —
Кому б то пасічником быть?
Лисичка зараз і вгадала:
Ведмедика кликнуть!
Послухали і по-дурному
Постановили, що нікому
Так не впадає, як йому.
Не то розумний — дурень знає
І скаже світові всьому,
Як скрізь Ведмідь той мед тягає, —
Так де тобі! І не кажи, —
Себе, мов, стережи!
Почав Ведмідь хазяйнувати,
У пасіці порядкувати:
Щодня він мед тягав
Та в берлозі ховав.

Дознались, кинулись до його —
І меду не знайшли нічого...
До суду потягли,
Прогнали злодія старого
Та ще й приказ дали:
Заперти бісового сина
На цілу зиму в берлозі.
Ведмедику лиха година:
Зарився у лозі,
Дарма, про все йому байдуже,
Лежить та ласує медком.
«З тобою, — дума, — милий друже,
Нам тільки й жити двом».

Таких Ведмедів на приміті
Ще трохи є у нашому повіті.

ОСЕЛ І ХАЗЯЇН

Один Хазяїн мав леваду.
Самому ніколи левади стерегти,
Бо треба дати у полі раду,
Щоб діла не звести,
А тут ще нікого й наймати:
Робочий час — пильнує всяк.
Знайшовсь Осел-мастак —
Його й найняв левади доглядати,
Проклятих горобців та гав ганяти.
Осел був чесний неборак, —
Не гріх сказати, що слід би й людям так, —
Не то щоб щось — листка займає боявся.
Одна біда — що недотепний вдався:
Шкодливих горобців та гав
Він щиро так ганяв,
Що витоптав всі кавуни і дині,
Неначе буря рознесла.
Як глянув господар — і зозла аж посинів,
Вхопив рубель та й ну гатить по спині
Сердешного Осла.

А люди, сміючись, піддакують ще збоку:
— Отак йому, отак, щоб знав,
Як з баштана робить толоку!

А я б їм те сказав.
Що нічого Ослові дорікати,
Що лучче б розуму спитати
У того, хто наймав.

МУХА Й БДЖОЛА

Весною Муха-ледащиця
Майнула у садок
На ряст, на квіти подивиться,
Почуть Зозулин голосок.
От примостилась на красолі
Та й думає про те,
Що як то гарно жить на волі,
Коли усе цвіте.
Сидить, спесиво поглядає,
Що робиться в садку;
Вітрець тихесенько гойдає,
Мов панночку яку...
Побачила Бджолу близенько:
— Добридень! — каже їй. —
Оддиш хоч трохи, моя ненько,
Сідай отут мерщій.
— Та ніколи мені сидіти, —
Одвітує Бджола, —
Вже час до пасіки летіти:
Далеко від села.
— Яка погана, — Муха каже, —
На світі доленька твоя:
Раненько встане, пізно ляже...
Мені б отак — змарніла б я,
За тиждень би головоньку схилила.
Мое життя, голубко мила, —
Талан як слід:

Чи де бенкет, чи де обід
А бо весіллячко, родини, —
Такої гарної години
Ніколи не втеряю я:
І їм, і ласую доволі, —
Не те що клопоти у полі
І праця бідная твоя! —
На річ таку Бджола сказала:
— Нехай воно і так;
Та тільки он що я чувала,
Що Муху зневажає всяк,
Що де ти не поткнешся
Або до страви доторкнешся, —
Тебе ганяють скрізь:
Непрохана не лізь.
— Стару новинку, — каже Муха, —
Десь довелось тобі почуть!..
Запевне, дурень дурня слуха...
Велике діло — проженуть!
Не можна в двері — я в квартиру
Або пролізу в іншу дірку —
І зась усім!

Нехай ся байка мухам буде,
Щоб не сказали часом люде,
Що надокучив їм.

ВОВК ТА ЗОЗУЛЯ

Надумавсь Вовк, що жить йому погано:
Не з'їсть, не засне до пуття,
Що вік його минає марно,
Що треба кращого шукать собі життя...
Сидить він раз під дубом та й куняє,
Ніхто його не розважає, —
Аж чує — на вербі,
Між листям десь, Зозуля закувала;
— Ку-ку! Добривечір тобі!

А що се, Вовчику, чи не журба напала?
 Чи, може, підтоптався?
 — Яке там підтоптався! — до неї Вовк озвався. —
 Тобі усе, паньматко, смішки!
 А декому ні кришки:
 Тут думка неабияка
 Морочить козака.
 — Скажи ж мені, нехай і я почую, —
 Зозуля каже, — що і як,
 Про що міркує неборак?
 — Прощайте, — от що!.. Помандрую, —
 Мовляє Вовк, — покину вас усіх.
 — От тобі й на! Чи справді, чи на сміх? —
 Зозуля, сміючись, питає. —
 Вигадуєш ти, друже мій! —
 Розсердивсь Вовк та й каже їй:
 — Які там вигадки! Либонь, не знає,
 Як кожен біс мене ганяє, —
 Хотіли б навіть вбить!
 Ні, годі вже мені терпіть
 Таку лиху годину...
 Попхаюсь, серце, на Україну, —
 Хороша, кажуть, сторона:
 Життя таке, що на!
 Там люди не страшні, шанують, привітають;
 Собаки там нікого не займають, —
 Живи як хоч, де хоч ходи,
 Не сподіваючись біди.
 — А Вовчі нориви ти де подінеш? —
 Пита Зозуля. — Тут покинеш?
 — Бодай тебе, Зозуленько моя! —
 Сміється Вовк. — Вигадуєш дурниці...
 Хіба ж Вовки — Лисиці,
 І я, мов, і не я?..
 Був Вовком я і Вовком буду —
 Довіку і до суду!
 — Ой Вовче, Вовче, не хвались, —
 Промовила Зозуля, — стережись!
 Ось не мандруй ти здуру,
 Бо здіймуть з тебе шкуру.

Не забувайте, земляки:
Є й між людьми такі Вовки, —
Про других — де тобі як виють,
А самі ж лихо діють.

КВІТИ

У гарному будинку на вікні
Бриніли Квіти у макітрі;
Тихесенько вони гойдалися на вітрі,
Радіючи весні.

На другому вікні стояли інші Квіти:
З паперу зроблені і шовком перевиті,
На дротяних стебельцях, наче мак, —
Хто йде, дивується усяк...
Чого тепер не роблять люде!
Без коней їздять, — ще колись
І не такеє диво буде:
От-от — дивись —
На місяць злізуть панувати
І там почнуть
По-своєму порядкувати,
Ще й земство заведуть...
А покіль що — повернем річ на Квіти.
День парний був; у холодку спочити
Ховавсь усяк.

От справжні Квіти кажуть так:
— Ой Вітрику, наш милий друже!
Навій нам дощику мерщій,
Бо душно стало дуже
Скрізь по землі сухій. —
А тії, шовком вбрані Квіти,
Сміються з них:
— Кому-кому — ще й вам годити, —
Не бачили дурних!
Навій їм дощику із неба...
Нащо він здавсь, коли його не треба?
Поналива води —

Хоч не ходи.
Не слід їм, Вітре, догоджати,
Бо що вони за Квіти, треба знати?
Ще тиждень поцвітуть,
А потім і посхнуть.
Ось ми не простою красою —
Сам бачиш ти —
І літом і зимою
Уміємо цвісти... —
А вітер віє, повіває...
Вже близько хмара... дощик накрапає...
І зразу зашумів —
Долину звеселив...
А тії Квіти, шовком вбрані.
Попадали, неначе п'яні, —
Пропала чвань!
Тепер — куди не глянь —
Скрізь по двору їх вітер носить.

Розумному, як кажуть, досить.

ХМАРА

Над селами, над нивами,
Лугами та долинами
Велика Хмара йшла.
Ні жита, ні пшениченьки,
Ніякої травиченьки
Дощем не полила.
Від степу від широкого
До моря до глибокого
За вітром потяглась.
Над морем гуркотаючи,
Весь день не оддыхаючи,
Дощем вона лилась.
Діждала нічки темної —
І до Гори зеленої
Присунулась спочить.

— Бач, — каже, — Гóро милая,
Дощу не пожаліла я,
 Нехай тепер шумить!
— Шкодá, — Гора озвалася, —
Сього не сподівалася
 Од тебе, сестро, я!
Над селами, над нивами,
Над тихими долинами —
 Там славонька твоя!
На кожнóю стеблиночку
Пошлеш одну росиночку —
 І віку додаси,
 А морю широченному,
Глибокому, силенному,
 Води не надаси! —
Гора сказала правдоньку.
А я вам дам порадоньку,
 Як жити до пуття:
Кохайте широ правдоньку —
І дасть вам Бог одрадоньку
 Щасливого життя.

ГРОМАДА

Одваживсь Вовк у Лева попросити,
 Щоб старшиною до Овець
 Наставили його служити...
 Лукавий молодець!
Попереду він кинувсь до Лисиці,
 Щоб тая нищечком у Львиці
 Поворожила про його́;
 Лисичка здатна до сьогó:
Крутнула хвостиком — і помоглося, —
 Все до ладу й прийшлося.
 Став думать Лев, що, може б, і не слід,
 Бо препоганий Вовчий рід, —
Та треба ж іноді і жінці догодити...
 Тут як би владить так,

Щоб який-небудь неборак
Не здумав шелесту зробити:
Скрутив, мов, як хотів...
І Лев звелів
Кликнуть громаду на пораду.
Ну, чи громаду то й громаду...
Зійшлись... Ніхто нічого не сказав...
І Вовчик старшиною став.
А Вівці ж що? Хіба ж вони поснули,
На раді стоячи? Про їх же діло йшло?..
От те ж то й лишенько! Овечок не було,
Бо не покликали — забули...
А слід побуть їм там!

Панове громадяне!
Ся байка вам
В пригоді, може, стане...

СОБАКА Й КІНЬ

Був на селі Квачан-собака,
Кудлатий та товстий;
Хвіст здоровенний, як ломака,
І сам такий страшний.
Раз, лежачи знічев'я на травиці
У холодочку під кушем,
Він розбалакався з Конем
Про те, про се, про всякїї дурниці,
А далі річ на те звернув,
Що він у господарстві — сила,
Не те що Кінь або Кобила, —
Усяк се, може, чув.
— Що ж, Коню, ти? Попихач головатий...
Диковина тим возом торохтїть;
Велике діло борону тягати
Або снопи возить!
Он я: і череду у полі доглядаю,
Весь двір, кошару стережу,

До току побіжу —
Цілісінькую ніч не спочиваю! —
На річ таку Собаці Кінь сказав:
— Се, може, й правда, хто вас знає;
На світі всяк буває...
А я б тебе про от що попитав:
Коли б я не хотів у полі працювати,
Коли б я хліба не возив,
То що б стеріг тоді кудлатий
І що б він їв?

І люди є такі ледачі,
Мудрують по-собачи:
Ми, бачте, сила, ми — стовби,
У нас, мов, золоті лоби,
Ми громадяне,
А то все суччя копійчане,
Бадилля світове!..
Сказав би щось про Квачана такого —
І що воно й до чо́го, —
Та цур йому! Бо ще порве...

БДЖОЛА І МУХИ

Хтось Мухам набрехав,
Що на чужині краще жити,
Що слід усім туди летіти,
Хто щастя тут не мав.
Наслухались дві Мухи того дива
(Про се найбільше Чміль гудів).
— Тут, — кажуть, — доля нещаслива,
Дурний, хто досі не летів!
Покиньмо, кумо, Україну,
Нехай їй хрін!
Та помандруймо на чужину,
Аж до веселих тих долин,
Де доля кращая витає
І, може, плаче, нас ждучи...

Зими там, кажуть, не буває, —
Гуляй, безпечно живучи! —
Так одна Муха-цокотуха
Базікала з кумою вдвох, —
Коли поглянуть на горох —
Сидить Бджола та мовчки й слуха.

— Здоровенькі були! —
Обидві Мухи загули. —
От добре, що зустрілись з вами...
А нуте й ви збирайтесь з нами! —
На це Бджола сказала їм:
— Шкода! Я рідну Україну
Не промінюю на чужину,
Нехай се щастя вам самим. —
А Мухи разом задзижчали:
— Ось годі, не кажіть!
Жили ми тут — добра не знали,
Бодай би так не жить!
Не то пани, дурні селяни —
Усяке шкодить нам;
Щодня таке життя погане, —
Колись так буде й вам.
— Ні, я сього не сподіваюсь, —
Сказала їм Бджола, —
Мені шаноба скрізь була,
Бо я без діла не тиняюсь.
А вам —
Однаково, що тут, що там,
Ви ні на кого не жалкуйте;
Обридло тут — туди мандруйте
На втіху павукам.

Я про охочих до мандрівки
Давно сказать хотів:
Хто дома зледащів,
Тому не жаль домівки.
Діди мовляли їм колись:
Ідіте, ринде,
Куди інде, —

Нащо ви нам здались?
Там, може, вас не знатимуть,
То й риндою не зватимуть.

ГАДЮКА І ЯГНЯ

Під дубом у гаю жила Гадюка,
Непросипуща злюка:
Усе, було, сичить-сичить,
Щоб кого-небудь укусить.
Мале Ягнятко там гуляло;
Скік-верть, сюди-туди —
Та якось під той дуб і доскакало,
Не сподіваючись біди...
Гадюка кинулась та й укусила, —
От так, як бач,
Безвинного занапастила.
Ягнятко в плач,
А потім на травицю впало.
— Ох, за́ що ж, за́ що? — простогнало...
А бісова Гадюка знов сичить:
— Щоб тут гулять не сміло!
Ти, може, затоптать мене хотіло,
Вас треба вчить! —
Ягнятко більше не озвалось...
На світі нажилось, награлось...
Затихло... спить...

Колись і між людьми чимало
Таких ягнят попрощало.
Тепер гадюкам час сказати:
Минулися вже тії роки,
Що розпирали боки, —
Дай, Боже, правді не вмирати!

ВІВЦІ ТА СОБАКИ

Один заможний господар
Надумався Вовків злякати.

«Що, — каже, — той вівчар —
Собак дві сотні назбирати!»
Здається б, і гаразд було:
Вовки полохатъ перестали, —
Так друге лихо піросло:
Свої Собаки шкодить стали.
Аж жаль бере, як розказать:
З Овечок перше вовну драли,
А далі м'яса забажали
Та й ну щодня Овець качать.
До осені звели отару...
Зосталось, може, з пару,
Та й тих упорали під темну ніч,
Щоб більше не кортіло.

На се коротка річ:
Дурний порядок — дурне й діло.

СНІГУРІ ТА СИНІЧКА

Снігур, в гаю гуляючи,
Синичку кохав
І, скачучи на дубочку,
Любенько співав:
— Биструшечко, вертушечко,
Синичко моя!
Чом не скачеш ти до мене,
Як до тебе я?.. —
Усміхнулася Синичка
І хвостиком верть:
— Нагадав хтось тобі лихо,
Як тій козі смерть.
Нам з тобою, Снігурику,
Під снігом не жить, —
Буде мене в чужім краї
Ясне сонце грить... —
Минулося теє літо,
Настигла зима;

Сидить Снігур на дубочку,
Синички нема.
В гаю вітер повіває
І снігом снує;
Снігур сидить на дубочку
І плете своє:
— Биструшечко, вертушечко,
Синичко моя!
Чи згадуєш ти про мене,
Як про тебе я? —
Підморгують вражі Галки:
— Отак, перетак!
Розійшлося коханнячко:
Та — в ріпу, той — в мак... —
Обізвалась у ліщині
Старая Сова:
— А що ж, — каже, — на сім світі
Усяке бува.
Довелося й мені бачить:
Не в однім дворі
Отакії точнісінько
Сидять Снігурі.

МАНДРІВКА

I

Над річкою стояв великий гай,
Зимою — затишок, а літом — божий рай;
Усяка пташечка, радіючи, співала,
Весну і літо привітала.
В тому гаю два Голуби були
І, як брати, любесенько жили, —
Дай, Боже, так і людям жити.
Чого б, здається, ще хотіти?
Кохати б доленьку свою
І воркувати мило, тихо, —
Так ніт же! І в гаю
Никає завидующе лихо.

Знайшовся божевільний Шпак
І брата меншого він став дурить брехнею
І так, і перетак:
— Що ви пишаєтесь долиною своєю,
Коли ще більше світа є?
От хоч і я — життя своє
До вашого не прирівняю, —
Я більше бачив, більше знаю,
Бо дома не сиджу;
Не брешучи, тобі скажу:
У вашу сторону я в гості прилітаю,
А, летючи сюди, усюди побуваю,
До всього придивлюсь
І розуму, як кажуть, наберусь.
У вашому гаю — що можна тут побачить?
Вівчар між нивами манячить,
Нічого дивного нема,
А там — подумай ти, небоже, —
Стоїть тобі гора, на тій горі зима,
А під горою літо боже:
Скрізь зелено, усе цвіте...
Чого там не росте?
Від ласощів аж віття гнуться,
Не знаєш, до чого й сунуться:
Мигдалики і виноград, —
Їси, їси, аж рад.
Тут тільки й ласощів, що просо та пшениця...
А що таке, спитать би вас, жар-птиця?
Диковинки такі, як там,
І не присняться вам.

II

Наслухавсь Голубок Шпакової дурниці,
Аж крильця трусяться летіти до жар-птиці.
І став він братові казати:
— Я хочу, братику, летіть побачить світа;
У нас іще багато буде літа,
Далеко вспію облітати.

Почув би ти, що Шпак розумний каже, —
Завидно стане хоч кому. —
Брат здивувавсь і так сказав йому:
— Шпак нісенітницю таку тобі розмаже,
Що й груші на вербі ростуть!
Шпаки, я знаю, брешуть дуже,
А дурні їм і віру ймуть.
Не гріх, не жаль тобі, мій друже,
Мене покинуть і майнуть?
Нас птиці осміють:
Жили, жили та й розлетілись...
Хіба ж на те ми подружились,
Щоб потім плакати, жалкувати?
І день і ніч я буду сумувати;
Чи хмара набіжить, чи ворон де закряче, —
Я думатиму, де ж то він,
Голубчик мій? Серед чужих долин
Лежить в недузі, може, плаче?
Не матиме покою серденько моє... —
А братик знов своє:
— Не надовго ж я хочу полетіти —
На тиждень чи на два, а потім і вернусь,
І знов ми будемо з тобою вкупі жити;
Не бійся, братику, я ж не боюсь;
Побачить хочеться мені жар-птицю дуже.
Про все, про все тоді, мій друже,
Я розкажу тобі: де був,
Що бачив, що почув, —
Я облітаю всі куточки...
— Бог знає, — каже брат, — чи доживу... —
А сльози капають тихенько на листочки
І падають росою на траву.
Не допомоглось — летіти та й летіти!
— Прискучило тобі зо мною жити, —
Промовив брат, — нехай і так,
Нехай сміється Шпак;
Мене згадаєш, милий друже,
І пожалкуєш дуже, дуже...

III

Остався Голуб сам; сумуючи, сидить;
А неслухняний брат летить, летить...
Де не взялась на небі чорна хмара,
І блискавка, і дощ, неначе божа кара.
Злякався Голубок
І на суху вербу спустився;
Як не ховався, як не тулився,
А все-таки як хлющ обмок.
Переполох затих, і сонечко пригріло;
Він далі полетів, а лихо знов приспіло.
У полі пасіка стоїть;
Під деревом пшоно розсипане лежить;
Голодний Голубок зрадів, не оглядівся —
Під сіточкою опинився,
Бо то принадонька була.
Чи сіточка гнила,
Чи так воно вже склалось —
Хоч ніжку натрудив, хоч крилечко пом'ялось,
Одначе вирвався і полетів.
Одуматься не вспів —
Назустріч знов біда велика:
На його кинувся Шуліка;
От-от би Голубок пропав, —
Де взявся Орел — і ворога прогнав.
Не стало сили більш летіти;
У хуторі під тинном він присів,
Щоб трошечки спочити;
Сидить, задихався, змарнів,
І труситься, і хниче.
Біда біду, як кажуть, кличе:
Десь хлопчик недалечко був,
На його цуркою шпурнув
І в голову якраз ударив дуже...
— Ой, де ж ти, братику, мій друже! —
Схопившись, крикнув Голубок —
І повернув у рідний свій куток.
Де й сила тая узялася;

Яка біда над ним стряслася,
А, як стріла, він легко полетів
Туди, у тихий гай, де Бог благословив.
— Ой краю мій, мій раю!
Тебе я привітаю! —
Промовив він, спускаючись у гай.
Розвеселив він брата невзначай;
Всю ніч вони тоді не спали
І тихо, любо розмовляли,
Аж покіль сонечко не піднялось;
Жаль, що розказувать прийшлося
Не про диковинки, а про лиху годину.
— То Шпак мудрований хотів
мене звести, —
Жалівся менший брат, — голубчику,
прости!
Тепер тебе довіку не покину.

IV

На крильцях правдоньки я баєчку пустив,
Щоб всякий знав і розумів,
Що в світі божому нема кутка без горя
Не тільки тут, а і по той бік моря.
Кому мандрівка сміх, кому усе дарма́,
Хто вітриться кудись шукать якогось раю, —
Тому я приказку стареньку нагадаю:
Там хороше, де нас нема.

ВЕРЕДЛИВА ДІВЧИНА

Була собі Галя,
Дівчинонька краля,
І багата, і вродлива,
Тільки дуже вередлива, —
Усякому зась.
Вона теє знала
І скрізь щебетала,

Як та пташка на просторі.
— На те, — каже, — шука в морі,
Щоб трусивсь карась. —
Багата доля,
Веселая воля,
Одна стежечку топтала,
Друга тирлич розсипала,
Куди вона йшла.
— Труси мене, хлопче,
Козаче-молодче,
Щоб намистечко бряжчало! —
Так їй щастячко співало,
Як була мала.
Не все ж діувати, —
Сватів стали слати;
Чорнобривка гордувала,
Гарбузами надіяла,
Соромила всіх:
Той не до любові,
Не так вуси, брови,
Той носатий, той кирпатий,
Той невдатний, небагатий, —
Не треба таких!
Весна за весною
Летіли стрілою,
Дівчинонька ряст топтала,
Загулялась, не вгадала,
Як стала марніть.
Гульня відцуралась,
З журбою спізналась,
І частенько серед ночі
Стали плакати карі очі
І серденько нить.
Чи куди б летіла,
Чи кого б просила,
Що почати, що робити,
Як самотній в світі жити,
Не знала сама.

У віконце гляне,
За ворітьми стане,
Щоб розважить свою тугу,
Чи не йтиме козак з лугу —
Нема та й нема.
Колись був слідочок —
Засипав пісочок,
Була стежечка горою,
Та глухою лободою
Вона заросла.
Сиділа, сиділа
Та й наворожила —
І якраз після Михайла
За якогось шкандибайла
Насилу пішла.

Дівчатоньки-діти,
Рожеві квіти!
Я вигдав вам брехе́ньку,
Щоб головку молоденьку
Звеселить на час;
А ви собі смійтесь,
За вітром не війтесь,
Щиро правдоньку шануйте
І не дуже вередуйте, —
Будуть люди з вас.

СТАРЕЦЬ

Ішов Старець по долині
З ламанцями у торбині;
Кругом поле зеленіло,
Хлібороба веселило.
— А у тебе, Старче сивий,
Нема поля, нема ниви, —
Вітер тихо промовляє,
Жалю серцю добавляє.
Скрізь безлюдно по дорозі;

Шумлять верби по облозі,
Вітер віс-виграває,
Старець сліззоньки ковтає.
Аж назустріч із-за жита
Вийшла Доля грошовита,
Любо-мило засміялась
І до його обізвалась:
— Не плач, Старче, не журися,
Глянь на мене, звеселися;
Буде поле, буде хата,
Будуть коники-орлята,
І усякая худоба,
І розкóші, і шаноба.
Золотії бачиш гроші?
Із старого міхоноші
Вони зроблять пана, дуку,
Проженуть від тебе муку,
Тобі добре в світі буде,
Біля тебе будуть люде
На кишеню поглядати,
Медом речі поливати;
Пережив лиху годину —
Наставляй мерщій торбину. —
Кинувсь він... одна хвилина —
Настовбурчилась торбина;
Гроші сипляться, аж сяють,
Старцю серце звеселяють.
— Буде, — Доля обізвалась, —
Щоб торбина не прорвалась,
Бо тоді вже, як прорветься,
Все пропало, все минеться.
— Ні, не бійся, Доле мила, —
Каже Старець. — Торба ціла;
Помаленьку, потихеньку,
Ще, голубонько, хоч жменьку... —
Доля тихо засміялась...
Торба трісь — і розірвалась...
Старець з ляку торбу в полу,
Потім кинувся додолу,

Лап та лап — скрізь моріжочок,
А хоч би тобі шажочок...
— Доле ж моя, нене Доле! —
Він голосить на все поле. —
Гроші мої, грошенята,
Де ви ділись, лебедята?
Ой головка моя бідна,
І голодна, і безрідна,
Тепер ляже в домовину
На порожню торбину!.. —
І попливсь він по дорозі...
Шумлять верби на облозі,
Вітер віє, виграває,
Старець слізоньки ковтає.

Моя байка, добрі люде,
У пригоді, може, буде;
Я додам вам раду щирю:
І при щасті знайте міру.

КОНИК-СТРИБУНЕЦЬ

У степу, в траві пахучій,
Коник, вдатний молодець,
І веселий, і співучий,
І проворний стрибунець,
Чи в пшениченьку, чи в жито,
Досхочу розкошував
І цілісінькеє літо,
Не вгаваючи, співав;
Розгулявся на всі б́оки,
Все байдуже, все дарма...
Коли гульк — аж в степ широкий
Суне злючая зима.
Коник плаче, серце мліє;
Кинувсь він до Мурав'я:
— Дядьку, он зима біліє!
От тепер же згину я!

Чуєш — в лісі ворон кряче,
Вітри буйнії гудуть?
Порятуй, порадь, земляче,
Як се лихо перебудуть!
— Опізнився, небораче, —
Одкажав земляк йому, —
Хто кохав життя ледаче —
Непереливки тому.
— Як же в світі не радіти?
Все кругом тебе цвіте, —
Каже Коник, — пташки, квіти,
Любе літечко на те;
Скочиш на траву шовкову —
Все співав би та співав. —
На таку веселу мову
Муравей йому сказав:
— Проспівав ти літо боже, —
Вдача вже твоя така, —
А тепер танцюй, небоже,
На морозі гопака!

ТАНЦІ

За тридев'ять земель... забув,
признаться, де...
Був собі Лев — король силенний,
Такого не було ніде —
Страшений, здоровенний;
Якби наткнувся хто невзначай,
То, певно, вмер би з переляку;
Одним він махом, під случай,
Бувало, вб'є скотину всяку.
Багатий дуже був той край,
Де він королював; чого не забажай,
Всього було доволі:
Вовків в лісах, зайців у полі
І птиці повно у гаях
Такої і такої,

І риби всякої, великої й малої,
В озерах і ставках.
Хороший, тихий край; усі розкошували
І добре крали.
У короля служив і Лис;
Він над озерами був старшиною,
Щоб не орудовав ніякий біс
Над королівською водою.
Лукавий Лис — усюди Лис,
Не раз про його, може, чули, —
Дотепний, мудрий, як той біс,
Куди б його не повернули.
З одним рибалкою він дуже подружив,
Хоч перед другими пиндючився спесиво.
Рибалка рибку дбав і у мішках носив,
А старшина товстів і багатів на диво...
Раз ласуни, як водиться у них,
Поснідать добре захотіли;
На сковороду положили
Десятків два карасиків живих;
Сметанкою як слід пообливали
І на жарку їх шкварить прийнялись;
Вони і в голову собі не покладали,
До чого дожились.
Якраз в той час король там опинився.
— А що, — питає він, — тут діється у вас? —
І на рибалку страшно подивився... —
Се хто такий? Чого прибув до нас?
— Се, — каже Лис, — се мій... письменоводитель...
— На біса! — Лев ричить. — Де взявся,
відкіля?
— Сусіднього села покорний житель,
Не бачив зроду короля, —
Промовив Лис і зирк на таганочок,
А там карасики шкварчать,
Справляють бідненькі таночок,
Аж хвостиками ляпотять.
— Що ж то́ таке? — про рибу Лев питає.
Лукавий Лис поважно докладає:

— Великий господар!
Се безголоса твар
Пред королем своїм ликує,
Радіє і танцює...
— Чого ж се на сковороді, —
Допитується Лев, — а не в воді? —
Лис засмутивсь і ледве дише...
— Дозволив я, щоб їм було видніше
Побачить відсіля
Ясновельможнішого короля!
— Нащо ж вогнем печеш?.. Брехнею
припахає! —
Лис тільки хвостиком виляє...
Лев витріщивсь на старшину
І заричав ще дужче: — Ну?! —
А той круть-верть, неначе у капкані:
Мовчить, язик прилип к гортані;
Рибалка труситься, стоїть як пень,
Не розшолопає — чи ніч, чи день...
— Так от як ви! Мошенники! Поганці! —
Лютує Лев. — Видумуєте танці?
Так я ж вас проучу, коли ніхто не вчив! —
І він обох на землю повалив...
Чи так-то воно ждалось,
А он як склалось!
Карасикам сердешним довелось
На сковородці танцювати,
Зате ж і сим тепер прийшлося
У короля під лапами співати.
Так їм і треба, бісовим синам!
Не все ж терпїть і карасям!

Щоб, розбалакавшись, не влізти
«в проволочку»,
Я швидше ставлю точку.

МУЗИКИ

Десь у веселому краю
Зійшлися у гаю

Ведмідь товстий та волохатий,
Всесвітній пасічник-ласун,
Завзятий Цап-стрибун,
І телепень Осел ухатий.
Дурного розуму невдатний син,
Та передражник Мálпенко Мартин.
Сидять, балакають під липою густою:
Хто бачив що і де хто був,
Чи поблизу, чи, може, за горою,
Які новинки чув.
— Погано, братчики, без діла в світі жити! —
Так Мálпенко Мартин розмову завершив: —
Признаться, ніде правди діти,
І я гуляючи прожив;
Одначе, скрізь тиняючись, чимало
Всього побачить довелось...
Ох, трудно в світі жити стало!
Пора і нам придумать щось...
Ви не турбуйтеся, — щоб довго не кортіло,
Я зараз хочу раду дати:
Музичить треба — от і діло,
Коли хотіли знати!
Зозуля накує музиці,
Сказати в добрий час:
Бенкет, весілля, вечорниці. —
Покличуть всюди нас.
Нехай гуляють добрі люде
В своїй веселій стороні;
Їм хороше, і нам корисно буде...
Чи добре я кажу, чи, може, ні?
— Так! Добре! Будемо музичить! —
Ревнув Ведмідь. — Розумна голова,
Не гріх і розуму позичить...
Робота гуртова. —
І стали на тому: щоб слова не змінити, —
Не гаючись, се діло розпочати.
Днів через три вони в тому ж гаю
Справдили вигадку свою.
Роздобули баса, цимбали,

І скрипочка, і бубон є;
Прехорошенько посідали
Та як ушкварили — ой лишенько моє!
Хто в ліс, мовляли, хто по дрóва,
Аж на ввесь гай луна гуде.
Ведмедів бас реве, неначе та корова
Із череди додому йде;
Цап на цимбалах паличками
І брязкотить, і дзенькотить,
Трусне борідкою або хитне рогами,
Мекече, бурмотить;
Між ними грає, не вгаває
На скрипку Мálпенко Мартин,
Кувікає, пищить, як іноді буває
Залізе порося у тин;
Осел силкується під кленом,
Щоб всіх перемудрить,
І, як у діжку макогоном,
У бубон стукотить.
Злетілись гави і сороки,
Шпаки, чижі і горобці,
Регочуться, хапаючись за бóки:
— Ну так! Удрали молодці!
Нехай їй біс — такій музиці,
Сполохала наш тихий гай,
Не можна вдержатись ніякій птиці,
Хоч куди видно утікай...
— Ось цитьте-бо! — Мартин гукає. —
Почин невдатний іноді буває!
Тривайте, братчики, не так ми сидимо, —
От зараз я попорядкую...
— Щось та не так — і я вже чую, —
Озавсь Осел. — Ні, мабуть, не втнемо. —
А Мálпенко йому: — Та ну-бо, — каже, — годі!
Не знаєш ти: музиці грать —
Не горобців полохать в огороді...
Послухайте, кому і де сидать:
Ведмедику — під липою старою,
А Цапу треба під вербу,

Ослові — на горбу,
Я примощує під бузиною. —
Загнали знов — ще гірш нема ладу.
Якраз на ту біду
І Соловей тут опинився, —
Вони до його: — Ну, мастак,
Ти здорово співать навчився,
Кажі по правді, що і як?
— А що ж, — він каже, — вибачайте,
Ні те ні се,
Хоч десять раз пересідайте,
Немає хисту — от і все.

Почув я раз — старі сміялись люде,
Що квач притикою не буде;
Питаю: як? — А так, як бач,
Причина невелика:
Якая ж із квача притика,
Коли він квач?

ПІВЕНЬ І ПЕРЛИНКА

Під тином Півень, біля хати,
Знічев'я смітник розгрібав
І, квокчучи, там дещицю клював, —
Наїдку не було, а так — аби клювати.
У сміттячку углядів якось він
Блискучу кругленьку Перлинку
І дорогу таку новинку
Узяв та й викинув під тин.
— Не хочу я таких дурних новинок, —
Промовив він, — нащо здалась вона?
За жменю цих цяцькованих Перлинок
Не дав би я і зернятка пшона, —
Нехай дурний індик ковтає.

Так недотепа-неборак
Ганьбує те, чого не знає,
І думає, що добре так.

ЛЕВ-ДІДУГАН

Лев-дідуган на світі довго жив;
Багато лиха наробив;
На старість підтоптався, нема вже тії сили,
Що при здоров'ї мав!
І ноги трусяться, і очі помутніли —
Зовсім нікчемний став;
Лежить, одкинув хвіст і смерті дожидає,
А ще ричить і зóзла позирає,
Неначе хоче настрашить.
Минулися вже тії роки,
Що розпирали боки, —
Тепер усяк йому віддячить норовить.
Колись він скрізь страшив, тепер у верболозі,
Як той горох, мовляли, при дорозі,
Хіба не схоче хто, той тільки не вскубне.
Кабан кликом під боки стусоне;
Жаднюга Вовк рвоне його зубами;
Бугай товче рогами;
На що вже Зайчик-стрибунець —
І той урве хоч хвостика кінець,
А капосній Лисиці
Аж весело креснуть його по пиці.
Недужий лиходій і стогне, і харчить...
Аж бачить — і Осел біжить,
Щоб і собі хоч раз його вбрикнути;
Лев голову підняв, силкується гукнути:
— Ой, де ж ти, смерть моя!
Закрий мені навіки очі,
Щоб вже не бачив я
Зневаги тяжкої дурної поторбці. —
І справді тяжко, що й казати!
От до чого силенний Лев дожився;
Бодай би був не народився,
Як так життя своє кінчать!

Хоч соромно, а можна прирівняти
І деяких людей
До тих звірей.

Не треба людям забувати:
Хто вік по-божому прожив,
Ніколи зла і кривди не чинив.
Того до смерті будуть поважати
І добрим словом поминати.

ХАЗЯЙКА І ЧЕЛЯДКИ

Колись жила Госпоженька старенька,
Багата і скупенька,
Два віки б то, чи що, хотіла жить;
Весь день клопочеться і не приляже,
Вночі не переспить.

— Ви б заспокоїлись, — було, хто-небудь скаже. —
І докіль турбуватись вам?
Нехай би вже унукам та синам. —

Бабусенька була розумниця велика,
Усе, було, одно твердить:
— Давненько сказано: своя рука владика,
Мене вже, серденько, не вчить. —
Були у неї дві Челядки;
Трудненько було жить,
Обридли їм бабусині порядки —
І у неділеньку приходилось робить;
Не те щоб погулять — нема коли й заснути,
Як добрі люди сплять;
Се б від такої тяжкої покути
Хоч куди видно утікати;
Поляжуть спать — не вспіє сон приснитися,
Госпоженька вже й гомонить:
— Вставати час! На світ благословиться!
Вам тільки б спать, а діла не робить. —

У хаті півень був, здоровий та горлатий,
Челядкам він спокою не давав,
Раніш усіх заходиться співати,
Неначе панії, він щиро догоджав.
Прийшла Челядкам думка злая,
Щоб ворога де-небудь діть:

Притихне, мов, яга старая,
Пізніше буде їх будить.
— Де півень? Де? — Госпоженька питає. —
Уранці був, недавнечко співав...
Шукайте! Може, він в чужім дворі гуляє!
Догляділи?! Ви й раді, щоб хто вкрав! —
Челядки бігають, неначебто шукають,
Хазяйку, сміючись, вони перекривляють:
— Уранці був! Недавнечко співав! —
А півня й слід пропав.
Не довелось Челядкам довше спати,
Дурна надія — вийшло гірш:
Хазяйка ремствує, щоб часу не втратити,
Будить їх стала ще раніш.

Старії люди правду кажуть;
Два хитрих мудрого не переважують.

ЖАБИ

Обридло Жабам, як на гріх,
В болоті жити самостайно;
Ніхто їх не чіпав, дурних,
Жили та гралися звичайно...
Так ні, ще треба би не так,
І стали радить: — Квак та квак!
Чом короля у нас немає?
Усякий дурень теє знає:
Орел — у птиць, Лев — у звірей,
Є королі і у людей, —
Хіба вже ми й не люде?
І докіль так ще буде? —
Розквакались, плигають, скрекотять, —
Приспіла чортова робота, —
Рішили зараз же послать
Найбільших десять Жаб на другий бік болота
Просить у Долі короля.
Надвечір посланці вернулись відтіля

І землякам гукати стали:
— Гей, ставте могорич! Ми короля
придбали! —
І знов клопочуться: як короля стрічать,
Як підступить, як привітатись...
Аж чують — щось шумить... всі разом
закричали:
— Король! Король летить! — і повтікали.
Тут щось з розгону в воду бух,
А Жаби з переляку: — Ух! —
Який же там король став Жабам у пригоді?
Такий король, що сміх, та й годі:
Здоровий-прездоровий Пень.
Стоїть він ніч, стоїть він день,
Сплилось до біса Жаб великих і маленьких,
Старих і молоденьких.
Повитріщались, мовчки ждуть,
От-от, мов, озветься,
А Пень стоїть, не ворухнеться.
— Ну що, якби йому гукнуть? —
Шепочуть Жаби. — Починайте!
Ось цитьте, потривайте...
Чого се він такий чудний?
Неначе неживий? —
І зараз плиг одна, плиг друга... він нічого.
І Жаби годі вже мовчать,
Плигають сміло і кричать.
А деякі повлазили на його
Та ще й сміються відтіля —
Не боїмось, мов, короля!
Додумались вони, що із такого дива
Не буде пива.
І почали вередувать:
— Не хочемо! Не треба нам такого!
Ходімте Доленьку благать,
Щоб короля дала живого,
Щоб він усюди походив,
Щоб жаб'ячий народ, болото звеселив! —
І Доля Жабам догодила —

Лелеку королем зробила.
— От, — кажуть Жаби, — сей не так!
Хоч любо глянуть: і крилатий,
І довгоногий, і носатий,
І ззаду й спереду козак! —
Недовго Жаби навтішались,
Бо виявилось те, чого не сподівались.
Лелека зразу холоду нагнав
І Жаб дурних клювати добре став, —
Найбільше молодих вподобав він ковтати:
Що день — десятків два — і поминай як звати!
— От тобі, — кажуть, — дожились! —
І знов благати Долю поплелись:
— Ой Доле, змилуйся в пригоді!
Напало лишенько, та й годі:
Король просвітку не дає,
Клює нас та клює!
— А годі вам, не докучайте!
У вас усе недобрый час, —
Сказала Доля, — вибачайте!
Просили двічі — буде з вас. —
Прийшлося Жабам горювати.
— Немає правдоньки, і де її шукати?
Нум плакати, нум... —
І досі нумкають на глум.

Не гріх сказати, що й люди так, як Жаби,
Частенько дурощі снують,
А доснуються до нахаби, —
Тоді вже лихо тчуть.

ОСЕЛ І СОЛОВЕЙ

Раз у вишневому садочку
Лежав Осел у холодочку.
Побачив він між рястом Солов'я
І став йому гукати:
— Здоров, співун! Насилу вглядів я;

Який маленький ти, а кажуть, що горлатий.
Ану лишень утни!
Казали у дворі індики,
Що ніби ти співаєш мастак великий,
Чи, може, брешуть, вражії сини?
Ану, нехай і я почую,
Яку там пісню ти вдереш —
Веселую чи жалібну якую;
Тут сила не в тому — яку, а як утнеш!.. —
І Соловей почав співати;
Лунає пісенька на весь садок;
Лежить і слуха дурень головатий,
Неначе справді знає прок.
А Соловей аж горло надриває
І на всі за́ставки співає:
Щебече, і свистить,
І тьохкає, і торохтить.
На що вже горобці — і ті попритихали
І прислухаться стали.
Замовк співун і на Осла глядить, —
Чи буде, мов, хвалить?
— Ну, молодець! — сказав суддя ухатий. —
Хороший птах;
Хоч невеличкий, та горлатий...
Ти, мабуть, виплотивсь не в наших сторонах.
Коли б ти нашого наслухавсь півня,
Тоді б ще краще заспівав;
Хоч він тобі й нерівня,
А все-таки хоч трохи б перейняв. —
Такої похвали співун не сподівався;
Якби був знав,
То й не співав.
— Прощайте, дякую! — він до Осла озвався.
— Прощай! — сказав Осел. — Навідайсь ще коли,
Бувай здоров, небоже!

Таких суддів, такої похвали
Не дай нам, Боже!

Я вище вас, мене усюди видно,
Не тільки вам — усім завидно,
Красуюся, як в огороді мак, —
На те ж то я й Будяк! —
Василечки зашамотіли
І нічогісінько сказати не схотіли,
А він базіка знов: — На вас я подивлюсь —
І засміюсь;
Химерні ви, малі, мене ж усяке знає:
Червона голова, ще й медом припахає,
Та тільки зась! Мене
Ніякая скотина не нюхне! —
Не втерпіли Васильки, обізвались:
— Що ж будемо робить — такі вже
повдавались!

А все ж таки і ми
Буваєм між людьми:
Світилочки нас на весілля просять,
Ще й стьожечками приборуть;
Нас на йордань зимою носять
І на кутю на покуті кладуть.
Ти через лад пишаєшся, Будяче;
Гляди, базікання ледаче
До лиха доведе...
Он-он Косар іде!.. —
Будяк спесиво подивився,
Ще більше розходився:
— Косар?! Нехай лиш вражий біс
Поткне свій простий ніс,
То й знатиме — варене чи печене,
На те колючки є у мене! —
Іде Косар і, може б, проминув:
Будяк його колючками шпигнув.
Розсердився козак — і замахнув косою...
Пропала чвань з дурною головою!
Василечки ростуть собі, цвітуть,
Їх гріє сонечко, і вітрик їх гойдає,
І нічка тихая росою умиває;
Кругом — як рай: і бджілочки гудуть,

І пташечки, радіючи, співають,
Трудящу долю звеселяють,
І всім дарма,
Що Будяка на пригорну нема.

Давно на світі ходить рада,
Що гріх пишатися і других зневажать,
А треба пам'ятать:
Хто вище злізе — дужче пада.

ЛИСИЦЯ-ЖАЛІБНИЦЯ

У тихому гаю Лисичка щастя мала,
Як у своїм добрі, жила, гуляла;
Ніхто її там не лякав,
І вдень, і ввечері там соловей співав,
І пташки пурхали, зозуленька кувала;
Скрізь зеленіло, все цвіло;
Так гарно, любо там було.
Лисиця так собі казала:
— От де по правді можна жити
І доленьку хвалить,
В добрі кохаться, всіх любити,
Ніколи зла і кривди не чинити! —
Якби ж то правдонька щербата не була,
То, може, й справді б так жила.
Раз на калині недалечко
Угледіла вона гніздечко;
Сиділи пташки там.
— Ох, — каже, — як не гріх котам
Таких малесеньких, безвинних не жаліти!
І їм же хочеться на світі жити...
Ну, вже коти! Десь на́ лихо вони
Вродились, вражії сини,
Не тільки вдень — вночі поживу бачуть,
Не бачать тільки, як горюють в світі,
плачуть...
Зажерливих пройдисвітів таких

Я перевішала б усіх... —
І жалібниця щось сказати ще хотіла,
Аж пташки із гнізда додолу якось ляп —
Лисичка зараз хап та хап —
Прехорошенько всіх поїла...
Як жалібно співати почала,
А он на щό звела!

Лукавий чоловік словами нас голубить,
Неначе всіх і жалує, і любить,
Для правди, для добра живе,
Як по воді пливе;
А ближче придивись ти —
І видно, що виля хвостом:
Помажу, мов, медком —
Солодше буде з'їсти.

ЛАСТІВКА Й ШУЛІКА

Трудяща Ластівка край берега літала,
Земельку мокрую збирала,
Щоб хатоньку собі зліпить,
Щоб де було і їй, і діткам жить,
Тихеньку долю веселити,
І Бога, і людей хвалити.
Сидів Шуліка на вербі
І так до неї обізвався:
— Дивуюсь я тобі, —
Не раз я придивлявся,
Усе ти між людьми і не боїшся їх,
Пройдисвітів таких,
Не тільки що під стріхою співаєш,
Ще й у вікно літаєш...
От хоч і я — не в тебе вдавсь,
Шулікою на світі звуся,
А лиха від людей набравсь,
І зло бере, а все-таки боюся;
Досадно стане хоч кому:

Тобі привіт, мені біда велика. —
А та йому:
— Я — Ластівка, а ти — Шуліка;
Я людям не чинила зла,
Де не була,
А ти подумай, пане-брате,
Яке життя твоє завзяте:
Весь вік курчат і пташечок хапав,
Ні ласки, ні жалю не знав.

Давно-давно мовляють люде:
Що добренько роби, то добре й буде.

БІЛОЧКА

Пухнату Білочку до себе Лев прийняв,
Навіщо й як — того ніхто не знав,
Бо не довідались сороки-цокотухи;
Вони б усюди брехні рознесли,
Зробили б бугая із мухи:
«І так, і перетак, ми бачили, були».
Дознався я, що Білочка служила,
Нічого не робила;
Було їй сказано: нікуди не втікати
І панову хандру потроху розважати.
Марудна служба, що й казати:
Аж жижки трусяться скакати,
А тут сиди, очима моргай.
Наш вік біжить, не скажеш: потривай.
І Білочка свого діждала —
Старенька і беззуба стала;
Пора прийшла —
І службу відбула.
За те чумацький віз орхів наділили;
Хоч слово панове справили,
Аж любо глянути — орів в орів, —
Цілісінькую б зиму, дякуючи, їсти,

Та тільки що ж? Дивись на них:
Дали тоді, як нічим гризти.

Є приказка весела: їж,
Коли роток ще свіж,
А то, як прийде час, зов'яне,
Тоді ніщо вже не загляне.

ЩУКА Й КІТ

Один мордатий Кіт до Шуки учашав;
Пройдисвітка зубата знала,
Чого хвостатий кум бажав:
До берега частенько припливала
І щиро куманька свого
Карасиками шанувала,
А Кіт і не цуравсь сього,
Бо жирная мишва вже прийдаться стала.
Раз каже Щука так йому:
— Возьми мене мишей ловити. —
Дивуючись, кум глянув на куму
Та й засміявсь: — Надумалась дуріти!
Не навтішаєшся таким добром;
Карась і сам у рот тобі ускочить,
А хитрая мишва так іноді морочить,
Що треба быть мудрованим Котом,
Щоб висидіть, неначе неживому,
І оком не моргнуть;
Буває, що всю ніч стрибаєш по-дурному
І ні однісінькій не вдається в'яз звернуть. —
А Щука на своє хилила:
— Ет, вигадки! Велике діло — миш;
На що ярші — і тих не раз ловила...
Піду-бо я! Хоч раз мене потіш. —
Ніхто не бачив, тільки зорі,
Як ласий кум і шустрая кума
Через садок попхались крадькома
І зачинились у коморі.

Кіт на полицю зараз же стрибнув,
Бо там давненько був,
А Щука у куточку
Сховалася за бочку.

От перед світом Кіт довідаться біжить —
Аж Щука без хвоста лежить:
Прокляті пацюки одгризли.

— Бач, серденько, в яку біду ми влізли!
Хвоста й нема...

Ніхто не винен — ти сама, —
Мурличе Кіт, — се справді штука!
Ну, що ж його тепер робить?

— Голубчику, рятуй! — тут простогнала

Щука. —

На світі дай мені пожить...

У став мерщій пусти мене, мій друже,
До світа тут не доживу...

Хоч і нема хвоста — байдуже,
Як-небудь попливу. —

Побачив Кіт, що діло препогане,
Що, може, і йому вона в пригоді стане, —
Узяв куму, на спину примостив,
Поніс до ставу та й пустив.

Пішла між рибами про неї всюди слава;
Сміються всі, карасики найбільш:
— Догралася! Тепер мовчи та диш,
Безхвостая проява!

На світі живучи, довіку вчись;
Що наробила здуру Щука —
Се всякому наука:
Чого не тямиш — не берись.

ПАЛЯНИЦЯ Й КНИШ

Сиділа у печі хороша Паляниця;
На господиню стала гомоніть:
— А щоб їй так і сяк! І докіль тут сидіть?
У очі вилаю, бо невелика птиця!..

— Мовчи та диш! —
Озався у куточку Книш.

Коли не людям байка пригодиться, —
Не всяка стежечка без спориша, —
То, може, знайдеться такая Паляниця,
Що іноді послухає Книша.

ШЕЛЕСТУНИ

В одній долині, під горою,
Високий явір зеленів;
Край берега над чистою водою
Широкі віття розпустив;
Листочки з вітриком, жартуючи, шептались:
— Ану, голубчику, ще, ще дихни!
Бач, братику, які ми повдавались
Веселії Шелестуни!
Якби не ми з тобою шелестіли,
То хто б долину звеселяв
І з ким би ти тут, вітрику наш милий,
Гуляючи, любенько жартував?
Що б тут було без нас? Краса якая?
Бур'ян та осока;
Була б долинонька неначе пуста тая,
А подивись, тепер вона яка!
До нас зозуленька у гості прилітає
І весело кує, як в тихому кутку;
Вівчарик на сопілку грає
Під явором, у холодку;
Співає соловей, неначе у садочку,
А серед ночі, в тихий час,
Тут мавочки гуляють у таночку
І ясний місяць дивиться на нас.
— Коли б не ми, то й ви б не шелестіли, —
Коріння загули із-під трави, —
Коли б ми вам не піддавали сили,
То не бриніли б ви...

— Чого сюди Корінням озиваться? —
Зашамотіли Листя угорі. —
Ви що, а ми он що! До нас вам не рівняться,
Лежали б мовчки у своїй норі...
— Тіпун вам на язик! Раденькі, що
дурненькі! —
Коріння знов озвалися до них. —
І ви самі, і ваші витребеньки —
Розумному на сміх;
Не розуміючи, лепечете, як діти;
Гріх зневажати нас!
Хоч у землі судилося нам жити,
А все-таки ми дбаємо про вас.
Не красувався б тут і явір сей високий,
Сказати в добрий час,
Такий рясний, хороший та широкий:
І силу, і красу він має через нас.
Минеться літечко, тоді по божій волі
Ми заснемо до другої весни,
І ви пожовкнете, лежатимете долі,
Дурненькій Шелестуни.
І після вас другії листя будуть,
Цвістиме все, як і тепер цвіло,
Зозуля, соловей і вітрик вас забудуть,
Неначе вас і не було...

І між людьми такі ж бувають,
Як і на яворі, Шелестуни;
Нехай же баєчку вони
На вус собі мотають.

ФІАЛКА І БУР'ЯН

Веселая весна була;
Зазеленів вишневенький садочок;
Пахучая Фіалка розцвіла
І звеселила свій куточок.
Де взявсь Бур'ян, насіявся кругом

І квітку бідною понівечив він дуже:
Не та краса, і пахне Бур'яном;
А Бур'яну про те й байдуже,
Ще й хвастать заходивсь,
Барвінкові хваливсь:
— А що, Барвіночку хрещатий,
Яка краса у нас цвіте! —
Барвінок так сказав на те:
— Цвісти між Бур'яном — бодай би не діждати!
На весь садок одна, та не людна;
Дала красу веселая весна,
Та не дала їй долі. —
Прийшов Хазяїн, поглядів, —
Давно в садочку був — загаявся у полі, —
Розсердився і косу ухопив...
Черк, черк — і весь Бур'ян зваливсь,
І в Бур'яні Фіалка полягла...
На безталанну Барвінок подививсь
І жалібно промовив: — Одцвіла!

У мене Правда гостювала
І баєчку подарувала,
Щоб передав я всім,
Найбільше молодим:
Погане панібратство шкодить
І доброго нінащо зводить.

ДИКОВИНА

Ішли у город дечого купити
Два чоловіка із селян —
Гордій та Севастьян.
Гордій умів на світі жити,
Куток свій щиро поважав,
Далеко щастя не шукав, —
Шукають щастя нещасливі, —
Воно само його знайшло,
В своїм добрі, на рідній ниві

І виросло, і розцвіло.
От Севастян — се друге діло;
Тому інаково щастило,
Не близький світ топтав:
Не тільки в Крим ходив, в Туреччині бував,
Далеко десь, аж біля моря;
Набрився розуму, довідавсь дива й горя;
Один був гріх: і не дихне,
Як не брехне.
— Що, — каже, — тут ми топчемося з тобою,
Мовляли, з хати до млина?
Он за балканською горою —
Чудесна, брате, сторона!
Жаль про одно — погана доля склалась:
Не знать кому вона досталась...
Згадав я огірки... які вони у вас?
Буває, нічого й кусати,
А там — не тільки більші нас,
Ще більші навіть хати! —
Зареготавсь Гордій і став йому казати:
— Так як же його в біса їсти?
Сокирою рубать? Гуртом, чи що б то, гризти?
— Еге, — зам'явся Севастян, — гуртом їдять.
— Диковина! — Гордій мовляє. —
Чого на світі не буває!
От хоч і тут... чи бачиш той місток?
Надивовижу всім турецький огірок,
А наш місток диковина не тая,
Чи є в Туреччині такая?
— Що ж там таке? — питає Севастян. —
Який там Бог послав талан?
— Такий талан, — Гордій йому мовляє, —
Що декого до смерті налякає.
Правдивий чоловік і їдь, і йди,
Не сподіваючись біди,
Ану поткнись брехун — утне такую шкоду:
Розсунеться — і той шубовсть у воду.
Була торік тут приключка страшна:
Шубовснув пан один і старшина.

— Он воно як! Се дивне діло!
Признаться, де вже я не був,
Такого дива і не чув... —
Промовив Севастьян несміло.
— Отож-то й то! — плете Гордій. —
Місточок неабиякий!
Твій огірок — диковина сказати —
Нехай би як гарбуз, а то ще більше хати! —
Розсердивсь неборак: — Який ти молодець!
Попереду ще треба знати,
Які там в біса хати —
Неначе курінець,
Такі, що ледве можна влізти,
Лягти або присісти. —
Отак балакають, ідуть,
Вже й потомилися, аж ноги волочуть.
До города дорога й не далека,
Не забариться б перейти,
Та як на те така стояла спека,
Що й місця не знайти;
У холодку — і там парня, аж в'ялить,
Бо сонечко вогнем неначе палить.
Ідуть... от-от місток... блищить уже й вода.
«От, — дума Севастьян, — біда...»
— Та й душно ж! — каже він. — Морока!..
А що, бак, річка тут глибока?
— Найглибше під містком, сажнів у два води, —
Сказав Гордій, — а далі хоч бреди, —
Прехитра, пане-брате, річка,
Дарма що невеличка. —
Одначе Севастьян придумав, що сказати:
— Бач, курява яка, чобіт і не пізнають...
Ходім ми просто через річку:
Обмиєм чоботи та й вийдем на травичку, —
І ближче, і чистіш.
— Еге, — додав Гордій, — і охвітніш...

Брехню, як бачте, добре чеше
Мій Севастьян,

А інший неборак із городян
І Севастяна перебреше.

ПЕНЯ

Частенько між людьми буває,
Один свою біду на другого звертає,
А іноді ще так крутне:
Не можна на людей, так він на біса спхне.
Щоб не наскочити на лайку,
Я розкажу вам байку.

Жив-поживав козак заможний Клим.
Вподобавсь він щасливій долі:
Де не повернеться, вона усюди з ним —
І дома, і у полі.
Шановний, добрий чоловік;
За те йому ввесь вік,
Сказать до прикладу, кувало і плескало.
І коники були, і пари три коров,
І плуг волів, і овечат чимало,
За огородом млин молон.
Довгенько щось, ще змалечку, у йогого
Оверко-наймит жив;
Моторний парубок, дотепний хоч до чо́го,
Усе він знав, усе гаразд робив.
Ніякий чоловік з гріхом не розминеться, —
І в селах так, і в городах;
Хоч ходить кінь на чотирьох ногах,
Та й той не раз спіткнеться!
Тяглась Пилипівка, усе було як слід;
Прийшла Оверкові годинонька лихая:
Нізчимний борщ йому обрид,
Капуста, і рулі, та ще кулага тая;
Скоромного, сердега, забажав;
Десь він од паничів чував,
Що скóром здоровіше,
Та ще к тому й смачніше.

«Нехай же, — думає, — яєць я напечу.
Як буду у млині сидіти,
Наїмся досхочу —
Не буде так кортіти».
Дождавсь черги, пішов у млин
Та зараз же і заходився
Зробить почин.
Із дроту держальце скрутить він умудрився,
Туди яєчко примостив,
Недогарок в куточку засвітив
І над вогнем давай яйце вертіти, —
Розумного не треба вчити.
Млин меле, стукотить,
Оверко думає: «Не треба і вечері...»
Аж тут хазяїн тиць у двері,
Роззявив рот, стоїть.
— А що се ти, Оверочку, готуєш?
Пилипівки укоротив?
Біду, чи що, на себе чуєш? —
Оверко й руки опустив.
— Я... далєбі... і сам не знаю...
Зовсім отуманів...
Як воно скоїлось — і не вгадаю,
Се біс проклятий спокусив.
— Та брешеш ти! Я тільки перше бачу! —
Десь угорі озвалось Чортеня. —
Перемудрив чортячу вдачу,
А на менє уся пеня.

ДІДОК І ВІТРЯКИ

Сидів колись Дідок під явором густим.
Зелене листячко неначебто шептало,
Що шелестів і він, як був ще молодим...
Було, та затуло і сниться перестало...
Стояли перед ним два хлопці Вітряки,
Поприбиралися такими молодцями,
Що гляньте, мов, се ми, не прості козаки!

І почали вони молоти язиками:

— Гай, гай, Дідусику! — озвався один

Вітряк. —

І сива голова, і борода велика,

І розуму набравсь, а все-таки бідняк

І в світі божому якась ти притика.

Он я надумався, — побачиш, потривай, —

Як гарно житиму, аби була охота!

Достану грошенят — у мене буде рай:

Будинок, дворище, мальовані ворота;

Біля воріт тобі збудую хатку я,

І будеш ти гостям ворота відчиняти,

І житимеш в добрі; головонька твоя

Не буде вже тоді під явором куняти. —

На се Дідок сказав: — Бринить добро твоє,

І гарно здалеку будинок бовваніє...

Розумний б'є на те, що справді в його є,

А дурень думкою, як кажуть, багатіє.

— Я розсудив не так! — верзе другий

Вітряк. —

Щоб в світі живучи, ніколи не блудити,

Підладжуйсь до людей, вертись і так і сяк,

А іноді умій солодку річ зліпити.

Хоч кажуть — хто мовчить, той ніби двох

навчить, —

Щербата вигадка: не можна мовчки жити,

Бо не чутно того, хто дума і мовчить,

Міркуй усяк про те, як язиком вертіти.

Ти думаєш своє, а вимовляй не те —

І потече тобі усюди тее млеко,

Вигадливий язик дорогу промете,

І можна вибраться далеко-предалеко.

— Гляди, — промовив Дід, — на світі є

пристріт,

Такою думкою ти не хвались нікому,

Бо сказано давно: брехнею пройдеш світ,

Та от біда яка — не вернешся додому. —

Дідок замовк, сидить і голову схилив.

«От, — думає собі, — десь на́ лихо взялися...»

Аж дивиться згода — нема вже Вітряків,
Бо засоромились і мовчки розійшлися.

Дідок сказав своє, тепер і я додам:
Моторна голова нехай свій розум має,
Шкода молоть брехню порожнім Вітрякам,
Бо мудра правдонька їм крилля поламає.

ДУБ І ЛОЗИНА

Стояв високий Дуб серед долини
І гордовито всюди поглядав.
Сміявся він з тоненької Лозини
І так їй раз сказав:
— Яка химерна ти, нікчемная Лозино!
Твій батько Верболіз здурів:
Неначе ти йому не рідная дитина —
На сміх тебе тут посадив.
Захоче вітер буйний розходитись,
Як гайдамак у вражому селі,
Не знаєш ти, де з переляку дітись,
Кладеш поклони до землі;
А що ж як часом на долину
Сердита буря набіжить?
Рвоне тебе з корінням, як пір'їну,
Аж курява угору полетить.
От я — не ти... я — Дуб, се інше діло:
Не тільки вітру не боюсь —
Я з бурею змагаться буду сміло:
Нехай як хоче дме — не поклонюсь. —
І гордий Дуб від сміху захитався.
На се Лозина так осмілилась сказати:
— Поважний Дубе наш! Великий ти удався,
Нащо ж маленьких зневажать?
Не всім однакова судилась в світі доля:
Тому шумить, тому поклони бить, —
На все, на все є Божа воля,
Усім під Богом треба жити... —

І добалакались... Надвечір лихо склалось:
Страшенна буря зразу заревла...
Дуб стрепенувсь, загув, аж листя розліталось,
Лозина бідненька на землю прилягла;
Грім гуркотів, огнями розсипався,
Неначе страшний суд настав...
Змагався довго Дуб, стогнав, не подався,
А далі затріщав, зломився і — упав...
Пробігло лишенько, у степ загурило,
І ясне сонечко долину освітило;
Лозиночка заплакана стоїть,
А Дуб поламаний лежить.
Хто величається і других зневажає,
Нехай про Дуба казочку читає,
На ум собі кладе:
Наука в ліс не заведе.

МАЛЬОВАНИЙ СТОВП

Обридла днів суєта людська,
Спустився він спочити в темноті,
І нічка тихая, мов чарівниця тая,
Прибралася у зорі золоті.
Широкий шлях замовк; ні пішки, ні на возі
Ніхто його не турбував;
Заснули верби на облозі,
І вітер задрімав.
Що ж то таке між вербами біліє?
То Стовп мальований стоїть,
Стоїть і журиться, і серце кам'яніє,
І сумно він у степ глядить.
Чи світ не той, чи доля відцуралась?..
Все глухо там, нічого не чути.
Десь над болотцем чайка обізвалася,
Як обзивалася колись давно...
Згадалася йому щаслива година,
Як був він деревом, шумів і зеленів,
Як усміхалася червона калина

І степ широкий серце веселив...
І причувається — десь пісня за горою
Лунає: «Ой гук, мамо, гук!..»
І сльози капають холодною росою...
Кругом його гуде безсонний жук.

На сей раз вибачайте, люде!
Се баєчка не вам;
Нехай вона на спомин буде
Мальованим Стовпам.

ВОВК І КУНДЕЛЬ

Бурмило Кундель вирвався на луг —
На волі трохи погуляти,
Бо остогид йому ланцюг,
Обридло в курені лежати.
Піткнувсь у чагарник... Коли глядить —
Назустріч Вовк біжить.
Бурмило витріщивсь і став брехати...
— Стій! — крикнув Вовк. — Чого свариться
нам!

Ось не дурій, дай покій ти зубам!
Я хочу щось тобі сказати. —
Замовк Бурмило, бо злякавсь,
А той до нього знов озвався:
— Чим винен Вовк, що сіна не вживає,
Трави не їсть, м'яся бажає?
А де ж того м'яся узять?
Не довелось Вовкам хазяйнувать,
Так поневолі треба красти,
Щоб не пропасти;
Буває — ніч і дві і там, і там нюхнем, —
І вернемось, як кажуть, порожнем.
Погане, я чував, життя собаче,
Недобре ж і Вовкам...
Ти знаєш, що надумав я, земляче?
Побратаймось на заздрість ворогам!

Не хочу знатися з вовчою бідюю.
Піду і я з тобою,
І будем жити ми
Братами між людьми.
— А що ж, — на се сказав Бурмило, —
Хоч і диковина, а добре діло;
Ми будем жити в курені;
Спокійно і тобі, і веселіш мені;
Тебе там будуть годувати,
Бо знатимуть, що Вовк не хижий, свій...
Ходім мерщій,
Щоб часу не теряти. —
Побачив Вовк на шиї ретязок,
— Се що, — пита, — у тебе за значок? —
Бурмило став хвостом виляти.
— Се, — каже, — щоб... ланцюг чіпляти...
— Ланцюг?! — Вовк здивувавсь. — На прив'язі
живеш,
Туди й мене упхнеш!
Се, братику, погане діло;
Ще не було Вовків дурних! —
Похнюпився Бурмило,
Стоїть ні в сих ні в тих.
— Така вже, — каже, — доля наша!
Аби, мовляли, борщ та каша —
Поїв
І гавкай на Вовків. —
Вовк на Бурмила подивився
І мовив: — Бодай би не діждать
Тим ланцюгом бряжчать!..
Прощай! — І в чагарник поплівся.

Дарма що Вовк, а добре розсудив,
Неначе хто навчив,
Що іноді з'їси і не доволі,
Зате живеш на волі.

ЖУК І БДЖОЛА

Був ясний день, веселая година;
Раділи і садок, і поле, і долина;
Під лопухом у ямці Жук сидів
І сам собі тихесенько гудів,
Що день йому обрид, кругом усі товчуться,
Що дуже сонечко і світить, і пече:
І гаряче, і боляче,
І боязко йому, сліпуючи, поткнуться,
Бо день не на добро, а на́ лихо зведе...
Аж дивиться — Бджола між квітами гуде,
То на одну присяде, то на другу.
Щоб трошечки свою розважить тугу,
Жук, сміючись, озвався: — Здоровенька
була!

І добренько, що в гості прибула;
А що, комашечко, ще долю веселеньку
Потішимо, не помремо?
— Хвалити Бога, живемо
І діло робим помаленьку, —
Бджола промовила йому, —
Ти ж не летиш чому?
Побачив би, як все цвіте, радіє.
— Не хочу, — каже Жук, — і голова здуріє,
Аж зелено в очах від сонечка того;
Нам краще, як нема його,
І хоч би не було — байдуже...
Тобі я, Бджілочко, дивуюсь дуже
І, коли хочеш, раду дам:
Умієш мед робить — і знай свою науку,
А то ще нате, мов, і вам, —
Чому не брать таку солодку штуку!
Цікава дуже ти, нічого не минеш,
Усяку квіточку перебереш,
І треба, і не треба,
Коли б змогла, поперлась би до неба.
— Змолів ти, Жучку, неолодну річ, —
Бджола йому сказала. —

Твою головоньку покрила темна ніч,
І світу божого вона не розпізнала.
Турбуються усі, турбуюся і я,
Нехай там буде капля і моя,
Нехай і Бджілку люди знають
І божу мудрість величають...
Що ж, Жучку, досі ти
Добув у темноти?
Собі нічого і нікому;
Цілісінькою ніч гайсаєш по-дурному,
А блисне світ — ти лобом у вікно,
Не розуміючи, нащо і що воно...
Шкода́ з тобою розмовляти,
Даремно час теряти,
Ти — Жук, а я — Бджола,
Прощай! — і загула.
— Куди тобі! Яке казання вдрала, —
Промовив Жук. — Розумна дуже стала!

Так недотепний, темний чоловік
Недолюбляє ясної освіти,
Бо, як той Жук, до темноти привик;
А дай йому хоч зернятко просвіти,
Не буде він, як Жук, гудіти,
У його загуде, як Бджілочка гула,
Розумна правда і хвала.

ПЕРЕКОТИПОЛЕ

Котилося через поле
Перекотиполе —
Довідаться щастя й горя
Край Чорного моря.
Розходилися поляне,
Аж серденько в'яне:
Одні на сміх піднімають,
Другі дорікають.
— Тю-тю, дурний, розігнався! —

Будяк обізвався. —
Чого тебе вража сила
Отут розносила! —
А Півники-самохвали
І собі пристали,
Як горохом обсипають,
Сміються, гукають:
— А куди, джигуне милий,
Наш орле безкрилий,
Несе тебе дурна воля
Із нашого поля? —
Полин гіркий дорікає,
Сміху добавляє:
— Буде пити меди й вина
У вражого сина. —
І Сон-трава не проспала,
Словечко сказала:
— Він з дурною головою
Не має покою. —
Одна тільки не судила
Фіалочка мила,
Козаченька привітала,
В поход виряджала:
— Добудь слави, нагуляйся,
До мене вертайся,
Я сплету тобі віночок,
Поведу в таночок. —
Мовчаливий Ковиль-свідок
Сказав наслідок:
— Ось покинь ти, пане-брате,
Стрибання прокляте!
Славні бубни за горами...
Живи ти між нами,
Бо незчуєшся, не вглянеш —
В болоті застрянеш,
А в болоті — з ким там жити?
Не зілля, не квіти.
Не червоная калина,
А погана тина. —

Перекотиполе чує
І далі мандрує,
Ні на кого не вважає,
Усім одмовляє:
— Не хочу я тут сидіти,
Між вами марніти,
Не таку треба долю
Перекотиполю.
Поборюся з дужим морем,
Позмагаюсь з горем
І покочу скрізь по полю
Веселую долю. —
Прикотилась сміла воля
До чужого поля:
Кругом море розляглося
І з небом злилося...
Де на світі тая сила,
Щоб змагаться сміла?
— Що ж то буде? — Страх озвався
І в лози сховався.
Не так снилось, не так ждалось,
Як на лихо склалось:
Розсердилось горде море,
Накинулось горе.
Одно хвилі-гори котить,
Об берег колотить,
Друге шкодить, зневажає
І жалю не знає.
Море кинуло в долину,
Мов тую пір'їну,
Горе вітром ізсушило,
Піском придавило.
Підманила, обманила
Надієчка мила,
Посміялась чужа доля
З Перекотиполя.
Лежить воно, гірко плаче,
Чорний Ворон кричить:
— Рятуй своє, рідна доле,

Перекотиполе!
Козаченьки молодії,
Орли золотії!
До вас байку докотила
Порадонька мила,
Щоб і ви не забували,
Як діди казали:
Не жалкуй на тую долю,
А на дурну волю!

ЖВАВИЙ ХЛОПЧИК

Був собі Хлопчик дуже жвавий,
Моторний і цікавий:
До всього придивлявся
І пильно прислухавсь;
Що між собою скажуть люде —
Почує, довго не забуде.
Наслухавсь він, що дуже довгий світ,
Куди не глянь — все світ, ні тину, ні воріт.
От, як діждали літа,
Придумав він побачить того світа
І на комору зліз; як глянув — аж зрадів.
«От, — думає, — якби я полетів
Далеко, аж у степ... І! Добре б нагулявся,
До вечора б додому не вертався;
Літав би я туди щодня...»
Де не взялась Свиня
І стала чухать об драбину
Багном обляпаную спину,
Та так же тре, аж снасть тріщить;
А Хлопчик на Свиню: — Чу-чу, чу-чу! —
кричить...
Посунулась драбина і упала;
Свиня захрюкала і — драла;
А Хлопчик на весь двір заголосив,
Як крейда побілів,
Забув і довгий світ, забув і степ широкий,

Страшний йому зробився дах високий...
Хотів уже скакати —
Була б тоді нахаба!
На щастя, вийшла з хати Баба
І кинулася рятувати.
— І як ти тут, — питає, — опинився? —
За Бабу Хлопчик ухопився.
— Я, — каже, — зліз, драбина тут була,
А чорная Свиня прийшла
І чухаться тут заходилась.
Драбина хить — і повалилась,
Зоставсь я угорі... перелякався...
— Ох, мій голубчику маленький!
Ще добре, що zostавсь!
От якби впав, і був би неживенький,
І горенько б тоді було...
Чого ж тебе туди знесло?
— Бабусю! — каже він. — Хотів я подивитися,
Чи дуже довгий світ.
— Гай, гай! Дивився б із воріт,
А лізти високо малому не годиться.
Ти, може, й світ хотів би облітати?
Тепер минулося, а вдруге не минеться;
Бач, в грудях сердечко, неначе пташка, б'ється,
І рученьки, і ніженьки тремтять.

Скажу я вам, не тільки що дитині,
Як мудрий дід мовляв мені колись,
Що вік живи, учися, стережись
І пам'ятай, що є на світі Свині.

ЦЯЦЬКОВАНІЙ ОСЕЛ

Додумався Осел, що він якась мина,
Зневагу від усіх доводиться терпіть,
Що надокучила така лиха година.
Що треба і йому хоч трохи краще жити.
Він чув, що там, над морем широченним,

Стоїть гора одна;
На тій горі, під дубом височенним,
Сидить всесвітній старшина —
По-вченому Юпітером він зветься,
По-прóстому ж — Ничипір Громовик:
Як гримне — аж земля трясеться,
Жахається і звір, і чоловік.
— Піду, — сказав Осел, — хоч що вже буде!
Побачимо, чи правду кажуть люде,
Що нібито відвага сльози лле,
А в добрий час меди і вина п'є. —
Прийшов, на гору зліз, низенько поклонився,
А Громовик до його обіззавсь:
— Чого се ти тут опинився?
І як се ти сюди пропхавсь?
— Приволокла лиха година!
Сміється з мене всякий біс, —
Жаліється Осел, — усякая скотина
Дере передо мною ніс.
От хоч і коні... збруя, бляшки,
Коваль підкови їм кує,
Прикраси їм усякі є —
Побрязкачі, блискучі цвяшки...
А я... отак, як бач,
Хвіст теліпається, та й годі,
Нема порадоньки, хоч плач...
Владико! Змилуйся в пригоді! —
Владика засміявсь, аж ліс застугонів;
Покликав він Фортуниху Домаху.
— Ану, лиш, — каже їй, — порадує бідолаху.
Щоб між людьми і він бринів;
Ти начепи йому на шию срібний дзвоник;
Нехай, радіючи, хвостом вертить,
Як у болоті ополоник,
І дзвоником бряжчить. —
Зрадів Осел, у ноги повалився,
Фортуниху у рученьку лизнув
І так з гори чимчикувать пустився,
Що трохи шиї не звернув.

Побіг він навпростець, нічого не минає,
Чи нива, чи баштан — не розбирає.
Толочить і ламає.
На вигоні телят перелякав;
Ускочив у село — всяк очі витріщає,
А він брикає, хвіст задрав,
Аж куряву підняв,
Собаки гавкають, і дівора тікає...
Цяцькований Осел придбав нову біду,
Де не повернеться — усе не до ладу,
Чи шкоду втне — не подарують,
Почують, що дзвенить, — палюгою частують.

Осел прислів'я нагадав,
А я до байки приладнав:
Нехай не забувають люде,
Що дурень всюди дурнем буде.

ЦУЦИК

Раз на вікні, у панському будинку,
Патлатий Цуцик спочивав;
То ляже на бочок, то догори на спинку
Або на лапки морду клав.
Якраз проти вікна, звичайно під барканом,
Дворовий пес Бровко лежав
І думав: «Бач, яким він паном,
Ледачий Цуцик, став».
— Здоров був, Цуцику! Знічев'я
спочиваєш? —
Прийшовши під вікно, Бровко озвався.
— Се ти, Бровко?.. Чого-бо так гукаєш? —
Промовив той. — Аж я злякався...
Ну, як же ти там поживаєш?
— Нащо питать! Либонь, не знаєш
Собачого життя мого? —
Сказав Бровко. — Далеко до твого...
Живу собі, бо треба жити;

Двір стережу і день і ніч;
Всього доводиться терпіти,
Не так, як ти, панич;
Та ще к тому і їжа препогана,
Хлинеш помий, коли дадуть,
А як невлад загавкаєш на пана,
То ще й під боки натовчуть.
— Жаль! — каже Цуцик. — Що ж робити!
Буває всяк, —
Обуха батогом не перебити;
А от мені — хоч і довіку б так...
Живу у горницях, на килимах качаюсь,
Жартуючи на сміх;
Частенько з панночками граюсь
І лащуся до них;
І м'яко спать мені, і ласо можна їсти,
І бігаю не в бур'янах,
Сухенькі лапки, хвостик чистий,
Не так, як твій, у реп'яхах...
— Ет, реп'ярами дорікаєш! —
Сказав Бровко. — А пам'ятаєш,
Як у пекарні був щеням?
Чи так жилося там?
Замурзаний під лавкою тинявся... —
Веселий Цуцик засміявся
І каже: — То колись було,
Та загуло...
Дивись тепер, а не рівняй малого! —
І він спесиво глянув на Бровка.
— Як бачу, ти не робиш там нічого, —
Сказав Бровко, — за що ж се честь така?
— Дурний Бровко! Не розумієш, —
Звиняй, що так кажу, —
Я те роблю, чого ти не зумієш:
На задніх лапках я по-вченому служу, —
«Щоб ти сказивсь!» — Бровко собі шепоче,
А вимовити не посмів,
Бо Цуцик дуже запанів:
Скубне й Бровка, коли захоче.

Бровко мовчить, і я мовчу,
Води не сколочу...
Вам сміх, мені гостинців в'язка.
Чи гарна моя казка?

СОЛОМ'ЯНИЙ ДІД

Щоб Горобців шкодливих настрашити,
Вигадливий Хазяїн взяв
Солом'яного Діда приладнав
Та ще й з лозиною, неначе хоче бити;
Горобчики сміються у кутку, —
Вони, пройдисвіти, дознались,
Що то химера, не злякались
І шкоду роблять у садку.
— Чи вам обридло в світі жити? —
Озвавсь Пацюк. — Он Дід стоїть.
Лозиною вас хоче бить,
Тікайте швидше, дуросвіти! —
А Горобці кричать: — Найшов дурних!
Ми бачили ще не таких:
У панському саду стояли генерали —
Та й тим на голову сідали,
А се солом'яник... Не боїмось,
Під носом пурхаєм і сміємось.

Такі Діди і між людьми бувають,
І нічогісінько не помагають;
А час би людям перестать
Солом'яного Діда пхать
І тільки горобців смішити;
Тепер не пугалом добру навчать,
Нам треба іншого бажать —
Живого слова правди і просвіти.

ЗОЗУЛЯ Й ГОРЛИЦЯ

Зозуля Горлиці жалілась,
Що доля їй недобрая судилась;

Мов сирота вона, тиняється сама,
Минає літечко, порадоньки нема.
— А діти? — Горлиця питає. —
Чи, може, хто гніздечко зруйнував?
Чого на світі не буває!
Хто, серце, горенька не знав?
— А цур їм, дітям тим! — Зозуля закувала. —
Нащо здалось гніздо мені?
Ячка крадькома я другим підкладала,
Нехай висиджують дурні!
То все, голубонько, дурниці;
Нам літечко святе
Судилось не на те,
Щоб у гнізді сидіть, як печериці.
Згадала я зозульників дурних, —
Бодай вони мандрикою вдавились, —
Як кукувала я — за мною волочились,
Тепер хоч би один на сміх...
— Ну, коли так, — їй Горлиця сказала, —
Ти, вітрогонько, на долю не звертай!
Все літечко кукукала, гуляла —
Тепер сиди, очицями моргай. —
Не раз Зозуля Горлицю згадала,
Як кулаками сльози утирала.

Дарую байку я зозулям молодим.
Не тим,
Що у гаях гульню справляють,
Дарую я своїм,
Що у цяцькованих корсетках походжають
І крутять розумом дурним.
Нехай вона на спомин буде,
Що не щодня бува бридня;
Пшениченьку позабирають люде,
Останеться суха стерня.
А восени підкрадуться морози,
На серце томлене накинеться зима,
І не роса паде — поллються тихі сльози,
Що є, мов, каяття, та вороття нема.

ГОРШКИ

Був собі Горщик золотий,
Хороший, дорогий.
Прийшла Біда і Горщик той розбила;
Жаліли всі, вона не пожаліла, —
На те Біда!
Скрізь її знають — села й города.
Чого вона не виробляє?
Не тільки що Горшків, людей не розбирає.
І опинився Горщик золотий
Між череп'яними Горшками,
Щербатий і кривий,
З розбитими боками.
Всі насміхаються над ним:
— Ану лиш принеси водиці! —
А Кухлик і собі: — Шкода вже їм, кривим,
Ходити до криниці!
Був колись Горщик, та розмок,
Тепер нікчемний черепок... —
Не змовчав Горщик, обізвався:
— Я — черепок, та золотий,
А ти вже хто такий?
Хороший тим, що в боки взявся. —
Поважний Розум се почув,
Прийшов, дознався, що й до чого —
І бідолаху золотого
В шовкову хустку обгорнув,
А щоб не чванилась кумпанія погана,
Усіх покидав за вікно.

Розбите золото — скрізь золото воно,
А череп'яна чвань — довіку череп'яна.

ОРАЧІ І МУХА

У полі Орачі на ярину орали,
І Муха там була,

І хоч її, непрохану, ганяли,
Одначе крадькома і їла, і пила,
Бо звикла змалечку кохаться у чужому.
Надвечір Орачі верталися додому,
І Муха там на розі у вола.
Зустрівсь Комар на лузі край села
Та й каже сміючись: — Добривечір, сестричко!
А ти вже тут чого, моя перепеличко?
Кума чи родичка кому? —
А та йому:
— Бов, бов! Раденький, що дурненький!
Хоч довгий ніс, та розум коротенький,
Бо комарі не сіють і не жнуть...
Ти роздивись: у полі ми орали,
Раненько почали, весь день не оддыхали,
Тепер додому час, з вечерею нас ждуть.

Ми й між людьми чимало знаєм
Брехливих прихвоснів таких;
Вертаються скрізь, щоб бачили і їх:
І ми, мов, тут — турбуємось і дбаєм!

ЛИСИЦЯ Й ВИНОГРАД

Прибігла раз Лисичка у садок;
Вподобавсь дуже їй привітненький
куток —
І гарно погулять, і любо подивиться,
То тим, то сим там можна поживиться.
Глядить —
На тичках виноград висить,
Густесенько, аж тички нахилиє.
«От, — дума, — снідання смачне;
Усяка ягідка неначе привітає,
Неначе каже: їж мене».
Та от біда яка: відкіль вона не гляне,
Де не зопнеться, — не достане;
Облизує роток —

Хоч би десяток ягідок.
— Бач, — каже, — люди як хитрують,
Неначе носом чують... —
А на вершечку поравсь Горобець:
Усюди він, проворний молодець,
Примазаться уміє на дурничку, —
На те вже вдавсь.
Побачив він Лисичку
І зараз обізвась:
— Здоровенька була, Лисичко!
Поласуй з нами, молодичко!
А виноград же то який!
У вашому гаю не виросте такий!.. —
Лисичка думає: цвірінькало ти сучий,
Без тебе знаю я... — Ні, — каже, — нам не йде,
Кислючий-прекислючий —
Оскома нападе! —
Розсердилась вона і подалась додому,
Жалкуючи, що бігла по-дурному.

Так завидющий чоловік
На брехні верне свій язик;
Чого не втне чи не достане —
Усе погане.

ТІНЬ І ХЛОПЧИК

Раз на лужку проворний Хлопчик грався,
Побачив Тінь свою і засміявся.
— От зараз, — каже, — я її вловлю,
На шапку наступлю,
Незчується і не вгадає... —
І, як метелик, Хлопчик полетів,
А тінь попереду, неначе утікає,
Щоб не вловив.
Женеться Хлопчик дужче, прудче,
А Тінь ще лучче, —
Ніяк не дожене,

Бо, сказано, мале — дурне.
Біг Хлопчик, біг, удовольнився,
Далеко бігти не схотів
І верть назад — як м'ячик покотився,
Задихався, почервонів.
Неначе пташка в клітці, б'ється
Маленьке серденько його...
Коли глядить — а Тінь за ним женеться,
Мов ловить дратуна свого.
Знов Хлопчикові закортіло.
— Ні, — каже він, — мене не доженеш!
От я вернусь, на тебе кинусь сміло,
Тоді вже не втечеш! —
Плиг... плиг... і знов повітрилась робота,
Дуріє молода охота,
Ганяв, ганяв —
І не піймав;
Розсердивсь він на ту дурницю
І покотився на травицю,
Оддыхать трошки, переждать.
Тим часом сонечко за хмарку закотилось,
І хлопчикові знов побігати захотілось,
І знов він став шукать,
Усюди розглядать,
Туди-сюди головку повертає,
Де ділась Тінь — і не вгадає.
Як тая Тінь, так щастя між людьми,
І бачили, і знаєм ми,
Біжить воно за тим, хто не шукає,
А той, хто хоче, не піймає.

ГУСИ

День за горою погасав;
Затихло все в гаю густому;
Гусятник-хлопець заганяв
Од берега Гусей додому.

Гукав їм: — Гайда! — і свистав,
Лозиною лінєвих підганяв.
— Отак ми дожились з дурною головою!
Отак нас стали шанувать! —
Гелгочуть Гуси між собою. —
Нам тільки й світа — мандрувать
Від хліва до болота,
Та ще к тому така голота
Лозиною тебе жене —
Я, мов, отаман — бійсь мене!
Де ж вона в світі, правда тая,
Коли такеє діється з Гусьми?
Забула, мабуть, доля злая,
Відкіль наш рід і що за птиці ми.
Учені та розумні люде
Усюди славу рознесли,
Що наші прадіди — нехай їм легко буде —
Великий город Рим од ворога спасли... —
А хлопець слуха і сміється:
— Тривайте, прийдуть празники —
І ваша славонька минеться:
Хазяйка побере за вас коповики;
Попадають ваші роги
Наперекір старовині,
Лєжатимете ви на черені
Між стравою, задравши ноги.

Сказав би байку ще не так,
Та мій язик примовкнуть мусить:
Буває, вискочить гусак,
Почне сичать, та ще й укусить.

ХМЕЛИНА І ЛОПУХ

У одному хорошому садочку,
Геть-геть аж у куточку,
Стирчав Кілок між Лопухом,
А по йому Хмелина повилася

І гарно так з ним обнялася,
Неначе дівчина з хорошим козаком.
— З тобою ми, коханий мій Кілочку,
Зустрілися у добрий час,
Довіку житимеш у тихому садочку,
Нехай всі дивляться на нас, —
Зеленая Хмелина розмовляє
І на Лопух спесиво поглядає,
А той сміється у кутку,
Бо чув не раз брехню таку;
Хоч і Лопух, а, мабуть, знає,
Що здача козирів міняє.
Прийшов Хазяїн, висмикнув Кілок
І посадив дубок,
Нехай, мов, буде у садочку.
Хмелина пісеньку таку
Приспівує дубку:
— Здоров, козаченьку Дубочку,
Порадонько моя!
А як же ждала я!
Тепер зрадіє наш садочок... —
І повилася на Дубочок.
Лопух не втерпів, обіззавсь:
— А що, Хмелинонько, уже не жаль Кілочка?
Недавнечко у тебе красувавсь,
Тепер прилипла до Дубочка...
— Хто б, хто гарчав,
А ти б мовчав, —
Одрізала йому Хмелина:
— Сухий Кілок як пень стирчить,
А се ж таки жива дубина —
Росте і шелестить.

Так в світі хитрая людина
Усюди в'ється, як Хмелина,
Чи то кілок,
Чи то дубок,
Усе, мов, пригодиться,
Аби було на кого виться.

СИЛА

Щоб хуторну хандру прогнати,
Один вигадливий Панок
Задумав до себе розумних наскликати
І світом мудрості розбуркати свій куток.
На раду він покликав Кума,
Бо між розумними то був найкращий цвіт:
Він і мовчить розумно, і розумно дума,
Бо знав людей і бачив світ.
Приїхав Кум — і почали судити.
— Отак і так, — Пан каже, — хочу я;
Чи буде бобу решето, скажи ти?
Чи гарна вигадка моя?
— Цікаве діло! Що й казати! —
Промовив Кум. — Гаразд придумав ти;
Хоч не багатечко, а можна назбирати,
Бо дурнями, мовляв, хоч греблю нагати...
Ось нум лічить, чи прийдеться до діла?
Панько Небреха — перша голова,
Вовчок та Мирний — се ще два;
Нечуй та Свистуненко Сила...
— Тю-тю на тебе! — крикнув Пан. —
На біса ти до гурту пхаєш Силу?
Хіба за те, що дорогий жупан?..
А от і проминув ти Сліпченка Данилу!
— Цить, — каже Кум, — я не збрешу;
Не торохти, сховай слова завзяті,
Скажу я нищечком, бо піч у хаті... —
Той ухо прихилив, а Кум шу-шу, шу-шу...
— Хіба! — промовив Пан і засміявся. —
Покличемо і Силу, коли так...
Розумний, Куме, ти удався!
Куди не поверни — мастак. —
Як радилися, так і сталось;
Як квіточка, надія розцвіла;
Хоч небагатечко гостей зібралось,
А все ж бесіда гарная була.
Як тихая вода, лились розумні речі
І вимовлялось те, чого ніхто не чув;

І Сила там між ними був —
Скавав, як дурень з печі...
— От тобі й на! — Хто-небудь пристидить.
Розумних кликали і дурня приліпили,
Правенько почали та й покривили... —
Та годі вам, мовчіть!
Тут сила не в тому, що дурень Сила,
А в тім, що гроші — сила.

ТРОЯНДА

Цвіла Троянда у садочку,
А недалечко, у куточку,
Між бур'яном бринів Будяк.
І каже він Троянді так:
— Нащо се ти колючок начіпляла?
— А ти нащо? — вона його спитала.
— Я? — обіззавсь Будяк. —
Я, серденько, не проста штука,
Я — степовий козак!
Мені колючка, як шабляка,
Щоб ворогів страшить,
Щоб всім було спокійно жить.
Вам більш нема ніякої роботи —
Цвісти, пахтїть, а не колоти.
— Не все ж колоть і Будякам, —
Троянда каже, — треба й нам,
Щоб Крученїї Паничі боялись
І до Троянди не чіплялись.
Сунеться який біс —
Йому колючка в ніс,
Щоб не забувся,
Як слід Троянду шанувать,
А не знічев'я обвивать.
— Хїба! — сказав Будяк і усміхнувся.
Скомпонував я сей примір
Для наших любих дочок;
Нехай вони його змотають у клубочок,
Як кажуть панночки, на сувенір.

КІТ І БАБА

У одному селі була
Весела Баба Шелестиха.
— Аби я добренько жила,
А більш копи не буде лиха! —
Шуткуючи, було, і скаже, і моргне: —
Дивіться на мене! —
Всім весело, як Шелестиха скаче, —
Не треба нам того, хто плаче,
Сльозами коровай не бгать...
Весела Баба, що казать!
Раз на святках пішла куму провідать,
Погостювать і пообідать,
В беседі серце звеселить,
Дулівочки попить,
А на потуху
Варенуху.
Оставсь у хаті Кіт хазяйнувать
Щоб мишам волі не давать;
Сидів він цілий день під лавою даремно,
Аж покіль стало темно,
А бісова мишва ніде не шелестить;
Розсердивсь на таку дурницю,
Нюхнув угору — щось пахтить;
Він скочив на полицю
І з миски ковбасу під припічок поніс;
«Жди тих мишей, — подумав, — хай їм біс!
Се, певно, корисніше буде,
Недаром же смакують люде...»
Аж двері рип у хату із сіней —
Вернулась Баба із гостей;
Як глянула — аж здивувалась,
Не думала, не сподівалась,
Щоб збожеволів Кіт, —
Хіба пристріт!
Швиденько свічку засвітила,
Сама на лаві сіла;
Під припічком мурло сидить,

А Баба головою хить та хить
І ну хазяїна журити:
— Так от як ти почав робити!
За те, що, жив в теплі, в добрі...
Гай-гай! Сміятимуться кури,
Кричатимуть в дворі:
Ледащо Кіт, злодюга мурий,
Знущається над Бабиним добром...
Його із хати помелом!.. —
А Кіт ковбаску уминає,
Неначе й не до його річ.
Бабуся знов: — І сорому немає!
Ковбаски захотів... який панич...
Се не панич, се чортова нахаба,
Се капость, се розор, а не користь... —
Дудукає п'янька Баба,
А мурий їсть собі та їсть.
Що ж допомоглось од Бабиної казки?
Занапастив кільце ковбаски,
До половини, може, з'їв,
А то порвав і розкришив.

До прикладу я хочу так сказати:
Де треба настрашити, там нічого в кутку,
Як кажуть, прясти на тонку
І теревені розпускати.

ЛЕВ НА ОБЛАВІ

Жили у гушині глибокого байрака
Страшений Лев, всесвітній Лис,
Бурлака Вовк і наш Сірко-собака,
Що із села помандрував у ліс
І розбишакою зробився, —
З людьми, чи що, не вжився.
Побратались вони, щоб по-сусідськи жить,
Ніколи шкоди не чинить;
Умовились гуртом робити
Облаву потайну

І, хто добуде що, — все нарівно ділити;
Лев був за старшину.
Улучив Лис годиноньку щасливу,
У верболозі притаївсь
І якось там козу дурну і полохливу
Піймати умудривсь.
Упоравсь молодець проворний
І звістку другим дав як слід;
Зраділи всі, що Лис такий моторний,
Що буде їм вечеря і обід.
Не гаючись, вони зійшлись на гору,
І каже Лев: — Я зараз поділю;
Глядіть, щоб не було ніякого тут спору,
Бо перекору не терплю!
Беру я першу четвертину, —
По уговору — се моя;
І другу теж собі кладу частину,
Бо хто між вами дужчий? — Я!
І третю слід мені... Не мовте ні словечка:
Я — Лев, а не плоха овечка!
Четверту ж хто торкне або нюхне,
Той знатиме, як дратувать мене!.. —
І очі витріщив, і грива стала диба:
Ану, мов, огризнись...
«Нехай тобі і озеро, і риба», —
Подумали усі — та й розійшлись.

І я там був, і придивлявся,
І кривду вилаять хотів, —
Лев заричав, а я злякався
І приказку десь загубив.

КУНДЕЛЬ

У полі тихому жив у норі Хом'як;
На самоті скучав він, неборак!
Подивиться кругом — багато поля
Комусь дала щаслива доля;
І глянуть весело, і любо походить,

Не те що у норі сидить.
Он двір стоїть багатирия гладкого,
Неначе городок;
Чого нема у його?
Будинок і садок...
Надумався Хом'як себе розвеселити —
І насадив маленький квітничок.
Порозцвітали гарно квіти:
Нагідочки, красолі і мачок,
Барвінок стелиться, і рута зеленіє;
Подивиться Хом'як — аж серденько радіє.
Де взявся Кундель із двора...
Гасаючи по полю, —
Бодай би він не знав добра, —
Накинувся на тиху долю.
— А що се ти тут наробив?
А нащо квітничок розвів? —
Загавкав Кундель навіжений.
Аж затрусивсь Хом'як смиренний:
За що, про що, чого напав?..
— Я думав, щоб... — Хом'як казати почав, —
Щоб горенько було чим розважати...
— Ти думав?! — Кундель став гарчати. —
А чи дозволено ж вам думати, Хом'якам,
Неначе тим розумним головам? —
Злякавсь ще більш Хом'як, аж серце холодіє,
А Кундель гав та гав: — Так знай же ти про те:
Коли в дворі цвіте,
То за двором ніхто цвісти не сміє! —
По квітничку собака поскакав,
Усе понівечив і потоптав.
Став біденький Хом'як і плакати, і тужити:
— Ой квіти, мої діти!
Нащо ж я вас кохав?
Нащо вас доглядав?
Хто ж розважатиме заплаканую долю? —
Аж дивиться — іде по полю
Висока Правдонька і стала перед ним.
— Чого ти журишся? — вона спитала тихо. —

Чи плачеш ти за ким,
Чи скоїлося лихо?
— Був квітничок у мене, а тепер...
Он глянь, як Кундель навтішався! —
Хом'як до неї обізвався
І лапкою сльозу утер, —
Хоч би ти, матінко, як-небудь настрашила,
Щоб унялась собача сила...
— Ох! — каже Правдонька. — І я його боюсь,
Бо Кундель, бач, який здоровий, мов скотина;
Зустрінусь, аж трушусь, —
Нехай його страшить лиха година!

Бодай би Кундель той пропав!
На Хом'яка нагнав таке він лихо,
Що той і приказку у норку заховав,
Аби, як кажуть, лихо тихо.

СКОРОБАГАТЬКО

Десь на шляху, біля діброви,
У хаті чепурній шинкарочка жила;
Про біле личко, чорні брови
Далеко чутка йшла.
Один купець — забув, як звати, —
Із ярмарку багато грошей віз
І до шинкарчиної хати
Він привернув і з воза зліз.
Вишнівочка-первак, хазяйка чорноброва,
Та ще к тому веселая розмова
Забавили його,
І він забув погонича свого.
Шинкарка язиком, як на цимбалах, грає,
Купець, прицмокуючи, п'є,
Погонич все на клунок поглядає,
Бо догадавсь, яке добро там є.
У хаті жарти, сміх; погонич пильно слуха
Та й думає: «Багатим всюди рай».

А біс йому в обидва вуха
Все шепче: — Утікай!
Багатирем ти станеш, будеш паном,
Розкошуватимеш весь вік... —
І розум в голові покривсь чудним туманом...
Погнав він коненят і десь у полі зник.
Одумався гуляка, вийшов з хати,
Туди-сюди — було та загуло...
Купець заметушивсь... — Рятуйте! — став
кричати,
А рятувать і нікому було.
Побіг він, плачучи, шукати вітра в полі;
Нема ні чутки, ні сліда.
Не сподівався він такої злої долі,
Не снилася йому така біда.
Літали в полі скрізь і вітра не піймали...
Рибалки шапочку край берега найшли,
І хвилі їм нічого не сказали,
До моря горе понесли.
За днями дні летіли і минали;
Пристарілось і те, що змолоду цвіло;
Багато деяких пісень переспівали;
Постало те, чого і не було.
Скоробагатько по горі скотився,
У городі на ноги став, —
На пустирі будинок уродився
І всіх причарував.
Меди і вина щастя розливало,
Скоробагатько панував,
Усе йому кувало і плескало,
І чорт дітей, як кажуть, колихав.
Як бджоли на той мед, злітались городяне,
І ласо їли всі, і солодко пили,
Розумником його зробили громадяне,
Хоч казочку про шапочку й плели...
Що язики! Не вимовчать ніколи,
А добрі пироги
Не вороги:
Не слід цураться хліба й солі.

Хотів сказати ще більше я,
Та перебила доленька моя.
— Даремна, — каже, — річ, і рот тобі замажуть,
Сиди собі, не лізть,
Бо золотий обушок, люди кажуть,
Відчинить двері скрізь.

ТРАНДАФИЛЬ І СВИНЯ

Свиня пропхалась у садок;
Усюди треба їй, ледачій,
Усунуть свій зажерливий роток,
Бо сказано — Свиня і робить по-свинячи;
В багні куйовдилась, ще й на квітник прийшла
Між квітами пориться;
А посередині Трандафіль там цвіла,
Хороша, повна — любо подивиться.
Свиня до неї тиць — і кинулась назад, —
Знайшла понура клад —
Обиду превелику:
Трандафіль поколола пику.
— Такою погань держать у садку, —
Промовила Свиня, — та ще й на квітнику!
Що з того, що пахтить, коли у пику коле? —
Похрюкала і побрела у поле.

Так ясна правда для брехні,
Як та Трандафіль для Свині,
І перекір, і закарлючка;
Хороший чоловік усім
І друг, і побратим,
Поганому ж — колючка.

ВЕДМЕДИК

На муріжку, серед двора,
Гуляла дівтора;

Гостинчики переглядала,
Що матінка понадавала.
— Нум у ведмедика гулять! —
Сусідній Хлопчик став казать.
— Нум, нум! — всі почали кричати.
— Ведмедиком лежати буду я, —
Вигадує Хлоп'я, —
Гарчатиму на вас, мов хочу похапати,
А ви кажіть мені; «Ведмедику, цить, цить!»
У рот гостинчики потрошечку кладіть. —
Послухали, усі докупи збились
І у ведмедика гуляти заходились.
Лежить Ведмедик і гуде,
А дітвора у рот йому кладе
Потрошку та по половинці,
Поодавали всі гостинці.
— Тепер ви кидайтесь Ведмедика побить, —
Навчає Хлопчик, — вігочки беріть! —
І діти вігочки побрали,
Ведмедика ганяти стали.
Ведмедик хитрий скік та скік,
Туди-сюди і, сміючись, утік.
Ведмедика нема, гостинчики пропали,
І діти матері жаліться стали:
— Ведмедик, мамо, обдурив,
Гостинчики поїв... —
А в оченятах слізочки блищали...
— А нащо ж ви йому давали? —
Сказала мати їм. —
Так вам і слід, дурним:
Ото з дурлигою не знайтеся
І у ведмедика не грайтеся!

Так іноді і ми, як дітвора,
Дурієм, ніде правди діти:
Ведмедикам надаємо добра,
А самі плачемо, як діти.

ВАРЕНИКИ

- Веселий господар Дем'ян
Любив гостей на бесіду скликати.
Він був багатший від усіх селян,
Всього доволі мав, було чим шанувати.
Вподобався йому найбільше Клим,
Земляк хороший, що й казати,
На все умів розумну раду дати,
Усі дружили з ним.
- Прийшов він раз обідать до Дем'яна,
А у Дем'яна страва добрая була:
І маслечко, і сало, і сметана, —
Гаразд, як кажуть, піч варила і пекла.
Поставили на стіл вареників макітру
І пляшку — свашку всіх мирян.
— А нум, мірошнику, молоть без вітру, —
Сказав, шуткуючи, Дем'ян. —
Попереду підмажемо колеса,
Щоб млин не торохтів
І шестірня довготелеса
Не дряпала боків. —
Всесвітня свашка поклонилась,
І чарочка перчівочки вродилась.
— Ну, по сій мові, — каже Клим, —
Дай, Боже, здрастувать усім! —
І прийнялись мірошники молоти:
Дем'ян кладе, а Клим товче;
Від дружної роботи
Аж маслечко по бороді тече.
— Ох, важко! — Клим сказав. — Перемололи
дуже,
Не лізе більше, кіш малий...
— Ану, — озвався Дем'ян, — потіш мене,
мій друже!
Ось глянь — вареничок бокастенький який...
— Хіба один... — промовив Клим ліниво,
Посилкувався і змолв.
— От бач, один проліз щасливо —

Ну, ще! — Дем'ян благає знов.
— Ой, схаменися, друже милий! —
Аж стогне Клим. — Немає сили,
Я намоловся досхочу...
Не силуй, братику, бо утечу!
— Нехай наш ворог утікає! —
Дем'ян товче своє. —
Он на весіллі тісно як буває,
А прийде старшина — і місце є...
Щоб вовка ми у лісі не боялись —
Голубчику, ковтни ти старшину!.. —
Мірошники зареготались.
— Для тебе, — каже Клим, — ковтну, —
І ще ум'яв один вареник.
— Ну, се вже, — каже, — побіденик,
Всі заставки запер,
Хоч хто не влізе вже тепер.
— А може, хоч звершечку ляже? —
Дем'ян йому лукаво каже,
Вареничок узяв
І на тарілочку поклав.
— Послухай, — каже Клим, — ти справді
вже глузуєш!
Схотів, щоб я п'ятами наживав?..
— Тривай! — гуде Дем'ян. — Недобре
шеретуєш! —
І хапнув Кліма за рукав...
Схопився Клим і дременував із хати
І у Дем'яна годі гостювати.
І переказував Дем'ян, і сам просив,
А Клим і слухать не хотів.

Се байка вам, писаки,
Письменства рідного невдатні раки!
Не пхайте через лад тулеників своїх,
Коли не хочуть їх,
Коли, мовляв, дороги їм не гладять,
Бо часом і вони завадять
І одіб'ють мирян,
Як ті вареники, що пхав Дем'ян.

ЯСЛА

Був на селі козак Кирило Яловець,
Щасливий, дякуючи долі:
Хазяйство добре мав і повний гаманець,
Всього було доволі;
І ще одно він щастя мав —
Розумну жінку Бог послав;
Без неї чоловік — неначе блин без масла,
Як примовляє кум Гордій.
От заходився раз Кирило мій
Плести у хаті ясла.
На що, на що — на се дотепний був,
Ще і лози червоної добув,
Щоб виплітать уперемежку
І на краях зробить мережку.
Радіє він — плете,
Не думає про те,
Що ясла будуть на півхати —
Такі, що й в двері не пропхати.
Він, може б, так і не робив,
Та хтось із-за угла мішком його прибав.
— От ясла втяв! Таких ніхто не має!
Чи так? — у жінки він питає.
А Мотря каже: — Так-то так,
Та тільки з хати як? —
Кирило засміявсь: — Ми знайдемо дорогу!
Покличем кума на підмогу. —
А жінка знов йому: — Торох!
Як по стіні горох...
Ти ж роздивися — ясла на півхати!
Куди ж їх винести? Стіну рубати? —
І справді: кинулись нести —
Бодай було б і не плести —
Ніяк не вилізуть із хати!
Прийшлося ясла розбирати,
У клуню однести
І наново плести.

Роби розумно, кажуть люде,
Не так, як робить Яловець,
Міркуй про те, що з того буде,
Який кінець.

ДІДОК У ЛІСІ

Пішов Дідок у ліс по дрова;
Не забарився в'язку нарубать.
Та як її на плечі взять:
Осика — не полова!
Як не мостивсь, як не ладнав,
А оберемка не підняв.
Сердега сів, схилився
Та й зажурився.
Згадалось все йому — і давня давнина...
А де тепер вона?..
Минулось все, неначе снилось;
Далеко десь туманом вкрилось,
Не буде знов;
Прожив той вік, мов поле перейшов,
Квітчастеє, веселе та зелене...
Ох, доле, доле!.. А тепер...
Дідок сльозу утер.
— Забула десь і тая смерть про мене, —
Зітхнувши тяжко, він озвався
І за віршовку знов узявся;
Аж чує — щось по листях шелеснуло,
Холодним вітриком дихнуло...
Коли глядить —
Страшенна Смерть близесенько стоїть...
Дідок оторопів — і рученьки помліли,
І причувається, неначе із могили:
— Я недалечко йшла,
На той світ душу провела,
Аж чую — тут і ти озвався. —
Сердега так перелякався,
Що аж тремтить; якби молодший був,

То, може б, дременув.
— Звиняйте, тіточко, я... теє... вашу ласку,
Щоб допомогли мені підняти на плечі в'язку,
Як не во гнів се буде вам.

Буває трудно, гірко нам
На світі тую лямку терти,
А все-таки ми боїмось умерти:
Живий живе гада,
І смерть — найгіршая біда.

ГАВА І ЛИСИЦЯ

Літаючи по дворах, Гава
Шматок ковбаски добула;
Хоч кажуть, що вона дурна роззява,
А до крадіжки здатная була.
От узяла та й полетіла,
Щоб недалечко, у ярку,
На самоті поснідать до смаку:
Усе було, ще ковбаси не їла.
«Спасибі, — думає, — розумним головám,
Що в світі потрудились,
Усячину робить — навчились;
Поміж людьми, як кажуть, добре й нам:
Що-небудь можна роздобути».
Не вспіла гава носом ткнути,
Аж і Лисичка тут стоїть
І жалібно квилить:
— Голубко кумонько! Тебе я ждала-ждала,
Аж плакала, як виглядала,
Щоб голосочок твій почуть,
Хоч на хвилиночку про горенько забудь...
Ти, може, серденько, того й не знаєш,
Як гарно, любо як співаєш —
І соловейко так не втне...
Розваж хоч трошечки мене! —
Прийшлося роззявитись дурному горлу:

— Кра! кра! — а ковбаса додолу,
Лисичка хап — і у кущі мерщій, —
Одячила кумі своїй!
Прокракала, роззява, огляділась —
Чортма куми, і снідання нема...
— А щоб ти, — каже, — подавилась,
Лукавая кума!

Прилащиться підлиза хоч до кого:
Солодкії слова
Приманюють великого й малого, —
То вже така дурниця світова;
Про се розумні знають люде,
Та що ж ви будете робить:
Хто маже — не скрипить, —
Так, мабуть, і довіку буде.

ЛЕВ І КОМАР

Десь там, не в нашій стороні,
Під височенною горою,
Серед діброви в гушині
Вечірньою добою,
Поївши добре, Лев лежав
І гордовито поглядав.
Здоровий сам, кудлата грива,
На пиці широченний ніс, —
Не тільки миша полохлива,
Злякався б навіть і сам біс.
Близенько на вербі Комарики дрімали,
Тихенько нічки дожидали.
Один Комарик молодий
Розхвастався перед старими.
— Он, — каже, — як розтягся біс рудий!
Господарює над дурними,
Бо нікому його провчить...
От я ні кришки не боюся,
Аж сміх бере, як подивлюся,

Що перед ним усяка твар тремтить. —
На се озвавсь Комар старенький:
— Гай, гай! Раденький, що дурненький!
Дурне й базікання твоє;
Лев — сила, пан на всю діброву,
Захоче — і хвостом уб'є
Не тільки комара — корову. —
Комарик молодий своє дзинчить:
— Мене не настрашить,
Нехай хоч як хвостом молотить;
Нехай він сім корів покотить,
А я от зараз полечу,
Дам йому лиха до плачу. —
Комарик молодий спустився
І дратувати заходився.
Лев головою покрутив;
Комар йому на лобі сів,
Лев лапою тернув по пиці,
Бо вже були такі дурниці;
Комар круть-верть — на ніс присів, —
Лев клацнув, не вловив;
Комар ще гірше умудрився
І в усі опинився.
Схопився Лев, хвостом крутнув,
На всю діброву кашлянув,
Аж галки крику наробили,
У лозах десь вовки завили,
І пугач пугать став;
Повитріщались з ляку сови,
І бідний зайчик драла дав
Аж на кінець діб'рови, —
А в'їдлиий Комар своє робив.
Лев і стрибав, і по траві качався,
І у кущі ховався,
Із сили вибивсь, аж упрів,
Не знав, що діяти з собою...
Комар сховався, Лев упав
І довго, лежачи, стогнав,
Неначе воював з великою бідою.

А на вербі сміються угорі
Ледачі Комарі.
— Ну, молодець! — гукнув Комар
старенький. —
Утяв! Дарма що молоденький!

Химерна баєчка пригодна і для нас:
Чого, подумаєш, на світі не буває!
Маленьке лихо в інший час
І значним людям докучає.

ЧАБАН І КОМАР

У холодочку, під вербою,
Приліг Чабан спочить;
Кийок поклав під головою,
Собака у ногах лежить, —
Не боязко, заснути можна сміло:
Отара стишилась, лінується ходите,
Бо дуже сонечко пригріло,
І хоч би що — собака не проспить.
Заснув Чабан, а лишенько не спало:
Гадюка вилізла з трави, сичить...
Комар углядів, жалко стало,
І Чабана він кинувся будить;
Гудів-гудів, аж крилечки помліли,
А той не чує — спить;
Комар присів на лоб, щоб з усієї сили
Свій гострий носик устромить.
Чабан прокинувся — аж перед ним Гадюка,
Він києм — бух! — і витяглась зміюка;
Пропавав би був Вівчар,
Та визволив Комар.
Куди ж він з переляку дівся?
Отож-то й що! Чабан Гадюку вбив,
А Комара, що прислужився
І впору розбудив,
Спросоння тріснув так, що аж прилип до лоба.
Така-то за добро шаноба!

Як перед більшим менший чоловік
До правди повернуть язик
Одважиться, по стародавній мові,
Що хлібець їж,
А правду ріж,
Того й гляди — утнуть, як Комарові.

ПЕРЛИ І СВИНІ

Надворі, якось опівдні,
Заможний чоловік насипав на рядні
Чимало Перлів просушити,
Бо в скрині почали жовтіти.
— Гляди! — озвався через тин
Кум Северин. —
Як доберуться Свині — потюмачать! —
Хазяїн засміявсь, любив він шуткувать.
— Їм не судилося сього добра вживать,
Так хоч нехай побачать. —
Не в добрий час промовив неборак,
Бо вийшло онде як:
Добрались Свині, все порозкидали,
З землею Перли помішали,
Поживи не знайшли,
Похрюкали й пішли,
А другі їм назустріч: — Щоб, сестриці,
Поласували добре там?
Пожива буде й нам?
— Та де там, — кажуть, — все дурниці,
Насипано блискучих камінців;
Нам тільки клопоту хазяїн наробив,
Ми перерили все — хоч би тобі гнилиця...
Вертайтеся, бо нічим поживиться.

Свята старовино! Про тебе я згадав;
Правдивії слова твої не вмерли,
І я промовлю їх, щоб світ не забував:
Коли ти маєш Перли,
То й розум май
І перед Свинями не розсипай.

Родіон ВІТАВСЬКИЙ

(поч. ХІХ ст. — кінець 70-х років)

ЛИСИЦЯ І БАБАК

— Куди так, кумо, удираєш? —
Питав Лисицю кум Бабак.
— Ох, кумоньку-голубчику, хіба ж не знаєш?
Терплю не знать за що, а так —
Напали та й напали,
Та буцімто за хабарі й прогнали.
Ти звісен, між Курми суддею я була:
Ні їла, ні пила,
І нічки не доспала,
І тільки те й робила,
Що все Курей судила;
І скільки-то мого здоров'ячка пропало!
Іше ж за те і в бідоньку попала;
А все дурнісінько... Що будеш вже казать,
Як нападуть та візьмуться брехать?
Отее б я хабарі та брати заходилась?
Нехай Бог милує, хіба б сказалась!
Я здамся, куме, на тебе: чи скажеш ти,
Щоб я на гріх такий задумала піти?
Подумай лиш та погадай пильненько.
— Ні, кумонько... А бачив я частенько,
Що коло тебе пір'ячка рясненько.

Так інший при суді зітхає,
Мов хліб останній доїдає;
Та що й казать, усяк те зна,
Що у його худобини катма,
Та і за жінкою не взяв,

А дивишся — хороми сп'яв;
Хоч грошей, каже, й голо,
Однак за віщось-то купив село...
Тепер нехай розумний почитає,
Що наперед в його було
І що тепереньки він має.
Воно то, бач, і не докажеш,
З чого він теє все громить;
А вже хоч гріх, хоч два, а скажеш,
Що і в його на пиці пір'ячко стримить.

**Степан
РУДАНСЬКИЙ**

(1834 — 1873)

ВОРОНА І ЛИС

Пробігає Лис голодний,
Через пеньки скаче;
Аж слухає: десь Ворона
На гілляці кряче.

Та й говорить собі стиха:
— Почекай, бабусю!
Не їв м'яса годин кілька,
Тепер поживлюся.

І хвостиком помахує,
Прищурює очі,
Підмовляє її злізти,
А тая не хоче.

Та ще йому, як письменна,
Стала говорити:
— Іди, — каже, — коли хочеш,
На село дурити!..

Бо я знаю, що ти хочеш,
Як псявіра, їсти,
І хіба б я дурна була,
Щоб думала злізти.

— Бог з тобою, голубонько! —
Став Лис прикидатись. —
Та тепер вже, зозуленько,
Нічого боятись:

Вийшов указ з того світу,
Щоб мир був усюди,
Щоби мирно собі жили
І звірі, і люди...

А та собі розважає:
«Брешеш ти, мій враже!»
Далі кругом подивилась
Та й Лисові й каже:

— Та який же мир той буде
Та спокій між нами,
Коли онде йдуть до лісу
Стрільці із хортами!

— Будь здорова, голубонько!
— А що то? Куда ти?
— Таже стрільців несе лихо,
Треба утікати!..

— А указ же з того світу,
Що про мир писали?
— Може, вони ще указу
Того й не читали?

— Ну, не бійся ж, голубчику:
Я лиш так сказала;
Але вашого указу
І я не читала!..

СТАРИЙ ВОВК

Ізнемігся старий Вовк,
Ледве що плететься,
Аж з Ягнятами Вівця
На полі пасеться.

Ото йде він до Вівці,
Став на задні п'яти,

Просить собі на обід
Їдного Ягняти.

Та і каже, що: — Не дам,
Не мої Ягнята,
А от онде тато їх,
Попроси у тата!

Пішов Вовк до Барана,
Став його благати,
Щоби йому на обід
Ягня яке дати.

А той тільки вгору гоп!
Як тріснув рогами —
Так старого й покотив
Догори ногами!

Підійнявся старий Вовк,
Ледве що плететься,
Аж дивиться: із Лошам
Кобила пасеться.

Підійшов він і туди,
Став на задні п'яти,
Просить собі на обід
В Кобили Лошати.

Та і каже, що: — Не дам!
Не моє Лошатко,
А от, — каже, — на горі
Ходить його татко!

Вовк до Огиря іде,
Став його благати,
Щоби йому на обід
Лоша теє дати.

А той каже йому: — Стій!
Пораджуюся мами. —
Обернувся, як кресне
Вовка копитами!

Аж на гони старигань
Полетів до лиха,
Покотився разів п'ять,
Підійнявся стиха.

Іде далі старий Вовк,
Ледве що плететься,
Аж з Пацятами Свиня
На горі пасеться.

Іде, бідний, і туди,
Став на задні п'яти,
Просить собі на обід
Їдного Пацяти.

Та і каже, що: — Не дам!
Не мої Пацята,
А он, — каже, — попроси,
Коли хочеш, тата.

Вовк іде до Кабана.
Став його благати,
Щоби йому на обід
Поросятко дати.

А той його примостив
Задом над скалою
Та спереду як турнув
Вовка головою!

То так бідний старигань
З гори й покачався...
І лежав він та й лежав,
Далі обізвався:

— Отак, — каже, — коли хоч
Що-небудь робити,
То до батька не ходи
Поради просити!

Юрій ФЕДЬКОВИЧ

(1834 — 1888)

КІТ І ЛИС

Раз Кіт і Лис пішли собі в дорогу,
А у дорозі, бач, балакається много
Пустого й чемного. — От, — каже Кіт, —
Лукавий нині, брате, світ!..
Куди не рушишся — усе тривога!
Там пси, там пугачі, там дітчі сови,
Що годі вийти й за поріг,
Аби тебе хто-будь не перебіг.
Я лиш гадаю: от, наприклад, ми,
Ще й вліті, не серед зими,
Мандруємо собі, здорові,
А може ж знати хто, чи там з діброви
На нас вже не летить півкопи псів?

— Нехай летить, коби лиш я здоров! —
Сміється Лис. — У мойй се головці
Є стільки фіглів, стільки штук,
Що я не боюся ні псисків, та ні ловців,
Та ні стрільця поганих рук!
А ти, небоже Коте?

— Я одним
Однісіньку лиш штучку знаю,
Але за те у ню так уповаю,
Неначе в мене в'на і єм, і переєм.

— Ха-ха, ха-ха! — зареготався Лис. —
Одну лиш штучку, коцуре-небоже?!

Що ся одна тобі поможе!..
Від мене, небораче, вчись
Усіх тих штук, що ними світ ся дурить!
Але з одною... се химині лиш кури!..

Але ще сього Лис не доповів,
Як з лісу вибігає лая псів!
Кіт драла зараз дав на дуба,
А з Лиса вже й здійсмають шубу.

Не штука, хлопче, сто штук знати!
А штука є: з одної користати.

ГРИВКО І СИВКО

Один господар мав два сторожі при хаті,
А то такі, що пошукати!
Лиш що Гривко лінивий трохи був
І в літні дні, як від Сивка я чув,
Любив гарненько попоспати.

Але прийшла зима.

Мороз кресав.

Сивко й Гривко в клубки ся звили...
Гривко ж у плач: — О Сивку, брате милий,
Коби вже Господь Бог то літечко лиш дав,
Тоді в сей час будую собі хату!

Дав Бог і літечка діждати.
Гривко, який задовгий був,
Простягся в холодку (за хату вже й забув),
Але Сивко 'го будить: — Брате!
Вставай, мем хату будувати!

— Чи ти осліп еси до ката,
Чи що тобі?! — гавкнув Гривко,

Аж перепудився Сивко. —
Не видиш, де мій ніс? Де мої лапи?
А ще й мій довгий хвіст? Хіба би
Я одурів, таку велику хату
Загадувати будувати!
— Та же ж ти сам казав. — Але коли?
Ще узими! Тепер же ж дав Бог літо,
А літо на того, щоб спати та ся гріти,
А не будинки там у біса будувати!
Лиши мене! Я хочу спати.

Беріть собі на розум, діти:
Таких Гривків багато є на світі!

ЗАЄЦЬ

— О Боже мій! — так Заєць раз ридав. —
Ти кожному якусь потугу дав:
Дав чоловіку ум, дав псові зуби,
Медвідь з корінням вириває дуби,
Мурашки навіть кожний ся боїть!
Але мене?.. О гіренький мій світ!
Шкода лиш, що я чимось звуся!
От лучче піду утоплюся,
Та й спокій голові... Нема мені чо' жить!

Пішов наш куций ся топить.
Приходить понад став (се діялось в неділю);
Жаби на березі ся гріли
Та й керекорили, звичайно, як Жаби;
Про смутчі Бузьки, про шваби,
Як з булков їх собі у маслі смажуть,
Відтак знов про Ворони вражі...
Аж тут з корчів наш Заєць — гульк!
Жаби усі як раз у воду — бульк!
А Заєць зупинивсь та й каже:
— Коли ж мене хоть Жаба ся боїть,
То не гіренький ще мій світ!

КІНЬ

Се діялось за давніх ще давен,
Коли ще чоловік не знав Коня сідлати
Та ні у віз його впрягати.
Як раз прийшов до нього Кінь оден
Та й каже:
— О, рятуй мя, друже,
Бо Олень в лісі там — та так доїв мі дуже,
Що годі вже терпіть! — І ти
наговорив! —

Му чоловік відповідає. —
Та же ж ти, друже, дуже добре знаєш,
Що я за Оленем не пушчусь у погоню!
Неправду, може, я се кажу, Коню?
— Тож осідлай мене! — му каже Кінь. —
Зроби мені зубела в зуби,
До них дай поводи, хоть най лиш будуть з луба,
Тоді ся не жури, що Олень той не наш!
Ти будеш мати галдамаш,
А я знов свою мсту! — І так ся стало:
Коня як стій в зубела вбрали,
І сів на нього чоловік.
Позбув свій Оленисько вік.
Коневі на душі аж легше стало!
— Пусти ж мене тепер. — Помалу!
Добро, що ти мене навчив,
Тебе як маю зубелати.
Тепер ти мій вже, пане-брате,
І меш мене, де схочу сам, носив,
І плуг мій тяг, і віз, і сани!
Не вчи мя другий раз, мосьпане!

Не дайте мсті, о діти, волю,
Аби і ви не так попались у неволю,
Як той наш мстивий Кінь!
Та й се ще пам'ятай:
Як зубелать себе, нікого не навчай!

**Микола
ПЕТРОВ**

(1840—1921)

ОБІД У ВЕДМЕДЯ

Ведмідь обід давав.
Зібрав він не одну рідню своїх Ведмідів:
Кликнув і других ще сусідів,
Хто тільки в лісі був, усіх він поззивав.
Чи то були родини, чи поминки,
А тільки сей обід Ведмідь задав на диво:
Яке було м'ясиво!
Яких не їли страв! І що пили горілки!..
Ведмідь п'янений був і дружбу заходивсь
Доказувать гостям: співав їм многі літа,
А кінчивши обід, пішов писать *мисліти*
Й навприсядки пустивсь!
Лисиця, глянувши, сплеснула аж лапками:
— Їй-богу, молодця! Чи бач, які прудкі!
Михайло Йванович! Еге! Так ви такі?
Як той метеличок! З якими тропачками!
Не бачивши сама, не вірила б нізащо... —
Тут щось у бік їй торк!..
Вона оглянулась, аж то старий був Вовк;
І каже їй на вухо:— Та й брешеш ти, ледащо!
Який він там прудкий? Дробцює — й ноги вкупі,
І тільки гупотить — товче,
мов просо в ступі... —
Лисиця Вовкові в одвіт:
— Брехнею пройдеш ти весь світ,
А правда що? Загинеш з нею!
Не я ж одна живу брехнею...

Поглянь і на людей: од кого єсть пожива,
То як би не прийшлося — чи дурню, чи мурлу,
А кажуть і йому велику похвалу...
У світі, куме, се не диво!
Чого ж би й я брехала в вічі?
Ведмедю угодить як слід,
То і вечеряти покличе
Або іще раз на обід.

Михайло СТАРИЦЬКИЙ

(1840 — 1904)

НАЙМИТ ТА ХАЗЯЇН

Коли біда нас опрягла,
То раді ми того благати,
Хто має нас обороняти,
А скоро вже біда пройшла,
То обороннику од нас бува ще й лихо:
Всі лихословити почнуть,
І якщо чуба не намнуть,
То то ще й тихо!

Старий Панас і наймит з сіножати
Верталися вже надвечір до хати
Ліском, байраком; аж шелесть!
Ведмідь немов з-під ніг вродився...

Панас із ляку захрестився, —
Так бісову ж мару не заляка і хрест!
Гарненько нідобгав під себе він Панаса
І нівечить то таменьки, то тут —
Дошукується, бач, Панасового м'яса,

Панасові капут!
— Рятуй мене! Ой синочку мій, Гнате,
Не дай погинути в біді! —

Сичить Панас, не одведе вже й гласа.
От мій смільчак Гнатко тоді
Сокиру взяв, не дав на руку маха,

По лобові як зацідить
Ведмедя й вилами як шпурхоне під паха, —
Так той аж витягся й лежить...
Минулася біда; підвів Панас мій спину
Та ще на наймита і грима.

Нестямився Гнатко, звідкіль біда друга.
— За віщо, дядечку? — За віщо, дурню? Га!
Чого зрадів еси ти здуру!
Штрикає знай! Понівечив всю шкіру!

МАВПА ТА ОКУЛЯРИ

На старість Мавпочка недобачати стала
А від людей вона чувала,
Що то біда ще не яка —
Аби дістати окуляри.
Отож чи так, чи за таляри
Добула їх з півсорока.
І, Господи, яка раденька!
То на потилицю, а то на хвіст напхне,
То понюхне,
То язиком лизне,
То знов притулить до серденька!
Аж утомилася сама,
А все користі з них катма!

— Пху! Згиньте! — каже. —
Й той скажений,
Хто людські слуха теревені!
Про окуляри всі гули,
А що вони запомогли? —
Тут Мавпочка з досади та печалі
Як брязне ними по землі —
Аж тільки скалки заблищали!

Не горенько ж, і між людей
Отак подеколи буває:
Хоч корисніша річ, а як ціни не знає
Їй неук — то й жене з очей!

ВОВКИ ТА ВІВЦІ

Овечкам бідненьким прийшлося до загину —
Життя не стало від Вовків,

І так їх ворог той посів,
Що навіть старшину збентежило звірину.
Надумалась вона вкінєць
Оборонити тих Овець
І цілу раду покликнула —
В статут придумать артикула.
Хоч, правда, збільш засіли там
Ті ж сіроманчики по лавах, —
Так не про всіх Вовків же й слава?
Траплялось бачити другим
Таких, що круг отар гулялися близенько,
Не зачіпаючи... коли були ситенькі.
Так чом не бути на раді й їм?
Хоч тра й Овечкам пільгу дати,
Проте й Вовків не можна ошукати:
По правді треба все чинить.
От раду в пущі спорудили;
Гадали, думали, судили,
Як би Овечок захистить;
І, врешті, старшина лісова
Дала закон — ось він до слова:
«Понеже вовк не мусить бунтувать,
То, не взираючи, чи шляхтич, чи стовповий,
А скоро він зачепить Овечат —
Усяка вільна з них за в'язи його взять
Та й потягти у повітовий —
В сусідній гай чи в бір сосновий».
Здається б, нічого й додати:
Закон як слід.
Та тільки от що дивно:
В рештантській Вовчика ще й досі щось не видно,
Хоч Овечат вони й трощать!

І у людей закони отакі ж:
Подивишся — правдиві, що й казати...
А суньсь бідар лиш пана позивати,
То краще, кажуть, поли вріж!

СЛІН НА ГЕТЬМАНСТВІ

Коли хто в силі, а дурний,
То негаразд, якщо і серденьком м'який.

У лісі гетьманом наставлений був Слін.
Хоч рід Слонів на голову й не хворий,
Так у сім'ї ж не без потвори:
І гетьман наш один
Вдавсь у рідню гладким,
Та не в рідню плохим, —
А знарошна не скривдив би і Мухи!
От раз наш добрий гетьман слуха,
Як Вівці скаржаться, що їм прийшов капут:
— Вовки пак шкуру з нас деруть!
— Ач, кляті! — крикнув Слін. —
Нечуте лиходійство!

Як ви насмілились робить такеє здирство? —
На те йому Вовки: — Для всіх єси отець!
Так і од нас не одхиляй же вуха:
Що ж маємо робить узиму без кожуха?
Дозволь легесеньку данину взять з Овечь.

А що вони кричать,
То, звісно вже, така дурна порода:
Всьогісенько з сестри впаде по шкурці й знять,
Так і того їм, бачиш, шкода!
— Ну, тож-то! — каже Слін. —
Щоб кривда завелась
У мене — зроду не дозволю!
По шкурці вже нехай, візьміть собі на долю,
А більше і вовнинки — зась!

КОРІННЯ ТА ЛИСТКИ

У літній день, хороший та ясний,
Розкинувши далеко тінь у полі,
Пишалися Листки на дубі широчолім
Життям розкішним та значним

І з вітром-ласкавцем гордяче шепотіли
Про гущину, про свої ярі сили:
— По правді ми даєм одні
Красу усій низовині!
Та через нас, признатись, праве,
Це дерево величне й кучеряве!
А що б без Листиків рясних
З ним сталося?
Та просто сміх
І говорить!
Не дуб би вийшов — пнище,
Та ще й голісіньке, як днище...
Й похизуватись нам не гріх:
Хіба не ми од спеки вівчаря
Й прохожого у холодку ховаєм?
Хіба не ми, коли блисне зоря,
Пишнотами дівчаток привабляєм?
Де ж, як не тут, і пізно, і раненько
Щебече любо соловейко?
Та й ти, тихесенький, мовлять по правді, нас
Не покидаєш і на час!
— Здається, слід би й нам хоч раз спасибі дати, —
Одмовило щось тихо з-під землі.
— Яка мізерія ще має голос зняти?
Хто ви і де там поросли,
Що сміливо до нас себе зрівняли?
— А ми, панове, — грабарі,
Що риємось од зірки до зорі
Та вас годуємо; невже пак не пізнали?
Ви — Листя, ви — пани,
Убралися — в розкішні жупани
І нас нехтуєте, позбувшися сумління,
А ми робітники, Коріння.
Пишайтесь же, але шануйте й нас
Та пам'ятайте ще часами,
Яка різниця поміж нами;
Без вас там не яка пеня,
Бо й дерево щороку вас міня,
А от, бува, хоч раз,

Коли Коріння зв'яне,
То вже напевно, що не стане
Ні дерева, ні вас!

ВІНИК

Забруднений, в смітті
Сподобився раз Віник шани:
Вже більш кухонь не будуть ним мести,
А панські-но убрання та жупани...
(Напевно, слуги були п'яні!)
От Віник мій розприндивсь так, що страх!
Ялозить все несамовито
І по дворянських жупанах
Молотить знай, немовби ціпом жито.
Багато, далєбі, і праці було там,
Так ні на кришечку ж користі:
Бо Віник був брудний і сам,
То чим старальніше він чистив,
Тим більш було і плям!

Отак і дурень той наробить тільки глума,
Як виправлять учені праці здума!

ЛЕВ НА ВЛОВАХ

Вельможний Лев, Лисиця, Вовк і Пес
В якомусь лісі, десь
Сусідами зробились;
От замість свар і погодились
У вловах спілку завести, —
Аби гуртом на полювання йти.
І хто б що не зловив, то зараз і ділити
Без кривди нарівно усім.
Не знаю вже і як, і чим,
А тільки трапилось Лисичці перш зловити,
Ще й Оленя; руда сестра,

Як по умові було й тра,
Товаришів всіх зараз кличе
Ото дуванити добичу.
Зійшлись усі, й ясновельможний Лев.
От його мосць, пустивши лісом рев,
Пром'яли пазурі гарненько
Й самі взялись всіх поділити рівненько.
— Тут, — кажуть, — четверо всіх нас,
От я й деру начетверо придбане,
Тепер ділити буду вас.
Дивіться ж, спільники кохані:
Ну, це частина вже моя, —
Звичайно по умові,
А та мені належить яко Львові,
Ген та — моя ж таки, бо всіх вас дужчий я,
А до цієї — ось хай хоч лапу хто просуне,
То й з місця не посуне!

МАВПА ТА ДЗЕРКАЛО

Раз Мавпа, в дзеркалі забачивши свій лик,
Тихесенько Ведмедя — штовх! — у бік:
— Дивись-бо, кумоньку, яка красуня гожа!
Як скалиться кумедно та плига!
Якби на неї була схожа
Хоч краплю я, — мене б взяла нудьга,
І я б повісилась, бий мене сила божа!
Проте признайся, бо ніде правди діть,
А є між подружок таких моргух чимало,
І як на те вже, куме, стало,
То можу я й по пальцях їх злічити!
— Нім подружок перелічити,
То краще на себе, кумасю, очі зняти! —
На те Ведмідь їй одказав, —
Та раду ту не варт було й давати!
Таке і в світі я видав:
Що голова на руку погрішає,
Відомо вже й селу всьому,

Йому за хаптурі усяке дорікає,
А він морга на писаря Хому!

СЕЛЯНИН У БІДІ

До селянина восени
У північ злодій навісний
Забравсь до хижі і на волі
Погосподарив, як хотів:
Обчустрив скрині, жердки, піл,
Покрав усесіньке, що вспів,
Лишив-но стіни тільки голі,
Без жалощів... Та й то сказать,
Яка там совість в лиходія!
Ну... так обчистив він Корнія,
Що хоч сорочку продавать:
Заможним ліг безпечно той на печі,
А старцем встав, хоч торбу скинь на плечі, —
Анічогісінько нема!
От бідний рученьки лама,
Склика в пригодоньці громаду,
Кумів, приятелів, дідів.
— На Бога! — плаче. — Дайте раду,
Запоможіть в лихій біді! —
Тут кожен став порадоньку давати,
Всі загули, немов чмелі.
Сват Гнат мовля:
— Ох, ох! Мій свате!
Навіщо б славоньку пускати,
Що ти заможний на селі? —
А кум Палій:
— Ото на вуса тра мотати,
Щоб хижу ближче будувати!
— Ет, братці! Все не так! —
Сусід Карпо доводить. —
Що хижа далі, те не шкодить,
А треба у дворі держать лихих собак;
Візьми в мене щенят хоч парку од Понади —

Коханому сусідові я радий
На вибір їх подарувать,
Ніж закидать! —
І од рідні й приятелів багатих
Надавано порад таких до ката,
Хто як що знав,
А ділом в скрутоньці — то жоден не доклав.
І світ, як бачите, такий:
У щасті друзяків — як рясту на городі,
А суньсь до помочі в пригоді —
То краший приятель глухий.

ЗАЙКО НА ВЛОВАХ

Зібралась раз якось на влови звірина
І вигнала Ведмедя з лісу в поле;
Насіла звіряча юрба —
Той давить, другий рве, а третій рогом коле:
Ведмедику прийшла черга сумна, —
Хоч не хотів вмирати він, та ба! —
Примушено! Ну, люті воріженьки, —
До здобичі, — дуванити раденькі!
Шматує всяк, у кого добрий клик...
А Зайко, де не взявсь, собі за вухо — смик!
— А ти куди, стрибайло косоокий, —
Всі крикнули, — хіба ти, страхопуд,
На вловах був? — Ну й справедливий люд! —
На те їм хвастунець, лапками взявшись в боки. —
Хто ж, як не я, з лігви Ведмедя звів?
З переполоху ж він потяг із лісу в поле!
— Ах ти, мізерне, кволе! —
Зареготали всі, і сміх розвіяв гнів,
А Зайкові дали Ведмеже вухо...

Хоч хвастощі всяк лаяти б волів,
А з ними часом теж перейдеш річку сухо.

ВОВК НА ПСАРНІ

Раз Вовк, замість того щоб вскочить у вівчарню,
Та влучив поночі у псарню.
І! Матінко! Який зчинився гвар!
Почувши сірого вояку близ кошар,
Розсатаніли пси, гвалтують із повітки,
Щоб підлатать злодюзі литки.
Схопились псюрники і вмиь
Ворота встигли зачинить,
Кричать:
— Сюди! Тут розбишаки! —
І псарня пеклом заревла, —
Кошара аж тріщить, так рвуться в їй собаки...
От люд прокинувся та згола,
Хто що захопив — кийок, а чи палицю,
Чи семип'ядную рушницю, —
Біжить, гука: — Ліхтарню, гей! —
А Вовк сидить в кутку, наїжив свою шкуру,
Зубами клаца, а з очей
Аж сипле приском на людей,
Та непереливки... й Вовгуру
Оціпив страх за хутро, за живіт...
От він, оскаливши свій ріт,
Прикинувся плохеньким і нужденним,
Бідакою злиденним,
Заступником сиріт:
— Добродії! Навіщо друзям свари?
Я приятель ції отари,
Прийшов спокутувать всі вчинки мої злі
У полі, в лісі чи в селі...
Прийшов я опрощення взяти
За страчених покійних овечат.
Не правте ж за гріхи у мене ви розплати,
Забудьмо пак оте минуле ми —
За вас, брати, поляжу я кістьми,
Не то не зачеплю тутешньої отари —
За неї гризтимусь, завдам хапузі кари
І Вовчою присягою божусь,

Що всякого... — Послухай-но! ти сірий,
А я сивий, —
Тут перебив його дідусь, —
І Вовчу я натуру добре знаю,
Для того-то й додержуюсь звичаю:
Ніж слухать Вовчих приверед,
Знять краще шкуру наперед! —
І зараз випустив на Вовка гончих зграю.

КІТ ТА СОЛОВЕЙКО

Кіт якось злапав Соловейка,
Взяв в пазурі нещасного гарненько
І, люб'язно стискаючи, мовля:
— Чував я, що тобі за співи слава й дяка,
Що ти з усіх співак співака.
Та от казала з-зо два дні
Лисичка-дядина мені,
Що голосок у тебе напрочудо,
Що в співах тих кохаються повсюди,
І з вечора аж до зорі,
Не то дівчатка, й вівчарі...
Хотів би я, коли признатись,
Тебе послухати і сам.
Та ну-бо, годі тріпотатись, —
Дай одпочить своїм крильцям.
Не затайняйся, друже любий,
Чого лякаєшся, не попадеш на зуби:
От тільки заспівай, то й випущу у ліс!
Я до пісень і сам, як ти, охочий,
І перед сном таки щоночі
Собі мрумрукаю під ніс! —
А в бідолахи Соловейка
От-от не вискочить серденько!
— Ну що ж? — таки своє все Кіт. —
Чого ти, серце, зціпив ріт?
Та заспівай, голубоньку, хоч трішки! —
Котові ж жарти — мишці слізки,

І наш співець заледве пискотів...
— Так от таким ти співом веселив? —
Його Котюга перебив. —
Де ж голос чарівний і сила,
Що та Лисичка нахвалила?
Та це не варт й за Котеня,
Всі байки про твій спів — брехня!
Гай-гай! Як бачу я, ти в співах щось не дуже...
Ану лиш, на зубах який ти будеш, друже? —
Та й з'їв співаку дочиста.

А я б додав вам потихеньку:
Погані співи Соловейку
У пазурах в Кота.

СОБАЧА ПРИЯЗНЬ

В пекарні під вікном
Хапай з Сірком
На сонечку собі дрімали;
Хоч добрі пси даремне б не лежали,
Бо є що доглядать і вдень поза двором, —
В хазяїна інак і не буває;
Та хто ж того не знає —
Який вже пан, такий у його й крам!
А випало на долю нашим псам
Жить у панів; так при таких случаї
Й перейняли вони дворянські всі звичаї.
Наївшияся усмак, неначе ті панки,
Гаразд і спочивають, одкинувши лапки,
А якби наші пси були освітні й гречі,
То їм схотілось ще і про високі речі
Порозмовляти перед сном.
От наш Хапай з Сірком
Знічев'я й почали розмову край кошари
Про добре, про лихе і про людськії чвари.
— Ну, і чого б воно пак так, —
Озвавсь Сірко, — що в світі всяк

Один на одного знай зуби вискаля,
 Ошукує, дере, підвозить москаля
 І рад би в ложці утопити?
 Хіба не можна дружно жити?
 Гай, гай! Нема ніде пуття
 І чортибатька-як життя
 Волочиться: братерство помирає!
 А в приязні так солодко, Хапаю,
 Що ти незчуєшся, як плине й час нудний!
 Яка то втіха, Боже мій,
 Дивитися один одному в вічі,
 Без друзяка не з'їсти і не спить,
 Останню шкуру поділить
 Й погинути за брата в січі!
 Та, далебі,
 тоді
 Не треба б на землі і раю!
 Ану лишень, Хапаю,
 Давай заживемо як друзяки, гаразд!
 Геть набік чвари всі, та побратаймось враз.
 По запорозькому звичаю.
 А радість би була яка:
 Тоді б байдуже і негода!
 — А що ж, мій брате?
 Добре, згода! —
 Хапай озвався до Сірка. —
 Мені давно й самому шкода,
 Що ми ж по шерсті і брати,
 Та ще й до того й наймити
 У однієї господарки,
 А й дня не прожили без сварки.
 А з-за чого, здається б, нам
 І лаятись? Спасибі б пак панам —
 Недоїдків ніколи не жалкують,
 Хоч покидьками, а годують:
 Ділитись є чим між двома;
 А ми... Вже правди ніде діти, —
 За приязнь пса вважали здавна в світі,
 А в нас чи то ж не сором, га?

Неначе у людей і приязні нема!
— А даймо, далєбі, ми приклад всьому миру! —
Ревнув Сірко. — Зведімо приязнь шири!
 Ке, брате, лапу! — На!
 Твоя навік вона! —
І друзяки нові давай мерщій лизатись
 Та пригортатись;
 Цілюються, милуються, вищать!
І один одному хоч в вічі влізти радий.
— Мій друже! — Брате мій!
— Цур заздрості і зраді. —
Коли, на лихо їм, з вікна хтось кістку — шасьт!
І друзяки мої, забувши речі любі,
Уже вчепилися один одному в зуби —
 Де ділася і приязнь та!
 Аж клоччям шерсть із їх літа!
 Насилу-силу вже їх розлили водою.

На світі те ж бува і з приязню людською.

Павлин СВЕНЦЦЬКИЙ

(1841 — 1876)

МІХУР

Плине міхур по воді,
Чом не потопає?
Бо порожній!
І дурному
Також так буває.

ДВА ПЛУГИ

На дворі під шопою лежали два плуги.
Один лежав там дурно, з поля вертав другий.
Одно на них залізо, один коваль кував —
Блистів оравший землю, ржавів, що дармував.

ДВА КОНІ

Осідланий Кінь сміявся з степового.
— Нема на тобі, — каже, — сідла дорогого
Ні стальних підків... —
На те степовий
Йому відповів:
— Мене не жалій!
Хоть у багатстві — та в неволі,
А я хоть голий, та на волі.

ДІД І КАМІНЬ

Ішов дід через дорогу
Та й збив собі в камінь ногу.

— До чого же дрантя, — каже, —
От серед дороги ляже
Та калічить людям ноги. —
Аж тут з Климової хати
Вибіг пес, страшний, кудлатий,
Та до діда! А дід в крик,
Хап за камінь — і пес втік.

Кожна річ на світі, хоч мала і дрібна,
А людям все здається і для них потрібна.

**Іван
ВЕРХРАТСЬКИЙ**

(1846 — 1919)

ДВА ПРИЯТЕЛІ

Максим і Клим друзяки раз були;
Тепер такої дружби нелегко вам знайти.
Там, де Максим, там, бач, і Клим,
Де Клим, там і Максим.
Так дуже ся любили,
Що як оріх знайшли,
То й орішком рівненько ся ділили.
Гай-гай, що і казати:
Друзяки рам, друзяки, годі списати.
От раз і вибрались вони
У дальші гори, у ліси
На красні суніці, бач, зайшли
У ліс, у темний бір,
Де найрясніші ягоди зростають.
Збирають.
Втім, реве нараз страшенно звір,
Друзяки дивляться — аж тут Ведмідь
Простісінько до них біжить.
Клим, мовби вивірка, давай на дуба лізти,
Максим же випучив баньки,
На дерево не втне полізти.
— Гай, Климоньку, зажди,
Ой, поможи в біді! —
Та де! Наш Клим вже на верху засів
Гіллястої дубини,
Максим з страху аж гине.
Ведмідь близенько вже; Максим упав, мов вмлів.
Космач присунувся та й ну

Обнюхувать Максима.
А той — мов неживий, й не ворухнесь.
Ведмідь і дума: труп лежить — і обернесь
Та й гульк в гушавину!
Ведмідь, бач, неживих ніколи не тикає.
На дубі Клим цікаво зазирає,
Та як у хащах зник уже Ведмедя слід
І друг, відхолонувши, встав,
До нього закричить:
— Максиме, щастя, що Ведмідь тебе не розібрав!
Та чом коло тебе так довго хукав-нюхав:
Мабуть, щось нашептав
Тобі до вуха!
— О Климе, знай, казав мені Ведмідь кудлатий:
«Правдивих друзів лиш в біді пізнати!»

ВОРОНА І РАК

Найшла Ворона Рака
І тащить неборака
До свого гнізда.
Понад глибокою рікою
Із ним несесь вона стрілою.
А хитрий Рак рече: — Кума!
Коби тобі літа вернулись молодії,
Коби справдились всі туряння і надії! —
Тим догодив Вороні Рак:
Роззявила широко дзьоб. — Коб так! —
Рекла. А Рак в ріку упав,
Чимскорше ся на дні сховав...

Іван
МАНЖУРА

(1851 — 1893)

МЕД ТА РЕДЬКА

Каже Редька раз ледача,
Лежачи у Мед убрата:
— Ох, яка же я добряча
Із тобою, Меде-брате! —
Мед же стиха їй турує:
— Не заносся, моя пані!
То мене так мир шанує,
Через мене й ти у шані!

Так і ти, письменник чужий,
Між славетних затесався
Та вже й мислиш, навіжений,
Що із їми порівнявся.
Не тебе шанують люди,
А сім'ю оту велику;
Тебе ж якось за прибуду
Прийняли на час для ліку.

РЕП'ЯХ ТА ВОГОНЬ

Казав Реп'ях: — Я нічого
В світі не боюся, —
Торкни мене хто, у того
Зараз й учеплюся. —
Вогник же над водою
Гасне, догоряє.
— Зчепись ну-бо ізо мною! —
Стиха промовляє.

**Олена
ПЧІЛКА**

(1852 — 1930)

СНІГИР ТА ЩИГЛИК

Снігирчик бідний у сильце попався,
А Щиглик-молодець,
Той жвавий джигунець,
Дививсь на його та сміявся:
— Оце так мудрагель з тебе!
Ну як-таки не вглядіти себе,
Біди не встерегтись!
Щоб так в лиху попасти штучку,
Як в ятір ловлять ту дурную щучку!
Се бачив я колись,
Такого цілий вік боявся, —
Ось бач, і не попався! —
Так Щиглик промовляє
Та все собі стрибає.
Аж гульк!.. Ох, лишенько тяжке!
Се що таке?!
В якусь-то сіточку Щигол ускочив
(Немов собі наврочив!).
Тепера сіпає і сьак і так,
Не вирве ніжки вже ніяк!
Хоч борсався й мотався,
Та в сіточці остався.

Ото тобі, козаче:
Із лишенька чужого,
Із горенька тяжкого
Не смійся, небораче!

МИША-ГОРОДЯНКА І МИША-ХУТОРЯНКА

Вийшла Мишка-городянка,
Прехорошая панянка,
Раз у поле погуляти;
А при тім хотіла взнати,
Як там інші сестри Миші,
Польовнички, серед тиші
 Проживають,
 Пробувають.

Мишка Мишку миттю взнала —
Як селянка працювала,
Колоски собі збирала.
— Помагай біг! — так гукнула
Городянка. Друга вчула,
Розпиталася і в нору
Городянку запросила
 По-простому,
 По-сільському.

Там вона, бач, наносила
Колосочків, зернят різних,
Корінців усяких пізніх;
І усім тим частувала,
Городяночку приймала....
Городянка призволялась,
Дечому то й дивувалась:
— А се що у вас такеє?
Що ж, воно собі смачнеє...
Зветься як? — І городянка
Набік голову схияля
Та стекольце, як панянка,
До очей все притуляла.
Побалакали гарненько,
І, як стало вже пізненько,
Городянка швидко встала. —
Але подругу новую,
Тую Мишку польовую,
І до себе запрохала.
Отже, якось у неділю, —

В свято, бачте, на дозвіллю, —
Хуторянка на часинку
Подалася до будинку.
Городянка виглядала,
Хорошенько привітала:
— Будь здорова, гостя ждана!
Се гаразд, моя кохана!
Бо якраз панів немає,
Панство десь собі гуляє
 На банкеті. —
По сій мові у буфеті
Господиня тая Мишка,
Делікатненька корпишка,
Почала всього шукати,
Все ласеньке добувати.
Повела тоді сестрицю
У найкращую світлицю;
Там на килимі турецьким
Посідали наші Мишки.
І горіхом смачним, грецьким,
Погострила зубки трішки
Тая гостя польова.
Та хіба самі горішки?
О! Була там і халва,
І цукати, й пастила,
Хвиגי-миги, марципани, —
Прямо їжа без догани!
Але тільки що розсілись
Та гарненько примостились,
Коли це дзвінок як дзенькне,
На господу всю як бренькне!
Слуги кинулись... І в хату,
В тую пишную палату,
Увійшли і пані, й пан, —
Так і сяв весь жупан!
Отже, Мишки наші швидко
Повтікали, куди видко!
І сказала хуторничка:
— Прощавай, моя сестричко!

Хай їй цур, оцій палаті!
Я волю у простій хаті
Простим зернятком живитись,
Ніж на всі боки дивитись —
Чи не ввійде хто, не зрушить
Та ногою не придушить!..
Будь здорова, моя любко,
Хай Господь тебе боронить,
Я додому йду, голубко, —
Там ніхто у нас не дзвонить!..

**Іван
ФРАНКО**

(1856 — 1916)

ЗВІРЯЧИЙ ПАРЛАМЕНТ

Уривок політичної байки

Надоїло самовладно Львові панувати,
Довелося volens-polens¹ конституц'ю дати.
Радість у звірячій царстві: — От тепер нам гарно!
Бо хоч будуть брати й драти, то парламентарно! —
От розписано вибори. Ну, се кожний знає,
Як то при таких виборах у звірів буває.
Вівці, що найбільшу в краю представляли масу,
Вибрали Вовків послами, що прибігли «з ясу»,
А лиш трьох зі свого роду. Посумніли Вівці:
— От, бач, штука! Конституц'я із Вовками
в спілці! —

От зійшлись посли звірячі на соймове віче, —
Лис Микита був маршалком, Носоріг був віче,
А від Льва Медвідь-Заліський мав верховну владу.
Лис Микита, вклонившись, отворив нараду:

— Чесне собрание!

Дуже я рад,
Що, де не гляну я, —
Згода та лад.
Мов на прагнуцїї
Діти краси
Впали цілюцїї
Краплі роси,
Так і в суспільстві
В нашій землі
Сімена спільності

¹ Хочеш — не хочеш (*лат.*).

Й згоди зійшли.
Вороги знатнії
Предовгий час
Сіяли братнії
Розлади в нас,
Звали розличнії
Мари грізні,
Систематичнії
Плели брехні,
Щоб молодечую
Згоду зірвать,
Масу овечую
Підбунтувать,
Щоб плем'я Вовчєє
Слабло само,
Всіх в якнайдовшеє
Впрягти ярмо.
Та міць Господня
Розбила їх,
Підлість безодня
Сповзла, мов сніг.
В ширім довірїї
Вівці к братам
В обійми сірїї
Вверглись Вовкам.
Раді традиції
Давні держать,
В Вовчій опіці і
Жить, і вмирать.
Раді повинності
Давні нести
Без супротивності
Й хитрої мсти.

ВІВЦЯ Й ЦАП

В гарячий літній день у полонині
Рядами Овечки лежали,

В глибоких думках жвачку жвали,
Пастух дрімав у холодку в ялині,
— Мій Боже, — в небо знявши зір, —
Розпочала Овеча мати, —
Як ми помрем, отсе б я рада знати,
Що буде з наших шкір?
— А що би мало бути? — Цап відрік. —
Наквасить на кожух,
На кучму та на смух,
А то й на рукавиці чоловік.
— Ну, мов, що хочеш, — відрекла Вівця, —
А се нечесне діло —
По смерті зневажати грішне тіло,
В котрім також була жива душа.
І що вони гадають: як Вівця,
То вже лиш пашу знає,
А ідеальних поривів не має,
Думками не летить повиш даху хлівця.

Дурні! Чи ж не зробив їх приклад наш
Тим, чим вони чваняться нині?
Якби не слухали ми Псів, не йшли в салаш,
Чи слухали б і Пси їх в полонині?

Трохим ЗІНЬКІВСЬКИЙ

(1861 — 1891)

РИБАЛКА ТА РИБА

Що дужий та вельможний
Гне просту в три погибелі людину,
Хоча б та й негнучкою мала спину, —
Про се зна, мабуть, кожний.
Рибки про сеє не чували,
А то б вони, либонь, потанцювали,
Як став рибалка Хвесь
В сопілочку гарненько грати.
Він думав — став увесь
Збіжиться слухати його музику,
Що підуть танці, регіт, сміх,
Що він Рибок потішить всіх
Та їхнього наслухається крику.
Але ж даремно Хвесь там надимався,
Втомлявсь, одпочивав і знову грати брався, —
На те Рибки уваги не звертали, —
Та що вже Риба — навіть Раки
Й нікчемні Слимаки усякі
На дні байдуже спочивали, —
Хоч би тобі одне послухать приплиvlo!
Рибалку нашого аж серце узяло.
«Стій! — думає. — Тепер я знаю діло,
Навчу я їм чортячу їхню матір!»
Та, кинувши сопілку, взявсь за ятір.
І все мов щось перемінило, —
Бо скоро Риба на землі там опинилась —
Неначе показилась:
Давай плигати, сіпатись, стрибати.

Рибалка ж їм почав казати:
— Чому ж тоді, як грав, дурні,
Не танцював ніхто мені?
Тепер не граю вже — і ось
Аж труситесь до танців ви чогось! —
Не знати, що Рибки сказали; їм
Було не до казання всім,
А нам те легко зміркувати,
Що Риба без води, то мусить вже скакати.

НЕНАЖЕРЛИВІСТЬ СОБАЧА

Укравши хліба десь окраєць,
Майнув Бровко, неначе заєць,
А бігти мав через потік
На другий бік.
Та норів же собачий!
Іде Бровко і баче
В воді таке ж, як він і сам, мурло,
Що теж мов бігло через кладку
І хліба шмат несло.
Як можна не зчинити звадку?
І на чужий шматок
Вже роззявля Бровко роток.
Роззявив — хліб із рота плюсь у воду.
Вода його відразу підхопила
Та й геть з очей йому зміла.

Ото не намірайсь робити другим шкоду.
Про те, що маєш, дбай,
А на чуже не зазіхай.

**Яків
ЖАРКО**

(1861 — 1933)

БАБА ТА КУРКА

У баби курочка одна
Несла по крашанці щодня.
«Як буду більше годувати, —
Так стала баба міркувати, —
То курочка моя
Дві крашанки у день нестиме, — певна я».
І баба курочку удвоє годувала.
Зробилась курочка така
Гладка,
Що і нестися перестала.

Не женися за великим,
Бо й мале втраєш.

ЗАЄЦЬ ТА ДЯК

Скінчивши всю свою роботу,
Пішов дячок раз у суботу
Дивитись, як Дніпро розливсь.
Аж гульк: на зламаній вербі
сіренький Заєць примостивсь
І з переляку весь трусивсь,
Бо навкруги ревіли хвилі,
Неслись здорові криги білі,
Б'ючись об берега камні.
Дяк стрепенувсь, засяли очі, —
До дичини він був охочий, —

Та й думає: «На завтра Зайчик цей
буде із сальцем мені...
Люблю з сальцем я, та ще й з перцем».

Та, швидше сівши на човна,

Гребе щосил весельцем...

І хвиля навісна

Несе до Зайчика дядя.

Але пригода ось яка

Дякові стала:

До верби вже човен хвиля прибивала,

Дяк за вербу вхопивсь рукою,

За Зайцем другу простягнув,

Та лівою якомсь ногою

Від себе човен й відіпхнув...

А Заєць в човен — плиг з верби

Та й сів у човнику собі;

Поводить вухами, з дядя сміється,

До берега у човнику несеться...

— Бувай здоров, мій любий дяче, —

Сіренький з берега гукнув, —

Посидь ще ти там, небораче,

Я вже відсидів!.. — Та й майнув...

А дяк

Зостався на вербі, та як? —

Наполовину у воді

Сидить, горює у біді...

Жадливими не будьте, люде,

То і пригоди вам не буде.

Віталій БОРОВИК

(1861—?)

ОСЕЛ І ВОЛЯ

На битому шляху біля воріт будинку
Стояв в'ючак Осел. Хазяїн був у шинку.
Стоїть сердега мій та стогне під вагою,
Помахує хвостом, постукує ногою
Та позира на дрюк, що край стіни стояв,
Якого всі сучки він добре вже зазнав.
Аж ось відкіль і як пруть школярі тудюю.
Побачили Осла, підбігли всі юрбою
Та й ну всі міркувать,

що б тут йому сплатати.

Поклали всі гуртом Ослові волю дати.
Розв'ючили Осла, клунки поклали долі,
Дрючок шпурнули геть та й кажуть:

«Ну, доволі,

Сердешний ухаче, тобі терпіти муку:
Зазнай же волі й ти: ходім гулять на луку».
«На луку з вами... Я?.. Без клунків?

Як се так?» —

Здивований зовсім, пита дітей Ішак.

«Дались тобі клунки. Не будеш більш ніколи
Їх на собі тягать.

Та ну ж бо, гайда в поле!

«А дрюк мій, де мій дрюк?

Без дрюка як піду?»

«Ото дурний Осел! Не гайсь, а то біду
Накличеш ще собі, як прийде твій господар:
Не треба вже дрючка, бось вільний ти, як цар!»

«А де ж господар мій,
де ж мій хазяїн дівся? —
Ще раз пита Осел, а з ляку вже трусився.
— Без нього як іти? Ні, любі діти, ні!
Поставте дрюка знов в куточку при стіні
І всі клунки мерщій на мене знов пакуйте
Та й гетьте всі відсіль!
Зі мною не жартуйте,
А то як зареву, як хвицати візьму,
Та й викличу як стій хазяїна Кузьму...
Ой пане мій! Ой гвалт! Мерщій рятуйте!»

**Микола
КУЗЬМЕНКО**

(1862—?)

СУД

Не знаю, де й коли, а раз
Піймався Віл у шкоді:
Лисиця бачила, як їв
Він хрін на огороді.
Вола до суду потягли,
Питають: «Їв?» — «Із роду
Й не бачив я, який той хрін
Буває і на вроду».
«Ну, звісне діло: бреше Віл! —
Так судді розсудили. —
Лисиця ж бачила сама!..»
І люто осудили.
От через рік угледів Віл
В своїм дворі Лисицю,
Як та тікала і несла
В зубах дворову птицю.
Попала і Лисиця в суд.
Питають: «Їла?» — «Що ви!
Невже не знаєте Вола,
Ви, чеснії панове?
Наклеп на мене зведе він,
Йому не потурайте;
За вразу ж, я благаю вас,
Злодюгу покарайте».
Й заплакала. От діло це
Враз судді розібрали
І за наклеп на бідную
Злодюгу покарали.

А от хто судді ті були,
Я не сказав вам товком:
Про це не знаю й сам гаразд, —
Старшого ж звали Вовком.

ГОЛУБКА І ГОРЛИЧКА

Голубка Горличку спитала:
«Чого смутна ти, сестро, стала?
Чом не воркуєш, як колись,
Тихенько, любо? Подивись —
Очиці як позападали,
А крильця як пообвисали,
І з тільця спала, а чого?
Ти глянь на Горличка свого,
Який він гарний та моторний,
Який жартливий та проворний
(Щодня до мене заліта
І про здоров'ячко пита),
А ти...
Скажи, сестричко мила,
Чого бо так ти помарніла?»
«Сказать? Тобі? Питаєш ти?!
Лети від мене! Ой, лети!!»

ПАН ТА СОБАКА

Ненароком Кінь підслухав,
Як казав Собака,
Що як Пан його годує,
То так він і гавка;
Зараз же пішов до Пана
І почав прохати,
Щоб звелів він харч Собаці
Кращую давати.

«Тоді, — мовив Кінь, — він буде
Гавкать скільки мочі!
А тепер, — харчі погані, —
Гавкать він не хоче».
Усміхнувся Пан та й каже:
«А я так міркую:
Як який Собака гавка,
Так його й годую».
«Краще, пане, не всміхайся,
А годуй рябого,
Щоб не довелося гавкать
Самому за нього!»

**Сидір
ВОРОБКЕВИЧ**

(1863 — 1903)

МОВЧИ, ЯЗИЧКУ, БУДЕШ ЇСТИ КАШКУ

В стайні два Воли стояли
І з собою розмовляли.
Один каже:
— Рідний брате,
Побратиме мій рогатий,
Цього року ми зазнаєм,
Що то голод, повмираєм,
Їсти гей дадуть нам мало,
Щоб до плуга паші стало.
— Не журися, милий брате,
Побратиме мій рогатий,
Не загинем, не зазнаєм.
Голоду, — соломи маєм
Доброї, бо молотили
Дуже мляво і лишили
Зерна много, то нас збавить
Та від смерті лукавої. —
Пан господар чув розмову
І сказав, щоби наново
Ту солому молотили
І зеренця не лишили.
Так ся стало. А рогатим,
Круторогим, сивим браттям
Солому пусу кидають;
Сумно, бідні, ремигають
І говорять: — Загибати
Прийдесь нам — бо не видати
Зерна, було нам мовчати,
Луччой долі не желати.

**Борис
ГРІНЧЕНКО**

(1863 — 1910)

ОСЛИ НА ПАРНАСІ

(За Криловим)

Як вигнано із Греції богів,
То на людей їх землі всі побрали,
Комусь тоді й Парнас подарували,
Так господар новий став пасти там Ослів.
Осли ж ті десь чували,
Що Музи тут давніше пробували,
І кажуть: — Вже ж не дурно нас
Узято на Парнас;
Це, мабуть, Музи вже понабридали,
І всім кортить, щоб ми співали.
— Гарзд! — рече один. — Це штука не тяжка!
Наука тут така:
Нітрохи не лякайся
Та вигукнуть змагайся!
Ану, панове, підсобить!
Я заведу, а ви за мною втніть!
І голосніш од дев'ятох сестер музику
Ми зчиним на весь світ велику
Хай знають і Ослів!
А щоб нас хто не збив,
Буває, з пантелику,
То буде так нехай у нас:
Хто по-ослячому не вміє,
То той іти до нас не сміє,
Того не приймем на Парнас! —
Вхвалили всі Осли Ослову
Розумну мову
Та як утнули — світе мій! —

Вони й ревли, вони й кавчали, —
Аж вуха люди затикали;
Хто тільки чув — тікав мерщій!..
І довго ж так вони співали?
Та ні! Не стерпівши співців,
Хазяїн їх загнав з Парнаса в хлів.

Є й в нас такі... Їм треба пам'ятати,
Що можуть їх у хлів загнати.

ЦИГАН ТА ХЛІБОРОБ

Якимсь-то робом
Збалакавсь циган з хліборобом
Про те, кому з їх жити як.
То циган: — Батечку! Се ж знає всяк:
Мені роботи-діла —
Аж голова вся біла!..
У міха треба дуть, кувать,
Та ухналі робити,
Та на базар нести, та хліба купувать,
Та годувати діти,
А там ізнов тягни тії ж —
За ділом діло поспішає!..
А що тобі? Ори, мели та їж!
Ні в чому клопоту немає!

Давно вже нас помовка вчить:
Чужая вавка не болить.

ВЕДМІДЬ, ЛИСИЦЯ ТА ВІЛ

Віл із Лисицею приятелі були:
Заприсяглися жити в згоді
І в щасті, і в лихій пригоді.
От раз вони на здобитки пішли,
Бо вдвох собі ходили,

Хоч не одно обоє їли.
Зайшли в гушавину, коли це з-за кущів
Ведмідь одразу заревів.
Здригнулися обоє з переляку,
Вельможного уздрівши розбишаку:
Видима смерть страшна!
Лисиця, бачивши, що край приходе,
Ярміс ураз находе:
Біля Ведмедя вже вона
Та й каже стиха: — Я, вельможний пане,
Щось маю вам сказати непогане:
В провалля завести цього Вола
Могла б, аби ви забажали;
Щоб милість ваша там піймать його могла, —
Аби мене ви не займали...
— Гарзд! — Ведмідь ревнув. — Жени! —
Лисиця до Вола: — Тікай! — гукає.
Тікає Віл... Біжать вони...
От до провалля добігає
Лисиця й на́бік геть стрибає.
Віл у провалля — гуп! Упав
І ноги поламав.
Віл не втече, — Ведмідь до помічниці:
Вхопив і задавив...
І так обох із'їв.

Невірні люди, кайтесь на Лисиці!

КІНЬ ТА ВОЛИ

Баский та ситий Кінь жив у панів,
Усмак досхочу їв,
Не мав ніякої роботи
Ані турботи,
Хіба що пан коли на сіножать
Чи на поле поїде погуляти, —
Аж докуча біля вівса стоять!
Узяв та й вирвався у наймитчати —

Біжить, басує, рже, як навісний,
Радіє, що на волі,
Аж зирк — Воли назустріч плуг тяжкий
Насилу волочуть, потомлені на полі.
— Геть, мужлаї, бо копитами дам! —
Гукає Кінь. — Звертай панам!
— Геть сам іди, бо пригощу рогами! —
Одказує один з Волів. —
Неробо! Не носився б так ти з копитами,
Коли б од праці нашої вівса не їв.
Отак, як Кінь, говоре й пан до мужиків.

ВОВК ТА ВЕДМІДЬ

Вовк десь Вівцю украв і ніс
До себе в ліс.
Аж тут Ведмідь. Не їв нічого з рана.
Йому здалась Овечка непогана, —
Ревнув і надавив Вовка,
Вівцю відняв та й геть подався,
А сірий наш ні з чим zostався.
— От правда на світі яка! —
Гукає Вовк. — Моє відняти!
А, злодію!.. А, розбишако клятий!..
Щоб луснув ти, пропав
За те, що правду потоптав.
Звіряче право поламав!
— А цить! — Ведмідь ревнув на його. —
Ач, праведник!.. А ти по правді цю
Добув собі Вівцю?
Ти, може, заробив у кого?
Мабуть, тобі чабан це наділив
За те, що доглядав йому отари?..
Розбійника розбійник докорив,
На злодіяку злодій кликав кари,
Гукав про правду й про права.
Вівця ж мовчала нежива...

ЖУРАВЕЛЬ ТА ГОРОБЕЦЬ

Весна красна цвіла вже на землі
І повивала все красою,
Тоді верталися додому Журавлі,
Розставшися з країною чужою,
І розліталися по рідних болотах.
Один такий цибатий птах
З знайомим Горобцем зустрівся.
— А, братику, здоров! — до його він гука,
— Здоров! — цвірінька той. — А де це так
барився?
Ну, як мандрівочка: весела чи тяжка?
Чи добре жити на чужині?
Що бачив ти у тій країні?
— Ой братику! Який же гарний край! —
Відмовив Журавель. — Та там розкоші, рай, —
Хоч би там жити і довіку!
Де не поглянеш ти —
Скрізь багна, болота, очерети,
А в їх добра без ліку:
Що Жаб тих, що Вужів —
Так аж кишить! Такі смачні та ситі —
Їй-бо, ніде нема таких на світі!
Отам я попоїв!
— Ото чим вигдавав хвалиться! —
Відмовив Горобець. — То все дурниця!
А от проса́ які? Та конопель,
Та соняхів смачних чи там доволі?
— Того не помічав, — одмовив Журавель, —
Я більш по болотах, не в полі,
То й не дивився, що там є...

Не дурно казано, що кожному своє.

ХИМЧИНІ СПИВИ

Співала Химка день у день
Веселих і сумних пісень,

А голосу нітрошечки не мала,
То й добре всім надокучала:
З сумних пісень виходив сміх,
З веселих — напада нудьга усіх.
Дак як почне співати,
То всі тікають з хати
Од співів тих мерщій.
Дівчата й кажуть їй:
— Та й кепсько ти співаєш! Цить! —
Вона ж на те: — Кажіть!
Нехай і кепсько, те байдуже,
Так довго ж дуже!

Чимало є у нас таких співців:
В їх тільки тим і гарний спів,
Що довгий він без міри,
Вони ж кричать: «У нас найкращі ліри!»

ВОВЧИЦЯ ТА ГОРЛИЦЯ

Стрілець забрав у Вовчій скоті
Маленьких Вовченят;
В той час їх мати на роботі
Була в степу коло Ягнят
І дітям Баранця вхопила чималого.
Прийшла додому — там нікого...
З жалю та злості заревла,
Аж темний ліс навкруг озвався луною,
І звала вчинок той неправдою гидкою,
Весь людський рід кляла
І кликала на його кару з неба.
— Сусідонько! — озвалась Горлиця
з дубка. —
Хоч жаль тебе, — біда твоя тяжка, —
Але ж і те сказати треба:
Ти чим годуєш Вовченят своїх?
Невже ти думаєш, що у Ягняти чи
у Теляти —

Немає матерів у їх?
А їм хіба не милі діти?
А дітям не хотілось жити,
Як ти, нещасних, в темний ліс
Тягла на з'їдень, смертні муки?
Згадай же: скільки крові й сліз
Ти розлила на наші тихі луки!..
За їх тобі і кара ця страшна:
Хто сіє сльози — сліз і сам зазна.

УЧЕНИЙ ВЕДМІДЬ

Ланцюг порвавши свій, Ведмідь кудлатий
Утік од цигана та знову до своїх.
Зібралися його вітати
Усі Ведмеді з пущ і нетрів лісових
Та з волею поздоровляти.
Ведмідь розкажує, що бачив по світах:
— Ге! Там не так, як по лісах:
У нас отак!.. — І дибки він зіп'явся,
Став танцювать, топтався, вихилявся,
Із щирості аж потом умивався.
Дотанцював, на земляків гука:
— Оце дак штука! Що, яка?
Я знав, як циганові догоджати!
Ану і ви повчіться танцювати!
Та де! Не вам
Утяти це, дурним лісовикам!
Щоб знати, на яку ступати,
Тут треба вченого, як я!..
— Дурна у тебе голова твоя! —
Старий Ведмідь озвався до його. —
Немає доброго нічого
У танцях, братику, твоїх!
Навіщо нам ці викрутаси
Та вихиляси?
Не хочем штук невірницьких гидких, —
Хто на припоні, той хай робить їх.

Чого ж ти так розвеличався?
Хоч ти й утік — невільником зостався.

Таких, як цей Ведмідь, я бачив мужиків.
А більше ще — панів.

КУРИ ТА ЛАСТІВКА

Біга, як курка з яйцем

— Куд-куд-кудак! Куд-куд-кудак!
Яечко я знесла гарненьке:
Нехай іде та дивиться усяк,
Яке воно у мене чепурненьке.
Куд-куд-кудак! Сюди ідіть! —
Так Глиняста з хліва кричить.
Рід курячий на те репетування
Із бур'янів,
Із смітників
Збирається, щоб Курчине придбання
Побачити, сокоче й сокотить.
Аж зирк — тут Ластівка сидить,
На сонечку, моторна, чепуриться,
На диво ж те й не думає дивиться.
— А ти сидиш? Оце!..
Чом не летиш дивитись на яйце?
Ти глянь — яке! — Та годі сокотіти! —
Говорить Ластівка. — Чого ще там глядіти?
Хіба вже я не бачила яець?
Сама несла й виводила я діти,
І вам скажу я навпростець:
Ви галас любите чинити
Із кожного яйця свого
І дивом робите його,
Мов річ зробили превелику,
Яець же на світі без ліку,
Бо яйця кожен птах собі несе,
І найдурніший зробить се.

Омельку, братику! От як тебе почую,
Як кажеш про свої великії діла, —
 Так і згадаю Курку навісную,
 Що і вона своє яйце знесла...

ВІВЦЯ СТРИЖЕНА ТА КУДЛАЙ

Овечку бідную зв'язавши,
Обстриг її чабан-стрижій
І, вовну всю у неї взявши,
Погнав у степ її мерщій,
Щоб там вона пила та їла
Та знову вовну ту зростила,
Що аж на той рік по весні
Він має стригти в теплі дні.
А щоб отара самопаски
Не розійшлась, то він із ласки
Настановив їй сторожів —
Рябків, Хапків та Кудлаїв.
Простягся степ, де око гляне;
Трава від спеки сохне, в'яне,
Уже давно дощу всі ждуть,
А все його нема, не чуть.
Отара стрижена блукає,
То тут, то там Кудлай куняє,
Чабан, поївши, спочива...
Тим часом хмара насува
І облягла уже півнеба;
Блиснуло враз — і вдарив грім...
І грюком розкотивсь тяжким.
Зірвавсь чабан: вдягатись треба,
Бо дощ як цівкою біжить;
Та не пособить тут і свита:
Зробилась осінь серед літа!
Овечка стрижена тремтить:
На тілі голому нічого, —
Аж плаче з холоду цупкого.
— Чого ревеш? Бач, я ж мовчу,

Не вию я й не скавучу, —
Гарчить Кудлай. — Отак мовчати
Повинна й ти, а не квічати,
Немов те порося дурне!
— Якби ж не стрижено мене,
Щоб шкурою я не світила, —
На те Вівця, — я б не тремтіла.
Нестриженим, то добре вам:
Байдуже холод Кудляям!

Говоре вбогому багатий:
— Чого про вбожество кричати?
Все добре на світі цьому. —
А вбогий: — Добре, та кому?

ЖАЙВОРОНОК ТА СВИНЯ

Минула ніч, і, тумани прогнавши,
Вже сонечко по небу попливло
І скрізь життя і радість розлило,
На землю промінь свій пославши.
Безкраї небеса сіяли до землі,
Вона ж до їх всміхалася, щаслива;
Квітки цвіли, і пташка щебетлива
І на полі співала, й на гіллі;
І Жайворонок знявся над полями,
Душею чуючи, де воля і краса,
Видзвонював співець згори піснями,
Вітаючи і сонце, й небеса:
— Хвала вам, небеса, хвала без краю!
Тебе я, сонце добрее, вітаю,
Ти нам життя даєш і світ, —
Вам шлю я вранішній привіт! —
Співця почувши голосного,
В калюжі риучись, замурзана Свиня
Зарохкала: — Це все брехня!
В тім гарного нема нічого.
Я вгору зроду не дивлюсь,

Бо сонце й небо я в калюжі бачу
І тут по їх топчусь.
Хай пропадуть, то й не заплачу:
Малі й мізерні, більша — я!
Заляжу їх, калюжа це моя,
Моє багно!.. —
По тій своїй науці
Упала й захропла в багнюці.

Добро, і правда, і краса —
Величній, як сонце й небеса,
Тому, хто вміє вгору позирати,
До високостів розумом сягати;
Хто ж землю тільки зна та риється в багні, —
В калюжі той не знайде їх на дні.

ХМІЛЬ ТА КВІТКИ

Барвіночок хрещатий
Обняв, розрісшися, грядки,
А на грядках леліють Зірочки,
Гвоздик, на пахощі багатий,
Лілея біла й ніжна Резеда
Тихенько з купки вигляда,
Все хоче розцвітатъ, і пахнути, й пишати
В веселому садку.
А біля їх близенько на кілку
Повився вгору Хміль кудлатий.
— Який народ мізерний та низький! —
До їх говорить Хміль з пихою. —
От я — так виріс, бач, який!
Ось-ось зрівняюся з Вербою!
Я бачу: я не бур'янець малий.
Я — дерево! І скоро тут над вами
Шумітиму широкими гілками.
Ви всі малі, нікчемний ви бур'ян,
Між вами я — як між мужвою пан!

— Оце розвеличався! —
Барвінок, сміючись, озвався, —
Усі йому малі!
Ти — дерево! Городня бадилина!
Коли б не той кілок, суха тичина,
Ти б плазував низенько по землі
І кожен би тебе топтав ногою.
Ми ж стоїмо самі, не силою чужою.

І засміялися квітки.
Кудлай же мов недочуває,
З кілка препишно позирає
Та думає: «Нікчемні харпаки!»

**Володимир
САМІЙЛЕНКО**

(1864 — 1925)

НЕВДЯЧНИЙ КІНЬ

Хто в воза Коней запряга,
То гречно їх не просить.
Та добрий пан сказав, що вже
Того порядку досить.

І, загнуждавши раз Коня,
Він став питати в його:
— Чи вас у корінь запрягти,
Чи з боку — і з якого?

Коштовні віжки почепить
Чи з простої сириці?
У голу руку взять батіг
Чи брати й рукавиці?

Та, мабуть, Кінь невдячний був,
А то й дурненький, може,
Бо на ласкаві ці слова
Він одповів негоже:

— Язик ваш любо так бринить,
Як добрії цимбали,
Але було б мене спитать,
Як ще не загнуждали.

Я знаю — віжки всі цупкі,
Чи з шовку, чи з ременю;
Батіг усякий дошкуля,
Як вам попався в жменю.

Та й ще скажу: як чортвіть-що
Я тут возити маю,
То краще б я не запрягавсь
Ні в корінь, ані скраю.

МУДРИЙ КРАВЕЦЬ

Прийшли люди до кравця
 (Це було в столиці),
Щоб пошив їм жупана
 Й добрі ногавиці.
— То не штука, — каже той, —
 Шити ми зумієм.
Тільки нащо б я вдягався,
 Бувши гречкосієм?
Відкіля се ви такі
 І чий піддані!
Наші люди — без штанів
 І в сорочці драній.
— Хоч і з різних ми країн,
 Та не з-за кордону,
А хотіли б одягтись
 Добре, по закону.
От сукно, а твій доклад...
— Що за витребеньки!
Я вам краще положу
 Латочки новенькі.
Або хай сукно лежить,
 А щоб менш мороки,
Я вам добре й без сукна
 Полатаю боки.

Сильвестр ЯРИЧЕВСЬКИЙ

(1871—1918)

НАРАДА КРУКІВ

Гей, що то за стуки, і крики, і грюки?
То славу нараду скликали десь Круки:
Усе Гайвороння злетілось на поле,
Щоб радити мудро о пташиній долі.
В юрбі вже й піднісся найстарший Кручисько,
Підлетів на корчик, вклонився всім низько
І так ось промовив: «Всесвітла громадо!
Із чим ми зібрались на нинішню раду?
Чи хочемо, може, кого розбивати?
В неволю всю пташу громаду забрати?
Ні! Вище нас тутки згромадило діло:
Нам жить — так як нині — вже осточортіло.
Ми бачимо вічний той розлад у царстві,
Недобре нам дієсь... При наших лицарстві
Ми довжні зазнати достатку й поваги,
Щоб всі нас боялись, не мали відваги
Помітувать нами... Бо ж, гляньте,
що творять
Із нами всі Птахи, як мерзко говорять
Про нас та й про наші діла незабутні!
Так дальше не може, не сміє так бути!
Тож радьте, як лихо грізне те убити...»
Вкінчив. Круки «Славно!» почали гудіти.
І втихло ізнову. На корчик зелений
Поскочив референт, бесідник вславлений,
На клюв поклав бочиці темно-синяві,
Папери з-за пазухи вийняв сиваві,
Бистренько поглянув на Круків родину

І так ось промовив: «Панове, без впину
Кидають нам Птахи обиди й догани,
Верзуть, що ми підлі, злодії, тирани.
Ми досить наслухались того усього!
Пора нам зібратись до діла нового.
Гартуймось при спільній роботі — велика
Потреба учити рід пташиний, дикий;
Вперед — добрим словом; часами і сльози
Потреба вдавати; часами й погрози
Не вадять нічого. Як не помагає,
Най пташина шкура вже відповідає.
Візьмімо їх кріпко за гордії чуби:
Не схочуть послухать, то діждуться згуби».
Крик «Славно!» під небо високее збився.
Аж тут і Орел десь нараз появилвся,
А Круки — у ноги! Забули, сердешні,
Що живуть Орли ще — сильні, небезпечні.

ЗМІСТ

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

Басня Есопова 3

ПАВЛО БІЛЕЦЬКИЙ-НОСЕНКО

Львиний розділ 5

Вовк да Ягня 5

Півень да Лисиця 6

Жінки да тайна 7

Індик 9

Дуб, Очерет да Поросята 10

Рада звірей для обрання собі царя 11

Білка да Кроти 14

Олень, Русак да Осел 15

Орел да Кріт 17

Заєць да Перепелиця 17

Вовки да Вівці 18

Зелена корова 19

Селянин да його діти 21

Дві кухви 22

Працьовитий Ведмідь 23

Квочка да Бджола 23

Тяжба 24

Сорока 26

Рись да Кріт 27

Гуси 28

Снігур да Крук 29

Мудрець да старшина військовий 29

Крук 31

ЄВСТАФІЙ РУДИКОВСЬКИЙ

Байка 32

Звіриний мор 33

Вибір женихів 36

ПЕТРО ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ

Пан та Собака 38

Солопій та Хівря, або Горох при дорозі 43

Тюхтій та Чванько	47
Дурень і розумний	48
Цікавий і мовчун	48
Лікар і Здоров'я	48
Батько та син	49
Дві пташки в клітці	49
ОЛЕКСА СТОРОЖЕНКО	
Кури та Собака	50
ЛЕВКО БОРОВИКОВСЬКИЙ	
Моя байка	52
До друкаря	52
Багатий, бідний	52
Метелик	53
Мої куми	53
Голова	53
Максим	54
Клим	54
Свій дім — своя воля	54
Лисиця й Ведмідь	55
Даремна праця	55
Охотник	55
Пані	55
П'яний	56
Трухлявина	56
Перо й Каламар	56
Бушля	56
Клим п'яний	57
Рівчак і річка	57
Мішок з грішми	57
Рало	58
Суд	58
Крила у Вітряка	58
Пан та мужики	59
Панський Кінь	59
Андрій	59
Байки	60
Громада	60
Прокопова жінка	60
Дурний і розумний	61
Скупий	61
Кіндрат	61
Убогий, багатий	61
Суддя	62
Зарік	62
Козакова журба	62
П'яний	62
Хомиха	63
Псе	63

Даремна журба	63
Голодний Хома	63
Горох	64
Громада	64
Любов	64
Хомина услуга	64
Сірко	64
Лев і Миш	65
Каштан і Свиня	65
Лисиця	65
Коваadlo і Молот	65
Вівчар та Вівця	66
Іван і Петро	66
Гадюка	66
Метелик і Комар	66
Глянь на себе!	67
Не злодій	67
Осел та Свиня	67
Хомина жінка	68
Петрусь	68
Злодій	68
Дорожній Стоvп	68
Щука	69
Бджола	69
Вовк та вівчарі	69
Міст	70
Скупий	70
Сиротина	70
Косовиця	70
Лікар та Здоров'я	71
Клим	71
Грицькова жінка	71
Річка й Море	71
Пан	72
ОСИП БОДЯНСЬКИЙ	
Сухая ложка (<i>Аполог</i>)	73
Орел і Черепаха	73
МАРКІЯН ШАШКЕВИЧ	
Плішка і Соловій	75
Старий і молодий Лис	75
Потік і Ріка	75
Щука і маленька Рибка	76
Діти і Жаби	76
Лебедь і Ворони	76
МИКОЛА УСТИЯНОВИЧ	
Рій і Трутень	78
ЄВГЕН ГРЕБІНКА	
Цап	80

Лебедь і Гуси	81
Ячмінь	81
Зозуля та Снігир	82
Ведмежий суд	83
Пшениця	83
Сонце да Хмари	84
Горобці да Вишня	84
Будяк да Конопличка	85
Верша та Болото	85
Маківка	85
Рожа да Хміль	86
Могиліні родини	87
Школяр Денис	88
Сонце да Вітер	89
Гай да Сокири	90
Віл	90
Грішник	91
Ворона і Ягня	92
Злий Кінь	93
Мірошник	94
Вовк і Огонь	95
Утята да Степ	96
Рибалка	97
Соловей	99
Дядько на дзвониці	100
Хлопці	100
ПЕТРО ОГІЄВСЬКИЙ-ОХОТСЬКИЙ	
Пані і дві Челядки	102
Лисиця і Мужик	104
ПОРФИРІЙ КОРЕНИЦЬКИЙ	
Панько та Верства	106
ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ	
Гоголь і Ворона	108
Щиглик	109
ПЕТРО ПИСАРЕВСЬКИЙ	
Пан	110
Щуцня	111
Панське слово — велике діло	112
ВОЛОДИМИР АЛЕКСАНДРОВ	
Звіряча рада (<i>Байка по І. А. Крилову</i>)	114
ЛЕОНІД ГЛІБОВ	
Вовк і Кіт	116
Вовк і Вівчарі	117
Лебідь, Шука і Рак	118
Лисиця і Ховрах	118
Вовк і Лисиця	120
Мірошник	121

Лисиця й Осел	122
Чиж та Голуб	123
Дві Бочки	124
Жаба й Віл	124
Мужик та Лисиця	125
Прохожі та Собаки	126
Миша й Пацюк	126
Хлопчик і Гадюка	127
Вовк та Мишеня	128
Зозуля й Півень	129
Лев та Миша	130
Лев та Вовк	131
Троєженець	132
Охрімова свита	133
Два кума	135
Камінь та Черв'як	136
Синиця	137
Вовк та Ягня	138
Шпак	140
Щука	141
Свиня	143
Вівчар	144
Лящі	145
Билина	145
Цікавий	146
Купець та Миші	147
Торбина	148
Горлиця й Горобець	149
Мишача рада	151
Пан на всю губу	152
Деревце	154
Ведмідь-пасічник	156
Осел і Хазяїн	157
Муха й Бджола	158
Вовк та Зозуля	159
Квіти	161
Хмара	162
Громада	163
Собака й Кінь	164
Бджола і Мухи	165
Гадюка і Ягня	167
Вівці та Собаки	167
Снігурі та Синичка	168
Мандрівка	169
Вередлива дівчина	173
Старець	175
Коник-стрибунець	177
Танці	178

Музики	180
Півень і Перлінка	183
Лев-дідуган	184
Хазяйка і Челядки	185
Жаби	186
Осел і Соловей	188
На току	190
Будяк і Васильки	190
Лисиця-жалібниця	192
Ластівка й Шуліка	193
Білочка	194
Шука й Кіт	195
Паляниця й Книш	196
Шелестуни	197
Фіалка і Бур'ян	198
Диковина	199
Пеня	202
Дідок і Вітряки	203
Дуб і Лозина	205
Мальований Стовп	206
Вовк і Кундель	207
Жук і Бджола	209
Перекотиполе	210
Жвавий Хлопчик	213
Цяцькований Осел	214
Цуцик	216
Солом'яний Дід	218
Зозуля й Горлиця	218
Горшки	220
Орачі і Муха	220
Лисиця й виноград	221
Тінь і Хлопчик	222
Гуси	223
Хмелина і Лопух	224
Сила	226
Троянда	227
Кіт і Баба	228
Лев на облаві	229
Кундель	230
Скоробагатько	232
Трандафіль і Свиня	234
Ведмедик	234
Вареники	236
Ясла	238
Дідок у лісі	239
Гава і Лисиця	240
Лев і Комар	241
Чабан і Комар	243

Перли і Свині	244
РОДІОН ВІТАВСЬКИЙ	
Лисиця і Бабак	245
СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ	
Ворона і Лис	247
Старий Вовк	248
ЮРІЙ ФЕДЬКОВИЧ	
Кіт і Лис	252
Гривко і Сивко	253
Заєць	254
Кінь	255
МИКОЛА ПЕТРОВ	
Обід у Ведмеда	256
МИХАЙЛО СТАРИЦЬКИЙ	
Наймит та хазяїн	258
Мавпа та окуляри	259
Вовки та Вівці	259
Слін на гетьманстві	261
Коріння та Листки	261
Віник	263
Лев на влогах	263
Мавпа та дзеркало	264
Селянин у біді	265
Зайко на влогах	266
Вовк на псарні	267
Кіт та Соловейко	268
Собача приязнь	269
ПАВЛИН СВЕНЦІЦЬКИЙ	
Міхур	272
Два плуги	272
Два Коні	272
Дід і Камінь	272
ІВАН ВЕРХРАТСЬКИЙ	
Два приятелі	274
Ворона і Рак	275
ІВАН МАНЖУРА	
Мед та Редька	276
Реп'ях та Вогонь	276
ОЛЕНА ПЧІЛКА	
Снігир та Щиглик	277
Миша-городянка і Миша-хуторянка	278
ІВАН ФРАНКО	
Звірячий парламент (<i>Уривок політичної байки</i>)	281
Вівця й Цап	282
ТРОХИМ ЗІНЬКІВСЬКИЙ	
Рибалка та Рибка	284

Ненажерливість собача	285
ЯКІВ ЖАРКО	
Баба та Курка	286
Заєць та Дяк	286
ВІТАЛІЙ БОРОВИК	
Осел і Воля	288
МИКОЛА КУЗЬМЕНКО	
Суд	290
Голубка і Горличка	291
Пан та Собака	291
СИДІР ВОРОБКЕВИЧ	
Мовчи, язичку, будеш їсти кашку	293
БОРИС ГРІНЧЕНКО	
Осли на Парнасі (<i>За Криловим</i>)	294
Циган та Хлібороб	295
Ведмідь, Лисиця та Віл	295
Кінь та Воли	296
Вовк та Ведмідь	297
Журавель та Горобець	298
Химчині співи	298
Вовчиця та Горлиця	299
Учений Ведмідь	300
Кури та Ластівка	301
Вівця стрижена та Кудлай	302
Жайворонок та Свиня	303
Хміль та квітки	304
ВОЛОДИМИР САМІЙЛЕНКО	
Невдячний Кінь	306
Мудрий кравець	307
СИЛЬВЕСТР ЯРИЧЕВСЬКИЙ	
Нарада Круків	308